

เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย
Thailand Network for the Conservation and Enhancement
of Landraces of Cultivated Plants
ร่วมกับ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารวิชาการ ฉบับที่ ๑/๒๕๕๑
ห้ามจำหน่าย

คัพเค้กกล้วย

พจนานุกรมที่แสดงบทนิยามของคัพเค้กที่เกี่ยวกับกล้วย

โดย

ดร. ณรงค์ โจนเจลา

ประธานเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย

1. กล้ายลังกา	8. กล้ายเส้นข้างกุด	
2. กล้ายนมหมี่	9. กล้ายเทพรส	15. กล้ายมัน
3. กล้ายหวานกระเหรี่ยง	10. กล้ายไข่พระตะบอง	16. กล้ายงาช้าง
4. กล้ายหอมทิพย์	11. กล้ายร้อยหวี	17. กล้ายกล้วย
5. กล้ายนาก	12. กล้ายตะกุ่ม	18. กล้ายดำนวล
6. กล้ายหอมจันทร์	13. กล้ายช้าง	19. กล้ายกาโน
7. กล้ายห้กมุกส้ม	14. กล้ายนมสาว	20. กล้ายมะขาม

เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย

Thailand Network for the Conservation and Enhancement of
Landraces of Cultivated Plants

ร่วมกับ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารวิชาการ ฉบับที่ ๑/๒๕๕๑

ศัพท์กล้วย

พจนานุกรมที่แสดงบทนิยามของศัพท์ที่เกี่ยวกับกล้วย

โดย

ดร. ณรงค์ โจนเจลา

ประธานเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย

จัดทำภายใต้โครงการเสริมสร้างสมรรถนะทางอนุกรมวิธาน
และกลยุทธ์ทั่วโลกว่าด้วยการอนุรักษ์พืช

พิมพ์ครั้งที่ ๑

ธันวาคม ๒๕๕๑

จำนวน ๒๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารวิชาการฉบับที่ ๓/๒๕๕๐

ชื่อหนังสือ: ศัพท์กล้วย - พจนานุกรมที่แสดงบทนิยามของศัพท์ที่เกี่ยวกับกล้วย

ISSN: 978-974-379-803-0

ผู้แต่ง: ดร. ณรงค์ โฉมเฉลา ประธานเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย

ผู้จัดพิมพ์: เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย จัดทำภายใต้โครงการเสริมสร้าง
สมรรถนะทางอนุกรมวิธาน และกลยุทธ์ทั่วโลกว่าด้วยการอนุรักษ์
พืช สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จำนวนพิมพ์: ๒,๐๐๐ ฉบับ

ขนาดหนังสือ: A-5; จำนวนหน้า ๑๒๘ หน้า

วันที่พิมพ์: ธันวาคม ๒๕๕๑

ลิขสิทธิ์: มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ติดต่อขอรับเอกสารได้ที่:

สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๖๐/๑ ซอยพิบูลวัฒนา ๖ ถนนพระรามที่ ๖

กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

สารบัญ

คำปรารภ	ง
คำนำ	๑
หมวดที่ ๑. ศัพท์ทั่วไป (เรียงลำดับอักษรไทย)	๓
หมวดที่ ๒. ศัพท์ทั่วไป (เรียงลำดับอักษรโรมัน)	๑๕
หมวดที่ ๓. ศัพท์พจนานุกรม (เรียงลำดับอักษรโรมัน)	๑๖
หมวดที่ ๔. ศัพท์พจนานุกรม (เรียงลำดับอักษรไทย)	๒๖
หมวดที่ ๕. ศัพท์ชนิดก๊วยในธรรมชาติ (เรียงลำดับอักษรไทย)	๓๐
หมวดที่ ๖. ศัพท์ชนิดก๊วยในธรรมชาติ (เรียงลำดับชื่อวิทยาศาสตร์)	๓๕
หมวดที่ ๗. ถิ่นพืชมงคลและคำพ้องเพี้ยนเกี่ยวกับก๊วย	๓๗
หมวดที่ ๘. ศัพท์พืชมงคลที่มีชื่อว่างก๊วย	๓๘
หมวดที่ ๑. พันธุ์ก๊วยในวรรณคดีไทย	๔๓
หมวดที่ ๒. พันธุ์ก๊วยในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒	๕๔
หมวดที่ ๓. ชื่อวิทยาศาสตร์ของก๊วยปลูก	๖๒
หมวดที่ ๔. รายชื่อพันธุ์ก๊วยไทย	๖๖
หมวดที่ ๕. สายพันธุ์ก๊วยไทย	๘๔
หมวดที่ ๖. คำว่า “ก๊วย” ในภาษาต่าง ๆ	๑๐๖
หมวดที่ ๗. ชื่อเสียงของก๊วยไทยในต่างแดน	๑๐๘
หมวดที่ ๘. ก๊วยกับประเพณีไทย	๑๑๐
หมวดที่ ๙. ความคิดความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับก๊วย	๑๑๑
บรรณานุกรม	๑๑๓

คำปรารภ

แม้ว่ากล้วย จะเป็นพืชปลูกที่เป็นที่คุ้นเคยกับคนไทยทุกคน เพราะตั้งแต่เกิดมา ทุกคนก็เห็นต้นกล้วยขึ้นอยู่ทั่วไป ทั้งในเมืองใหญ่ ในชนบท และในสวนกล้วย แต่หลายคน รวมทั้งนักวิชาการบางคน ก็ยังไม่เข้าใจความหมายที่ถูกต้องของศัพท์ที่เกี่ยวกับกล้วย ทั้งศัพท์ทั่วไป และศัพท์ทางวิชาการ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียน จึงเห็นเป็นการสมควรที่จะรวบรวมศัพท์เหล่านี้ นำมาให้บทนิยาม หรือคำอธิบายสั้น ๆ ไว้ ณ ที่นี้ โดยเรียงลำดับคำตามแบบของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ในการนี้ ผู้เขียน ได้รวบรวมศัพท์ที่เกี่ยวกับกล้วย ที่ผู้เขียนได้พิมพ์เผยแพร่ใน *บันทึกเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย ฉบับที่ ๔* (“เรื่องกล้วย ๆ”) ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๔๗ มาพิมพ์ซ้ำ โดยได้มีการแก้ไข ปรับปรุงให้ถูกต้องที่สุด อีกทั้งยังได้เรียบเรียงเพิ่มเติม เพื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย ขอขอบคุณ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ได้ให้ความอุปการะในการจัดพิมพ์ และแจกเอกสารเล่มนี้ เพื่อความก้าวหน้าในวิชาการเกี่ยวกับกล้วย

ผู้เขียน ขอขอบคุณ ศ. เบญจมาศ ศิลาชัย ดร. ทยา เชนจิตติกุล ดร. ศศิวิมล แสงผล และคุณสมรรถชัย จัตราคม ที่ได้กรุณาอ่านต้นฉบับ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และขอขอบคุณ ดร. ศศิวิมล แสงผล และคุณสมรรถชัย จัตราคม ที่ได้มอบภาพจำนวนหนึ่ง เพื่อนำลงพิมพ์ในเอกสารเล่มนี้

ณรงค์ โคมเจลา

ประธานเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย

คำนำ

ก๊วย เป็นพืชพื้นเมืองที่คนไทยรู้จักกันดีมาช้านาน มีทั้งก๊วยป่าและก๊วยปลูก ซึ่งมีชนิด ชนิดย่อย พันธุ์ และสายพันธุ์ เป็นจำนวนมากมาย มีการนำก๊วยมาใช้ประโยชน์นานัปการ อีกทั้งยังมีการนำคำว่า ‘ก๊วย’ มาใช้พูดเป็นสำนวน หรือคำพังเพย และมีศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้กับก๊วย อย่างไรก็ตาม คนไทยส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยรู้ความหมายที่แท้จริงของศัพท์ที่ใช้กับก๊วย ทั้งที่เป็นคำสามัญที่ใช้กันทั่วไป ตลอดจนศัพท์ที่ใช้ในทางวิชาการหลายสาขา เช่น พฤษศาสตร์ เกษตรศาสตร์ พันธุศาสตร์ ฯลฯ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับก๊วย นำมาเสนอโดยจัดเรียงอักษรโดยแบ่งออกเป็น ๘ หมวด คือ: (๑) ศัพท์ทั่วไป (เรียงลำดับอักษรไทย) (๒) ศัพท์ทั่วไป (เรียงลำดับอักษรโรมัน) (๓) ศัพท์พฤษศาสตร์ (เรียงลำดับอักษรโรมัน) (๔) ศัพท์พฤษศาสตร์ (เรียงลำดับอักษรไทย) (๕) ชนิดก๊วยในธรรมชาติ (เรียงลำดับอักษรไทย) (๖) ชนิดก๊วยในธรรมชาติ (เรียงลำดับชื่อวิทยาศาสตร์) (๗) สำนวนและคำพังเพยเกี่ยวกับก๊วย และ (๘) ศัพท์พืชอื่นที่มีคำว่าก๊วย

อนึ่ง เนื่องด้วยผู้เขียนได้เรียบเรียงบทความเกี่ยวกับก๊วย ลงพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ และที่เรียบเรียงขึ้นใหม่ ที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับศัพท์ที่ใช้กับก๊วย คือ (๑) พันธุ์ก๊วยในวรรณคดีไทย (๒) พันธุ์ก๊วยในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๓) ชื่อวิทยาศาสตร์ของก๊วยปลูก (๔) รายชื่อพันธุ์ก๊วยไทย (๕) สายพันธุ์ก๊วยไทย (๖) คำว่า “ก๊วย” ในภาษาต่าง ๆ (๗) ชื่อเสียงของก๊วยไทยในต่างประเทศ (๘) ก๊วยกับประเพณีไทย และ (๙) ความคิดเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับก๊วย จึงได้นำมาลงพิมพ์เป็นภาคผนวกในหนังสือเรื่อง “ศัพท์ก๊วย” เล่มนี้ เพราะเห็นว่า จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจศัพท์ก๊วยได้ดีขึ้น

เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน จึงได้ใช้ ตัวหนา สำหรับศัพท์แต่ละคำที่ปรากฏตามลำดับอักษร และตัวเอียง สำหรับศัพท์ที่ปรากฏในคำอธิบาย ซึ่งผู้อ่านจะสามารถค้นหาความหมายเพิ่มเติมได้ จากศัพท์ที่เรียงอักษรไว้ทั้งไทยและโรมัน

เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าเอกสารภาษาอังกฤษ จึงได้กำกับคำภาษาอังกฤษ ไว้ในวงเล็บสำหรับหมวดศัพท์ทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยคำแปลสำหรับศัพท์ที่มีคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ สำหรับศัพท์ที่ไม่มีคำแปล ได้เขียนทับศัพท์โดยใช้หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทย เป็นอักษรโรมัน แบบถ่ายเสียงของราชบัณฑิตยสถาน และการเขียนแยกคำโดยใช้อักษรตัวใหญ่ขึ้นต้นคำ

การใช้ตัวสะกดส่วนใหญ่ จะใช้ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน นอกจากบางคำ ที่ไม่มีปรากฏในพจนานุกรม ส่วนภาษาศัพท์อังกฤษ ใช้ตาม Websters Dictionary สำหรับชื่อวิทยาศาสตร์ ได้ใช้ชื่อที่เป็นที่ยอมรับ (valid name) และหากมีชื่อพ้อง ก็จะใส่ไว้ด้วย โดยใช้หลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในหมวดที่ ๔ ประกอบด้วยชื่อสกุล และชื่อชนิด พิมพ์ด้วยตัวเอน อักษรตัวแรกใช้ตัวใหญ่นอกนั้นใช้ตัวเล็ก

เพื่อความสะดวกของผู้อ่าน ที่ต้องการจะทราบความหมาย ของศัพท์กล้วย คำใดคำหนึ่ง ซึ่งอาจปรากฏอยู่ในหลายหมวด / หมวด จึงได้นำศัพท์กล้วยทุกคำที่ปรากฏในเอกสารเล่มนี้มาเรียงลำดับอักษรไว้ในดรรชนี(อยู่ท้ายเล่ม) ซึ่งผู้อ่านเพียงแต่เปิดดูศัพท์ที่ต้องการค้นในดรรชนี แล้วไปเปิดดูคำอธิบายศัพท์นั้น ในหน้าที่ระบุไว้ เช่น ถ้าอยากทราบความหมายของ ‘กัทลี’ เมื่อเปิดดูในดรรชนี จะพบ “กัทลี ๖, ๓๐, ๓๓, ๕๑, ๑๐๗” ซึ่งหมายความว่าให้ดูความหมายของคำว่า ‘กัทลี’ ในหน้า ๖, ๓๐, ๓๓, ๕๑ และ ๑๐๗ ตามลำดับ

หมวดที่ ๑

ศัพท์ทั่วไป

(เรียงลำดับอักษรไทย)

ได้แก่ศัพท์ทั่วไปที่ใช้เกี่ยวกับกล้วย โดยจัดเรียงลำดับอักษรไทย เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าของนักวิชาการ จึงกำกับศัพท์ภาษาอังกฤษไว้ด้วย สำหรับศัพท์ที่ไม่มีคำแปล จะใช้วิธีทับศัพท์ และพิมพ์ด้วยตัวเอน

กระ (fleck, speck) จุดดำ ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อผลกล้วย โดยเฉพาะกล้วยไข่ สุกมาก ๆ เพราะแป้งในผล เปลี่ยนเป็นน้ำตาลเมื่อผลสุกงอม จึงเกิดมีกระขึ้นที่เปลือก ชาวบ้านนิยมเรียกว่า *กระน้ำตาล* ดังนั้น กล้วยไข่ที่มีกระ มาก ๆ จึงหวานมาก บางคนเรียกชื่อกล้วยไข่ ว่า *กล้วยกระ*

กระน้ำตาล (sugar spot) ดู *กระ*

กล้วย (banana) พืชปลูกล้มลุกอายุหลายปีในสกุล *Musa* ดอกออกเป็นช่อที่ปลายชอก เรียกว่า *ปลี* ช่อดอก ประกอบด้วยดอกย่อย เรียงเป็นแถว ๒ แถว นอกจากบางชนิดและบางพันธุ์ มีเพียงแถวเดียว ช่อดอกย่อยแต่ละช่อ มีกาบดอก หรือใบประดับ (bract) รูปโล่เงอ ขนาดใหญ่ หุ้มช่อดอก ใบประดับรูปไข่ หรือรูปใบหอก สีเขียว เหลือง ส้ม ชมพู แดง ถึงม่วง มักร่วงหลุดไป เมื่อดอกเจริญเป็นผล โดยไม่ต้องผสมเกสร แต่ของกล้วยในสกุลกล้วยโทน (*Ensete*) ซึ่งใหญ่กว่าและมีสีเขียว ไม่ร่วง ผลจัดเรียงเป็น ๑ หรือ ๒ แถว เรียกว่า *หวี* ผลรูปทรงกระบอก มีเปลือกหุ้มเนื้อ พันธุ์ปลูกไม่มีเมล็ด ใช้กินสดได้โดยไม่ต้องหุงต้ม บางชนิดปลูกเป็นไม้ประดับ

กล้วยกวน (banana paste) ผลกล้วยน้ำว้าสุกงอม ที่นำมาบีบ (ขยี้) บนตะแกรง เกล้ากับน้ำตาล น้ำกะทิ ให้เป็นเนื้อเดียวกัน แล้วนำไปกวน ในกระทะ

ทองเหลือง บนไฟอ่อนๆ จนแห้งหมาด แล้วหั่นเป็นก้อนกลม หรือรูปสี่เหลี่ยม ห่อด้วยกระดาษแก้ว หรือใส่ถุงพลาสติก ใช้กินเป็นของว่าง

กล้วยแขก (deep-fried banana) กล้วยที่แกัดแต่ยังไม่สุก ผ่านให้หนาพอสมควรตามแนวยาว คลุกน้ำแป้งข้าวเจ้า ผสมน้ำกะทิ เกลือ มะพร้าวขูดหยาบ ๆ ทอดในน้ำมันที่ร้อนจัด จนแป้งสุกกรอบ ปกติใช้กล้วยน้ำว้า แต่ที่ยะลาใช้กล้วยหิน มีรสชาติอร่อยกว่ามาก ชื่อห้อง: *กล้วยทอด* สันนิษฐานว่าเป็นอาหารของชาวมุสลิม มีกำเนิดมาจากประเทศมาเลเซียจึงเรียกว่า*กล้วยแขก*

กล้วยเชื่อม (banana boiled in syrup) ผลกล้วยน้ำว้า หรือกล้วยหักมุก สุกปอกเปลือกผ่าซีก แบ่งครึ่ง หรือกล้วยไข่ห้าม ปอกเปลือก ใช้ทั้งผล เชื่อมจนสุกในกระทะทองเหลือง กินเป็นขนม โดยราดน้ำกะทิสด ทำให้รสชาติกลมกล่อมดีขึ้น

กล้วยฉาบ (banana slices coated with sugar and/or salt, banana chip) กล้วยน้ำว้าหรือหักมุก ที่แกัด แต่ยังไม่สุก ปอกเปลือก ผ่านเป็นแผ่นบางตามแนวยาวหรือขวางก็ได้ นำไปผึ่งให้แห้ง ทอดในน้ำมันร้อนจัด จนสุกกรอบ นำไปผึ่งจนสะเด็ดน้ำมัน โรยเกลือ แล้วฉาบ (เคลือบผิว) ด้วยน้ำตาลเข้มข้นจนเป็นเกล็ด อาจใช้กล้วยพันธุ์อื่น เช่นกล้วยหอมทอง หอมเขียว พม่าแหกคุกงาช้าง นมหมี ทำ*กล้วยฉาบ*ก็ได้ ปัจจุบัน ที่จังหวัดกำแพงเพชร ใช้กล้วยไข่หั่นเป็นแว่น ๆ แล้วจึงฉาบ

กล้วยคอง (banana pickle) กล้วยอ่อนหรือดิบ ผ่านทแยงทั้งเปลือก เป็นชิ้นหนา ๆ แช่น้ำเกลือ ผสมน้ำส้มสายชู บรรจุลงภาชนะปากกว้าง ปิดปากด้วยผ้าขาวบาง ดองแดด ๓ วัน ทั่วไป มักใช้กล้วยน้ำว้า แต่ที่จังหวัดปัตตานี ใช้กล้วยคานีอ่อน คองทั้งผล ใช้เป็นผักจิ้มรับประทานกับน้ำพริก

กล้วยต้ม (boiled banana) กล้วยที่แก้มจัด นำมาต้ม แล้วปอกเปลือก กินกับมะพร้าวขูดโรยหน้า ใส่เกลือ และน้ำตาล โดยหั่นพอดีคำ เรียกว่าขนมกล้วยต้ม โดยทั่วไปมักใช้กล้วยน้ำว้า แต่อาจใช้กล้วยหักมุกต้มทั้งเปลือก โรยเกลือนิดหน่อยเพื่อไม่ให้เปลือกดำ เมื่อสุกแล้ว ปอกเปลือก กินเป็นของว่าง ที่จังหวัดยะลา ใช้กล้วยหินที่แก้มจัดแต่ยังไม่สุก ต้มทั้งเปลือก มีเนื้อเหนียวหนุบ กินอร่อยมาก

กล้วยตาก (dried banana) ผลกล้วยสุกงอม ตากแดดหรืออบจนแห้ง นิยมใช้กล้วยน้ำว้าเป็นหลัก แต่อาจใช้กล้วยอื่นๆ เช่นกล้วยหอม หรือกล้วยเล็บมือ นางก็ได้ บางแห่งมีการชุบน้ำผึ้ง ทำให้มีรสหอมหวาน

กล้วยทอด (fried banana) ดู กล้วยแขก

กล้วยทอดกรอบ (crispy banana chip) กล้วยห่าม ผ่าเป็นชิ้นบาง ๆ ตามยาว หรือเป็นแฉกกลมๆ ทอดในน้ำมันจนกรอบ โรยเกลือป่นก่อนรับประทานเป็นของว่าง

กล้วยทับ ดู กล้วยปิ้ง

กล้วยบวชชี (banana boiled in coconut milk) ของหวานทำด้วยกล้วยน้ำว้าก่อนล้างสุก หรือกล้วยไข่ที่ยังห่ามอยู่ ต้มกับน้ำกะทิ ใส่เกลือ และน้ำตาล ทางภาคใต้ ใช้กล้วยนางพญา ซึ่งอร่อยมาก

กล้วยเบรคแตก (Kluai Brek Taek) กล้วยฉาบแบบหนึ่ง ที่ทำโดยนำกล้วยน้ำว้าห่ามมาผ่า แล้วทอดในน้ำมันเค็ลคพอสุก จนมีสีน้ำตาลเข้มก็ใช้ได้ ควรบริโภคทันทีจะอร่อยที่สุด กลิ่นหอม เนื้อนุ่ม

กล้วยปิ้ง (roasted banana) กล้วยน้ำว้า ปอกเปลือก ปิ้งไฟอ่อน ๆ ใช้รับประทานทันที หรือนำไปชุบน้ำเกลือ ผสมน้ำตาล ก่อนรับประทานอาจทับให้แบน

แล้วปิ้งจ้่า เปรียบเทียบ *กล้วยเผา* อาจใช้กล้วยหักมุกสุก ไม่ต้องปอกเปลือก
ชื่อพ้อง: *กล้วยทับ*

กล้วยเผา (grilled banana) กล้วยหักมุกสุก ปิ้งทั้งเปลือก บนไฟอ่อน ๆ จน
เปลือกดำสนิท และปริแยกออก เห็นเนื้อกล้วยสุกเป็นสีเหลืองเข้ม อาจใช้
กล้วยกล้วยแทนก็ได้ เปรียบเทียบ*กล้วยปิ้ง*

กล้วยอบเนย (oven-dried banana coated with butter) กล้วยที่หั่นตากแดด
กล้วยกล้วยที่เตรียมทำ*กล้วยฉาบ* แต่นำไปทานเนย แล้วอบในตู้อบ

กล้วย (plantain) กลุ่มพันธุ์ของกล้วย ที่ต้องนำไปหุงต้มเสียก่อนไม่นิยมกินสด
เพราะเนื้อกระด้าง รสค่อนข้างจืดชืด ไม่ค่อยหวาน ซึ่งในเมืองไทย มีอยู่ ๒
พันธุ์ คือ กล้วยกล้วย และ กล้วยงาช้าง ผลยาวมากกว่ากล้วยพันธุ์อื่น ๆ
ทั้งหมด เมื่อสุก สีเหลืองทอง เนื้อผลสีเหลืองส้ม ค่อนข้างเหนียว มีไส้ขนาดใหญ่
สามารถนำไปแปรรูปโดยการย่าง ฉาบ เชื่อม หรือบวชชี

กัทลี (Kathali, a Sanskrit word for banana) เป็นคำภาษาสันสกฤต แปลว่า
กล้วย ปัจจุบันใช้เป็นชื่อพันธุ์กล้วย *รักดกัทลี* ก็เรียก *ลูกัทลี* ในหมวดที่ ๕

กาน (sheath) เปลือกหุ้มชั้นนอกของผล ช่อดอก หรือลำต้นของต้นไม้บางชนิด
ลอกออกได้ เช่นกานมะพร้าว กานหมาก *กานกล้วย*

กานกล้วย (banana leaf sheath) ส่วนล่างของใบกล้วย ที่เปลี่ยนแปลงเป็นแผ่น
โค้งหุ้มซ้อนกันแน่น เกิดเป็นลำต้นเทียม (pseudostem) ของต้นกล้วย นิยม
นำมาแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ เพื่อประดับงานประเพณีไทยต่าง ๆ หรือ
นำมากรีดเป็นเส้น ตากแห้ง เรียกว่า *เชือกกล้วย* ใช้มัดของได้ กานชั้นใน
เรียกว่า *หยวก*

กานปลี (bract) ดู *ใบประดับ*

กานแห้ง (dry banana leaf sheath) กาบใบ ที่อยู่นอกสุด ที่แห้งอยู่บนต้นกล้วย นำไปใช้เป็นส่วนผสมของกระดาษสาได้

ก้านกล้วย (banana midrib) แกนกลางใบกล้วย มีลักษณะเป็นร่องด้านบน แต่มนด้านล่าง เล็ก ๆ สมัยก่อน นำมาทำ *มั่วก้านกล้วย* ใช้ชี้เป็นของเล่น หรือนำมาตากให้แห้ง ใช้มัดของได้

ก้านช่อดอก (rachis) แกนกลางของช่อดอกในขณะที่ยังมีดอกติดอยู่ สำหรับกล้วย หากดอกติดผลแล้ว เรียกว่า *เครือกล้วย*

ขนมกล้วย (banana dessert) ขนมทำจากกล้วยน้ำว้าสุก ยีให้ละเอียด ผสมแป้งข้าวเจ้า ปรุงรสด้วยน้ำตาล เกลือ กะทิ โรยหน้าด้วยมะพร้าวขูด ห่อใบตอง นึ่งจนสุก

ขนมกล้วยต้ม ดู *กล้วยต้ม*

ข้าวเกรียบกล้วย (*Khao Kriap Kluai*) กล้วยไข่หรือกล้วยหอมสุก บด ผสมแป้งข้าวเจ้ากับเกลือ เติมน้ำตาลเล็กน้อย ปั้นเป็นแท่ง นำไปนึ่งจนสุก ปล่อยให้เย็นจนได้ที่ แล้วหั่นเป็นชิ้นบาง ๆ แล้วนำไปทอดจนพองตัวเป็นแผ่นใหญ่ ทิ้งให้สะเด็ดน้ำมัน กินเป็นของว่าง รสหวาน กรอบ หอมกลิ่นกล้วย

ข้าวต้มจิ้ม (*Khao Tom Chim*) ข้าวเหนียว ใส้ใส่กล้วยน้ำว้า ห่อแบบสามเหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยม แล้วต้มให้สุก เวลากิน แกะใบตอง คลุกมะพร้าวที่ผสมน้ำตาล ใส้เกลือป่น

ข้าวต้มผัด (*Khao Tom Phat*) ข้าวเหนียว ผัด ผสมถั่วดำ ปรุงรสด้วยน้ำกะทิ และน้ำตาล ใส้ใส่กล้วยน้ำว้า ห่อด้วยใบตอง พับเป็นรูปพญานาครูปกล้วย นึ่งให้สุก ใช้กินเป็นของว่าง

ข้าวเม่าทอด (*Khao Mao Thot*) ขนมที่ทำจากข้าวเม่า คลุกกับหน้ากระฉีกห่อ

- หุ้มกล้วยไข่ เป็นไส้ ขุนน้ำแป้งข้าวเจ้า ทอดเป็นแพ ๆ จนสุกกรอบ
- ก๋อม (dwarf)** ๑ ลักษณะทางพันธุกรรมที่สิ่งที่มีชีวิตเดี่ยวแคะ ๒ พืชที่มีลักษณะเดี่ยวแคะ สำหรับในกล้วย มีพบในกล้วยน้ำว้าก๋อม และกล้วยหอมก๋อม
- เครือ (bunch)** ลักษณะนามเรียกช่อผลกล้วย ที่มีหวีกล้วยติดอยู่ ดู *เครือกล้วย*
- เครือกล้วย (banana bunch)** ช่อผลกล้วยที่มีหวีกล้วยติดอยู่ เป็นส่วนที่พัฒนาจากช่อดอกของกล้วย หรือปลี ที่ออกมาจากยอดต้นกล้วย โดยที่ดอกแต่ละดอก เกิดเป็นผลกล้วยในหวี ที่ติดอยู่บนแกนกลางหรือวงง ไข่ได้ตั้งแต่ระยะที่กล้วยเริ่มติดผลใหม่ ๆ จนกระทั่งตัดดอกจากต้นไปแล้ว แต่ยังมีหวีกล้วยติดอยู่ที่วงง เปรียบเทียบ *ก้านช่อดอก*
- เครือกล้วยประหลาด (abnormal banana bunches)** *เครือกล้วย* ที่พัฒนาขึ้นอย่างผิดปกติ เกิดจากผลของพันธุกรรม หรือความผิดปกติในการพัฒนา เช่นปราศจากปลี (ปลีหาย) เครือโผล่ออกกลางลำต้น มีแกนเครือมากกว่าหนึ่งแกน มีปลีทั้งปลีเพศเมียและปลีเพศผู้มากกว่าหนึ่งปลี เครือตั้ง หรือเอน (ไม่ห้อยลง) การสูญหายของปลีเพศผู้ การเกิดดอกเพศเมียอย่างค่อนเนื่อง การเกิดดอกเพศผู้เพียงอย่างเดียว การหายไปของดอกกะเทย การเกิดผลเป็นช่วง ๆ ฯลฯ
- วงง (inflorescence axis)** แกนกลางของ *เครือกล้วย*
- เชือกกล้วย (banana rope)** เชือกที่ทำโดยการนำเอา*ก้ามกล้วย* มากรีดให้เป็นเส้นยาว ดากแดดจนแห้ง หรือนำกาบสดไปดากแดดให้แห้งเสียก่อน แล้วจึงฉีกออกเป็นเส้นก็ได้ เวลาใช้ ขุนน้ำให้เปียก จะเหนียวทนทาน ใช้ห่อของหรือเป็นวัสดุในผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และสิ่งทอ เช่นหมวก ตะกร้า และภาชนะต่าง ๆ
- เชือกมนิลา (abaca, Manila hemp)** เชือกกล้วยที่ได้มาจาก *Musa textilis* เป็น

เชือกกล้วยชนิดเดียว ที่มีการผลิตเป็นอุตสาหกรรม นิยมใช้ในเรือ เช่นเรือประมง เพราะมีความเหนียวและทนทานต่อความชื้นและน้ำทะเล

ทอง ดู ใบทอง

คั่นกล้วย (banana pseudostem) ลำต้นเทียมของกล้วย ที่ประกอบด้วยกาบใบซ้อนกันแน่น นิยมใช้เป็นวัสดุทำกระทงโดยตัดเป็นแฉ่นหนา อาจเรียกว่า *หวยกกกล้วย*

ค้ำกล้วย (Thai-styled banana-fruit salad) อาหารกล้วยส้มตำ ทำจากผลกล้วยคานีอ่อน ตำหั่นเปลือกกับกระเทียม พริก มะนาว น้ำตาลปี๊บ และน้ำปลา ใช้กินเป็นอาหาร หรือของว่าง เช่นเดียวกับส้มตำ

ตีนเต้า (undeveloped banana hand) กล้วยผลเล็ก ๆ ที่อยู่ปลายเครือ เป็นรังไข่ของดอกกะเทย ซึ่งพัฒนาเป็นผลที่ไม่สมบูรณ์

แทงหวยก (crafting of banana pseudostem) การสลัก *ก้ามกล้วย* (ที่คนทั่วไปเรียกว่า *หวยกกกล้วย*) ให้เป็นลวดลายต่าง ๆ โดยวิธีแทงด้วยมีดแทงหวยก ใช้สำหรับประดับตกแต่งที่เป็นงานชั่วคราว เช่นประดับเบญจรงค์น้ำ ประดับงานเศษพ ประดับจิตกาธาน พิธีโกนจุก สำหรับงานพระราชพิธี พระราชทานเพลิงพระศพ ใช้แม่ลายแบบแผนโบราณราชประเพณี เช่นลายลูกฟัก ลายกระจังพื้นปลา กระจังพื้นสามและพื้นห้า หรือลายกระจังเค็ม เพื่อให้เกิดความสวยงามกลมกลืนกับเครื่องสด ซึ่งเป็นส่วนของพิธีเช่นฟักทอง มันเทศ ผลมะละกอสด มาแกะสลักเป็นรูปดอกไม้ประดับประกอบทุกชิ้น

นางคานี (*Nang Tani*) ดู นางพรายคานี

นางพรายคานี (*Nang Phrai Tani*) มีผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในคั่นกล้วยคานี หน้าคาสวยงาม ผิวขาว จะปรากฏตัวตอนกลางคืน โดยยืนหรือนั่งเล่นใต้ต้น

กล้วยตานี ชื่อพ้อง นางตานี พรายตานี ผีพรายตานี

บายศรีตอง (*Bai Si Tong*) เครื่องเชิญขวัญหรือรับขวัญ ทำด้วยใบตอง เป็นรูปกระทง เป็นชั้น ๆ มีขนาดใหญ่ เล็ก สอบขึ้นไป ตามลำดับ ใช้ในงานประเพณีต่างๆ เช่นงานบายศรีสู่ขวัญ พิธีทำขวัญนาค งานลอยกระทง

บายศรีปากชาม (*Bai Si Pak Cham*) บายศรีตอง ที่จัดวางลงบนปากชาม

ใบกล้วย (banana leaf) ใบของกล้วย เป็นใบเดี่ยว (simple) รูปยาว (linear) เส้นใบขนาน (linear) ขอบใบเรียบ (entire) มีแกนกลางใบ (midrib) มีแผ่นใบ (blade) กว้างและเหนียว ชื่อพ้อง: ใบตอง

ใบตอง ๑ (banana leaf) ใบกล้วย ๒ (banana leaf material) ใบกล้วย ที่ตัดเอาแกนกลางออก ใช้สำหรับห่ออาหาร และงานประดิษฐ์ต่าง ๆ เช่นบายศรี กระทง เพื่อใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ใบตองที่นิยมนำไปใช้คือใบของกล้วยตานี เพราะใบเหนียว สีเขียวเข้ม เป็นเงาสวยงามมากกว่าของพันธุ์อื่นๆ ร่องลงมากคือกล้วยน้ำว้า เพราะหาง่าย นิยมใช้ห่ออาหาร เช่นห่อหมก ข้าวต้มมัด เมื่อปรุงสุก มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ

ใบตองอ่อน ๑ (young banana leaf) ใบอ่อนของกล้วยตานี ที่เพิ่งโผล่จากยอดและยังม้วนอยู่ นำไปผึ่งทราย ๒-๓ วัน แล้วนำไปมวนยาสูบ ส่วนใบอ่อนของกล้วยน้ำว้า เมื่อนำมารีดให้แห้ง ใช้ห่อกะละแม ๒ (light green color of a young banana leaf) ใช้เรียกชื่อสีเขียวอ่อนว่า สีใบตองอ่อน หรือสีตองอ่อน

ใบตองแห้ง (dried banana leaf) ใบกล้วยตานี หรือกล้วยน้ำว้า ที่แห้งคานัน หรือนำใบสดมาตากให้แห้ง ใช้ทำผลิตภัณฑ์หัตถกรรม มวนบุหรี่ปั่นเมือง หรือห่อของ สามารถใช้แทนผ้าก๊อช ปิดแผลไฟไหม้ ช่วยให้หายเร็ว ไม่ปวดแสบ ไม่ติดแผล ไม่เสี่ยงติดเชื้อ ดูเพิ่มเติมในหมวดที่ ๘ ในสำนวน *หมาใบตองแห้ง*

ใบประดับ (bract) ใบที่เปลี่ยนแปลงไปทำหน้าที่ป้องกันหรือรองรับดอกหรือช่อดอก เกิดในช่อดอกของพืชบางชนิด มีรูปร่างและลักษณะแตกต่างไปจากใบปกติ มักมีสีส้มสวยงาม สำหรับกล้วย เป็นแผ่นรูปไข่ หรือรูปใบหอก โคนหุ้มช่อดอก มีสีเขียว เหลือง ส้ม ชมพู แดง หรือม่วง *กาบปลี* ก็เรียก

ปลี (banana inflorescence, banana bud) ช่อดอกของกล้วย ที่ยังมี*กาบปลี* หุ้มอยู่ ใช้เรียกได้ตั้งแต่ระยะที่ช่อดอกเริ่มแทงออกมาจากต้นกล้วย จนถึงระยะเมื่อกล้วยติดผลหมดแล้ว ยังคงเหลือส่วนที่มีแต่ดอกเพศผู้ (male bud) ที่เจริญต่อไป จึงมักตัดทิ้ง

ปลีกล้วย (banana inflorescence) ดู *ปลี ปลีดอกเพศผู้*

ปลีดอกเพศผู้ (male bud) ช่อดอกเพศผู้ที่ยังคงเหลืออยู่เมื่อกกล้วยติดผลหมดแล้ว จึงนิยมตัดทิ้ง แต่บางพันธุ์ เช่นกล้วยตานี กล้วยน้ำว้า กล้วยหก นิยมรับประทานปลีเป็นผักสด แกล้มอาหารต่าง ๆ เช่นผัดไทย ขนมจีนน้ำพริก หมี่กะทิ หรือปรุงอาหารหลายอย่าง เช่นแกงเลียงหัวปลี ต้มข่าหัวปลี ซ้อห้อง *ปลีกล้วย หัวปลี*

ปลีหาย (loss of male bud) ลักษณะของ*ปลีกล้วย*บางพันธุ์ ที่เมื่อติดผลหมดแล้ว *ปลี*จะหายไปเอง เพราะไม่มี*ปลีดอกเพศผู้ (male bud)* เช่นกล้วยเทพรส กล้วยงาช้าง กล้วยกล้วย

แป้งกล้วย (banana flour, banana starch) แป้งที่ได้จากการนำกล้วยดิบที่แก่จัด ไปแปรรูปโดยการทำให้แห้ง บดละเอียด ร่อนผ่านตะแกรง ใช้ประกอบอาหารหลายอย่าง มีแป้งอะมิโลส (amylose) สูง เมื่อได้รับความร้อนจะพองตัวใส เมื่อปล่อยให้เย็น มีลักษณะคล้ายวุ้น สามารถใช้ทดแทนแป้งสาลีได้

ผลกล้วย (banana finger, banana fruit) อวัยวะที่พัฒนามาจากรังไข่ของดอก

เทศเม็ชของกล้วย โดยไม่มีการผสมเกสร รูปทรงกระบอก มีเปลือกหุ้มเนื้อที่
ไม่มีเมล็ด เกิดเป็น ๒ แถวบนหวีกล้วย

ผ้าใยกล้วย (banana-fiber cloth) ผ้าที่ได้จากการทอโดยใช้เส้นใยกล้วย

ผีพรายตานี (*Phi Phrai Tani*) ดู นางพรายตานี

พรายตานี (*Phrai Tani*) ดู นางพรายตานี

ไม้ก้านกล้วย (an obsolete toy made of banana midrib) ก้านกล้วย ที่กรีด
แผ่นใบออกจนหมด นอกจากที่ปลาย ซึ่งทิ้งไว้ทำเป็นหางม้า ส่วนโคนพับลง
ทำเป็นหัวม้า ส่วนกลาง ใช้มีดบากตามแนวยาว จากทางโคนก้าน เป็นช่วง ๆ
แล้วพับขึ้นคาไว้ เวลาจะเล่น คบลงแรง ๆ ให้เกิดเสียงดัง เด็ก ๆ สมัยก่อน
ใช้ใช้เป็นของเล่น

เม็ชกล้วย (*Miang Kluai*) ของกินเล่นประเภทเม็ช ใยกล้วยดิบหั่นเป็นชิ้น
แบบลูกเต๋า กินร่วมกับอาหารอื่นๆ และเครื่องปรุง ใช้น้ำไม่ห่อเข้าปาก

ยางกล้วย (banana sap) ของเหลว เหนียวข้น สีขาวใส ที่ออกมาจากรอยตัด
ส่วนต่างๆ ของต้น รวมทั้งที่เครือกล้วย ปลีและผล เมื่อถูกกับอากาศ จะเปลี่ยน
เป็นสีน้ำตาลแก่อย่างถาวร ใช้เป็นสีย้อมผ้า หรือเป็นสารกระตุ้นสี (mordant)
ช่วยให้สีติดทน ไม่มีวันตก

ยำหวก (a Thai-styled banana-stem spicy salad) อาหารพื้นเมืองของชาวมอญ
นิยมทำกันในงานพิธี “รำโรง” โดยใช้หวกกล้วยตานี หั่น แล้วสับให้ละเอียด
คลุกกับมะพร้าวคั่ว ถั่วลิสงคั่ว กุ้งแห้ง หอม กระเทียม พริกแห้ง มะขามเปียก
น้ำตาลปีบ น้ำปลา น้ำกะทิ

สมุนไพรทอง (finely ground, smoked banana leaf) ใบทองแห้งที่สุกไฟจนดำ
บดละเอียด แล้วร่อนเอากากออก ใช้ผสมกับขางรัก ทำเป็นรักสมุนไพร ใช้ทาผิว

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ปกกล้วย

สมเด็จพระราชินีในสวนกล้วย

สมเด็จพระราชินีชมกล้วยต่างทรงพี่แก้วกล้วย
ในการประชุมพิเศษทูลเกล้าฯ แห่งชาติครั้งที่ 14
ที่โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ฯ

ผู้เขียนและตรัง. ศศิวิมล แสงวงมณี
ถวายรายงานแก่พี่แก้วกล้วย

ผู้เขียนถวายรายงานแก่พี่แก้วกล้วย
ที่นำมาจัดนิทรรศการ

ปลีกล้วยชนิดต่างๆ

Musa ornata

Musa balbisiana

Musa acuminata
subsp. *banksii*

Musella lasiocarpa

Musa acuminata
subsp. *slamea*

Ensete superba

Musa laterita

Musa acuminata
subsp. *malaccensis*

กล้วยหักมุกทอง

กล้วยน้ำว้าแดง

กล้วยพรวนกระเทียมทอง

กล้วยน้ำว้าขาว

เครือกล้วยที่ผู้ต่างๆ

กล้วยไข่จีน

กล้วยไข่ชุมพร

กล้วยแขกยักษ์ทองพุกาม

กล้วยน้ำ

วัสดุให้หนาเป็นวาว กันน้ำ ใช้ในการสร้างงานศิลปกรรมไทยหลายแขนง เช่น ทำหัวโขน หุ่นกระบอก งานลายรดน้ำ งานประดับมุก

เส้นใยกล้วย (banana fiber) เส้นใยที่ได้จากการนำ*กาบกล้วย* มาแยกเส้นใย ด้วยการลอกไส้ค้ำในออก แยกด้วยน้ำร้อน เครื่องจักร หรือการหมัก ได้เส้นใยเหนียวนุ่ม ไม่ขาดง่าย อาจฟอกสี หรือย้อมสี แล้วนำไปผ่านกรรมวิธีป้องกันเชื้อรา

หน่อกล้วย (banana sucker) ต้นกล้วยเล็ก ๆ ที่งอกออกจากตาของลำต้นได้ ดินที่โคนต้นแม่ สามารถแยกออกไปขยายพันธุ์ได้ แบ่งออกเป็น *หน่ออ่อน* *หน่อใบแคบ* และ*หน่อใบกว้าง*

หน่อแก่ (old sucker) หน่อที่เจริญมาจาก*หน่อใบแคบ* ซึ่งปล่อยให้เจริญเติบโต นานเกินไปจนเกิดใบแผ่กว้าง แต่ยังไม่ทันตกเครือ มีอายุประมาณ ๕-๘ เดือน และมีเหง้าติดอยู่ ซึ่งอาจเจริญเป็นหน่อได้ ไม่นิยมใช้ปลูก เพราะจะเจริญเติบโตไม่ดี

หน่อใบกว้าง (water sucker) *หน่อกล้วย*ที่เกิดจากต้นแม่ที่ตัดเครือไปแล้ว หรือจาก*หน่อใบแคบ* หรือต้นที่ไม่สมบูรณ์ หรือที่เกิดใกล้ผิวดิน ไม่เหมาะที่จะนำไปปลูก เพราะได้ต้นที่อ่อนแอ และผลที่ออกมีขนาดเล็ก

หน่อใบแคบ (sword sucker) *หน่อกล้วย*ที่เกิดจากต้นแม่ ใบแคบเรียวยาว แข็งแรง เหมาะที่จะนำไปปลูก ได้ต้นแข็งแรง ผลใหญ่ จำนวนมาก

หน่ออ่อน (peeper) *หน่อกล้วย*ที่เกิดจากต้นแม่ที่อ่อนแอ มักเกิดอยู่ใกล้ผิวดิน มีขนาดเล็ก แต่ใบแผ่กว้าง อ่อนแอ ไม่เหมาะที่จะนำไปปลูก

หอยวก (pseudostem) ดู *หอยวกกล้วย*

หอยวกกล้วย (pseudostem) ลำต้นเทียมของกล้วย ซึ่งประกอบด้วย *กาบกล้วย*

หุ้มซ้อนกันแน่นอยู่ส่วนนอก ใช้เกาะสลักกลดตายประดับเมรุ (ดู *แทงหยวก*) และแกนกลางของลำต้นที่ยังไม่ออกปลี อยู่ส่วนในสุด มีสีขาว บางคนก็เรียกเฉพาะส่วนแกนนี้ว่า *หยวกกล้วย* ใช้ประกอบอาหารคาวได้หลายอย่าง เช่น *ต้มหยวก* *แกงหยวก* ใช้เป็นทุนสำหรับทำกระทง เพื่อใช้ในงานลอยกระทง หรือหัดว่ายน้ำ ใช้หั่นผสมรำ เป็นอาหารหมู หรือใช้ทำแพลอยน้ำ เรียกว่า *แพหยวกกล้วย*

หวี (hand) กลุ่ม *ผลกล้วย* ที่มีก้านผล หรือช่อดังเรียงกันอยู่เป็นแถว ๒ แถว เกิดอยู่บนงวงหรือแกนกลางของเครือกล้วย

หัวปลี (banana inflorescence) ดู *ปลี ปลีดอกเทศผู้*

เหง้า (corm, rhizome) เป็นลำต้นที่แท้จริงของกล้วย อยู่ใต้ผิวดิน ปล้องสั้นมาก มีรอยที่เกิดใบเป็นเส้นรอบวงโคจรรอบ เป็นที่เกิดของใบและช่อดอก ใบที่เกิดใหม่จะอยู่รอบใน มีตาตามข้อ เป็นที่เกิดของหน่อ เมื่อถึงอายุ จะเกิดช่อดอก ซึ่งจะเจริญอยู่ภายในลำต้นเทียม และพัฒนาเป็น *ปลีกล้วย* แทงออกตรงกลางของยอด

หมวดที่ ๒

ศัพท์ทั่วไป

(เรียงลำดับอักษรโรมัน)

ได้แก่ศัพท์ทั่วไปเกี่ยวกับกล้วย ที่เป็นภาษาอังกฤษ และมีคำศัพท์ในภาษาไทยที่มีความหมายเหมือนคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ แต่ไม่มีคำอธิบาย ใด ๆ เพราะผู้อ่านสามารถหาได้จากหมวดที่ ๑ โดยดูจากศัพท์ภาษาไทย สำหรับคำไทยที่ไม่มีคำแปล จะเขียนทับศัพท์ด้วยอักษรโรมัน และใช้ตัวเอน

abaca เชือกมนิลา

banana กล้วย

banana boiled in coconut milk กล้วยบวชชี

banana boiled in syrup กล้วยเชื่อม

banana bunch เครือกล้วย

banana cake ขนมกล้วย

banana chip กล้วยทอดกรอบ

banana dessert ขนมกล้วย

banana finger ผลกล้วย

banana flour แป้งกล้วย

banana fruit salad สลัดผลกล้วย

banana inflorescence ปลี

banana latex ยางกล้วย

banana leaf sheath กาบกล้วย

- banana midrib ก้านกล้วย
- banana paste กล้วยกวน
- banana pickle กล้วยดอง
- banana pseudostem ต้นกล้วย
- banana rope เชือกกล้วย
- banana slice coated with sugar กล้วยฉาบ
- banana sucker หน่อกล้วย
- boiled banana กล้วยต้ม
- boiled banana in coconut milk กล้วยบวชชี
- boiled banana in syrup กล้วยเชื่อม
- bract ใบประดับ
- bunch เครือ
- cooking banana กล้วย ชื่อพ้อง: plantain
- corm เหง้า
- crafting banana pseudostem ทางหยาวก
- dessert banana กล้วยที่รับประทานสด ๆ
- dessert made of banana boiled in coconut milk กล้วยบวชชี
- dry banana leaf ใบตองแห้ง
- dry banana leaf sheath กาบแห้ง
- dried banana กล้วยตาก
- dwarf ค่อม
- dwarf banana กล้วยค่อม

finger ผลกล้วย

fleck กระ

fried banana กล้วยทอด กล้วยแขก

grilled banana กล้วยเผา

grinded smoked banana leaf สมุกใบคอง

hand หวี

inflorescence ปลี ช่อดอกกล้วย

inflorescence axis งวง

Katthali กัทลี

Khao Kriap Kluai ข้าวเกรียบกล้วย

Khao Mao Tot ข้าวเม่าทอด

Khao Tom Chim ข้าวต้มจิ้ม

Khao Tom Pat ข้าวต้มผัด

loss of male bud ปลีหาย

male bud ปลีเพศผู้

Manila hemp เชือกมนิลา

Miang Kluai เมียงกล้วย

oven-dried banana coated with butter กล้วยอบเนย

peeper หน่ออ่อน

pickled banana กล้วยคอง

plantain กล้วย

pseudostem ลำต้นเทียมของกล้วย หยวกกล้วย

rhizome เหง้า

roasted banana กล้วยย่าง

sheath กาบ

speck กระ ข้าวเกรียบกล้วย

sucker หน่อ

sugar spot กระจหน้าตาล ดู กระ

sugar-coated banana slice กล้วยฉาบ

sword sucker หน่อใบแหลม

Thai-styled banana-fruit salad ตำกล้วย

Thai-styled banana-stem spicy salad ยำหยวก

toy made of banana midrib ม้าก้านกล้วย

undeveloped banana hand ดินเต่า

water sucker หน่อใบกว้าง

young banana leaf ใบตองอ่อน

หมวดที่ ๓

ศัพท์พฤกษศาสตร์

(เรียงลำดับอักษรโรมัน)

ศัพท์พฤกษศาสตร์ ส่วนใหญ่ มีรากฐานมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ แต่ก็มีบางคำที่มีรากฐานมาจากภาษาอื่น ๆ แต่ที่สำคัญต้องเขียนด้วยอักษรโรมัน แต่ละคำศัพท์ที่นำมาแสดง เป็นศัพท์บัญญัติซึ่งราชบัณฑิตยสถาน ได้เป็นผู้กำหนดขึ้น แต่ในบางครั้งราชบัณฑิตยสถาน ก็ยังไม่ได้บัญญัติศัพท์ขึ้นมา จึงได้เขียนเป็นคำอธิบายศัพท์

เพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างเด่นชัด จึงได้ใช้ ตัวหนา สำหรับคำศัพท์ทั้งในอักษรโรมัน และอักษรไทย ที่จัดเรียงตามลำดับอักษรโรมัน

anther (อับเรณู) อวัยวะที่ทำหน้าที่สร้างละอองเรณู

anther sac (ลอนอับเรณู) ส่วนของอับเรณู ลักษณะเป็นลอน มีอยู่ ๒ ลอน เมื่อแก่ แยกตามแนวยาว

anthesis (ระยะออกดอก) เป็นระยะที่ดอกบาน และปลดปล่อยเรณู

apical; terminal (-ยอด, -ปลาย) ที่เกิดที่ยอด

apical bud; terminal bud (ตายอด) ตาที่เกิดที่ยอด

asexual (-ไม่อาศัยเพศ) เป็นการสืบพันธุ์โดยไม่มีการผสมพันธุ์ และการรวมกันของเซลล์สืบพันธุ์

axil (ง่าม, ซอก (กิ่ง, ใบ)) กิ่งหรือใบที่แตกออกจากลำต้น มักทำมุมแคบกับลำต้น เป็นจุดที่เกิดของตากิ่งหรือตาดอก สำหรับกล้วย จะอยู่ที่ลำต้นใต้ดิน

axillary (-ตามง่าม, -ตามซอก) ตำแหน่งที่ตากิ่งหรือตาดอกเกิด สำหรับกล้วย จะเกิดหน่อแทงออกมาจากง่ามที่อยู่ใต้ดิน

berry (ผลเดี่ยวที่ผลสดมีเปลือกหนานุ่ม) ผลแบบหนึ่งซึ่งแก่แล้วเปลือกไม่แตก มีเนื้อนุ่ม มักจะมีเมล็ดหลายเมล็ด และโคขมาก เมล็ดฝังอยู่ในเนื้อนุ่ม ๆ ผลกล้วยเป็นประเภทนี้

calyx (วงกลีบเลี้ยง) ชั้นของกลีบเลี้ยง ซึ่งอยู่วงนอกสุดของดอกไม้ ทำหน้าที่ห่อหุ้มหรือปกคลุมส่วนอื่นของดอกขณะที่ดอกยังตูมอยู่ส่วนมากมีสีเขียว หรือสีอื่นซึ่งไม่สวยสะดุดตาเหมือนกับกลีบดอก อาจแยกกันเป็นกลีบๆ แต่ละกลีบ เรียกว่า *กลีบเลี้ยง (sepal)* สำหรับกล้วย เกิดร่วมกับกลีบดอก เรียกว่า *tepals* หรือ*กลีบรวม*

carpel (คาร์เพล) ไบซึ่งเปลี่ยนแปลงมาเป็นส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดของ*เกสรเพศเมีย (pistil)*

corolla (วงกลีบดอก) ชั้นของกลีบดอกที่ถัดจากชั้นของกลีบเลี้ยงเข้ามา โดยมากมักมีสีเขียวงาม อาจแยกกันเป็นกลีบๆ แต่ละกลีบเรียกว่า *กลีบดอก (petal)* หรือเชื่อมโคนกลีบติดกันเป็นหลอดกลีบดอก (*corolla tube*) สำหรับกล้วย เกิดร่วมกับกลีบเลี้ยง เรียกว่า *tepals* หรือ*กลีบรวม*

cotyledon (ใบเลี้ยง) ไบแรกของคั่นอ่อนของพืช อาจมีหรือไม่มีสีเขียว บางชนิดมีอาหารเก็บสะสมไว้ ทำให้ใบนี้มีลักษณะอวบหนา ในพืชใบเลี้ยงเดี่ยวมีใบชนิดนี้เพียง ๑ ใบ พืชใบเลี้ยงคู่มี ๒ ใบ เป็นส่วนหนึ่งของเอ็มบริโอ

cultivar (พันธุ์ปลูก) (ย่อมาจาก cultivated variety) ลำดับชั้นที่ต่ำกว่าชนิด ใช้เฉพาะในพืชปลูก เกิดจากผลของการผสมพันธุ์ หรือการกลายพันธุ์ ทั้งในธรรมชาติ และที่มนุษย์ทำขึ้น ที่ลูกผสมได้รับการตั้งชื่อ

embryo (เอ็มบริโอ) ต้นอ่อนขณะที่ยังอยู่ในเมล็ด มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ลำต้นแรกเกิด (*caulicle*) รากแรกเกิด (*radicle*) ยอดแรกเกิด (*plumule*)

และ ใบเลี้ยง (*cotyledon*)

endosperm (เอนโดสเปิร์ม) อวัยวะที่สะสมอาหารในเมล็ด สำหรับใช้ในการเจริญเติบโตของเอ็มบริโอ

entire (เรียบ) ไข่แสดงลักษณะขอบใบหรือขอบกลีบดอกที่เรียบสม่ำเสมอ ไม่มีรอยเว้า

female bud (ปลีเพศเมีย) สำหรับกล้วย เป็นปลีที่เริ่มเกิด โผล่ออกมาจากส่วนกลางของลำต้น รูปร่างยาว ปลายแหลม ช่อดอกเกิดเป็นสองแถว มีกานปลีหุ้ม ดอกเป็นดอกเพศเมีย (*female flower*)

female flower (ดอกเพศเมีย) ดอกที่มีแต่เกสรเพศเมีย สำหรับกล้วยปลุก จะเกิดที่ส่วนโคนของเครือกล้วย ประกอบด้วยรังไข่ใต้วงกลีบ (*inferior ovary*) ก้านเกสรเพศเมีย (*style*) และยอดเกสรเพศเมีย (*stigma*) มักเป็นหมัน แต่เกสรเพศเมีย สามารถพัฒนาเป็นผลได้โดยไม่ต้องผสมเกสร (*partheno-carpy*) เกิดเป็นหวีกล้วยจำนวนหนึ่ง

fertile stamen (เกสรเพศผู้ที่สืบพันธุ์ได้) เกสรเพศผู้ที่สามารถสร้างเรณูได้

filament (ก้านชูอับเรณู) ก้านของเกสรเพศผู้ที่ชูอับเรณู

fruit (ผล) รังไข่ ที่เจริญเต็มที่แล้ว ร่วมกับบางส่วนของดอกที่อาจจะเจริญขึ้นมาพร้อมกัน เช่น กลีบเลี้ยง, ยอดเกสรเพศเมีย และเกสรเพศผู้ โดยทั่วไปภายในผลจะมีเมล็ด นอกจากผลนั้นจะเกิดจากรังไข่ที่ได้รับการผสม ดังเช่นในกล้วยปลุก

genus (สกุล) ลำดับขั้นหนึ่งของระบบการจัดจำแนกพืช หรือสัตว์ ประกอบด้วยหลาย ๆ ชนิด (*species*) หรือชนิดเดียว เป็นคำเอกพจน์ (พหูพจน์ คือ *genera*) กล้วยปลุกที่รับประทานได้ จัดอยู่ในสกุล *Musa*

glabrous (-เกลี้ยง) ผิวเรียบ ไม่มีขน

glaucous (-มีนวล) สภาพที่ปกคลุมด้วยแป้ง ซึ่งดูออกได้ มักใช้กับผิวใบ

hermaphrodite flower (ดอกกะเทย) ดอกสมบูรณ์เพศ มีทั้งเกสรเพศผู้ และเพศเมีย สำหรับกล้วยปลุก เกิดถัดมาจากดอกเพศเมีย เกสรทั้งสองเพศปนหมัน แต่เกสรเพศเมีย พัฒนาเป็นผลได้โดยไม่ต้องผสมเกสร(parthenocarpy) เกิดเป็นผลที่มีขนาดเล็กกว่าผลที่เกิดจากดอกเพศเมีย เกิดเป็นหวีกล้วยที่ไม่สมบูรณ์ เพราะมีเพียงไม่กี่ผลต่อหวี ส่วนใหญ่ มีเพียงหวีเดียว หรือไม่เกินสองหวี เรียกว่า *ตีนเต่า*

hybrid (ลูกผสม) ลูกที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างพันธุ์หรือระหว่างชนิด

internode (ปล้อง) ส่วนของลำต้นระหว่างข้อ ในกล้วย ปล้องถี่มาก

integument (หนังออวุล) เนื้อเยื่อที่หุ้มออวุล ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นเปลือกหุ้มเมล็ด

lanceolate (-รูใบหอก) ลักษณะรูปร่างของใบหรือกลีบดอกที่ส่วนโคนค่อนข้างกว้าง ส่วนปลายเรียวแหลม มีความยาวเป็น 4-6 เท่าของความกว้าง

leaf apex (ปลายใบ) ส่วนปลายของใบที่มีรูปร่างต่าง ๆ กัน

leaf base (โคนใบ) ที่ติดกับลำต้น หรือติดกับก้านใบที่แผ่ออกติดกับลำต้น

leaf margin (ขอบใบ) ส่วนขอบของใบที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน

leaf stalk ชื่อ *petiole*

male bud (ปลีเพศผู้) สำหรับกล้วยปลุก เป็นปลีที่มีแต่ดอกเพศผู้ รูปร่างป้อม

male flower (ดอกเพศผู้) ดอกที่มีแต่เกสรเพศผู้ สำหรับกล้วยปลุก จะเกิดที่ส่วนปลายของเครือกล้วย (เรียกว่าปลีเพศผู้) เรอู มักสลับไป จึงมักปนหมัน โดยปรกติชาวสวนมักตัดปลีเพศผู้ทิ้งไปเพื่อสงวนอาหารให้บำรุงผล

mutant ๑ (สายพันธุ์กลาย) ๒ (ผลจากการกลายพันธุ์) สิ่งที่มีชีวิตที่มีลักษณะ

แตกต่างกันจากพันธุ์เดิม และสืบพันธุ์ลักษณะนั้น ๆ ต่อไปได้

ovary (รังไข่) ส่วนหนึ่งของชั้นเกสรเพศเมียที่มีออวูล (ovule) อยู่ภายใน
 จำแนกเป็น ๓ ชนิด คือ (๑) superior ovary (รังไข่เหนือวงกลีบ) หมายถึง รัง
 ไข่ที่ติดอยู่กับฐานรองดอก ในตำแหน่งที่สูงกว่าชั้นอื่นๆของดอก (๒)
 inferior ovary (รังไข่ใต้วงกลีบ) หมายถึง รังไข่ที่ติดอยู่กับฐานรองดอก ใน
 ตำแหน่งที่ต่ำกว่าชั้นอื่นๆของดอก (๓) half-inferior ovary หรือ semi-
 inferior ovary หมายถึง รังไข่ที่ฝังอยู่ในฐานรองดอก และมีชั้นอื่นๆของดอก
 ติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ชัดเจนว่าอยู่เหนือกว่าหรือต่ำกว่ารังไข่

ovule (ออวูล) อวัยวะที่อยู่ในรังไข่ ซึ่งจะเจริญต่อไปเป็นเมล็ด หลังจากมีการ
 ปฏิสนธิแล้ว

parthenocarpic fruit (ผลลม) ผลที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการผสมเกสร

parthenocarpy (การเกิดผลลม) สภาพที่ผลเกิดขึ้นโดยไม่มีการผสมเกสร ดัง
 เช่นที่เกิดในผลกล้วย เรียกว่าผลลม มักไม่มีเมล็ด

peduncle ๑ (ก้านดอก) (ในดอกเดี่ยว) ๒ (ก้านช่อดอก) ก้านที่ต่อดอกหรือช่อ
 ดอกกับกิ่งหรือต้น

perianth (วงกลีบรวม) ชั้น หรือวงของกลีบดอกไม้ ที่ไม่อาจแยกได้ว่า เป็น
 กลีบเลี้ยง (calyx) หรือกลีบดอก (corolla) เรียกแต่ละกลีบว่า กลีบรวม (tepala)
 ดังเช่นในกล้วย

pericarp (ผนังผล) เปลือกของผล ประกอบด้วยชั้นนอก (epicarp), ชั้นกลาง
 (mesocarp) และชั้นใน (endocarp)

perigynous (-รอบรังไข่) ใช้กับดอกที่รังไข่ฝังอยู่ในฐานรองดอก และมีชั้นอื่น ๆ
 ของดอกติดอยู่ในตำแหน่งที่ไม่ชัดเจนว่าต่ำกว่าหรือสูงกว่ารังไข่ ดอกที่มีฐาน

- รองดอกรูปถ้วย โดยรังไข่อาจอยู่ต่ำกว่า หรือสูงกว่าชั้นอื่น ๆ ของดอกก็ได้
- petal** (กลีบดอก) กลีบที่แยกจากกันได้เป็นกลีบ ๆ มักมีขนาดใหญ่ และสีสดสวยงาม ไม่มีในกล้วย เพราะกลีบดอกไปรวมกับกลีบเลี้ยง เป็นกลีบรวม
- petiole** (ก้านใบ) ก้านที่ต่อระหว่างกิ่งหรือลำต้น กับแผ่นใบ ชื่อพ้อง: leaf stalk
- pistil** (เกสรเพศเมีย) อวัยวะสืบพันธุ์เพศเมียของดอกไม้ ประกอบด้วยรังไข่ (*ovary*), ก้านเกสรเพศเมีย (*style*) และ ยอดเกสรเพศเมีย (*stigma*)
- pistillate flower** (ดอกเพศเมีย) ดอกที่มีแต่เกสรเพศเมีย ที่ทำหน้าที่
- plumule** (ยอดแรกเกิด) ส่วนยอดของต้นอ่อน ขณะที่ยังอยู่ในเมล็ด
- pollen** (เรณู) ละอองเกสรเพศผู้ที่มีสารพันธุกรรมครึ่งหนึ่งของเซลล์หนึ่ง ทำหน้าที่ผสมพันธุ์กับไข่ ซึ่งเป็นเซลล์สืบพันธุ์ของเพศเมีย
- pollen tube** (ท่อเรณู) ส่วนที่งอกออกไปจากเรณู เป็นรูปท่อเพื่อนำเชื้อพันธุ์ไปผสมกับออวูลของรังไข่
- pollination** (การผสมเกสร) การถ่ายเรณูไปสู่ยอดเกสรเพศเมีย
- pseudostem** (ลำต้นเทียม) โครงสร้างของต้น ไม้ที่ทำหน้าที่แทนลำต้นที่แท้จริง ดังเช่นในกรณีของกล้วย ประกอบด้วยกาบใบห่อกันแน่น ซึ่งเกิดมาจากลำต้นที่แท้จริง คือเหง้าที่อยู่ใต้ดิน
- pubescent** (-ขนสั้นนุ่ม) มีขนสั้นๆ และนุ่มปกคลุมตามผิว เช่น ตามหลังใบ และก้านใบหรือก้านดอกของ บัวสาย บางชนิด
- rachis** (แกนเครือ) แกนกลางช่อดอกที่เชื่อมต่อกับก้านช่อดอก (*peduncle*) หลังจากเกิดผลกล้วยแล้ว
- radical** (-เกิดจากราก)
- radicle** (รากแรกเกิด) รากของต้นอ่อน ขณะที่ยังอยู่ในเมล็ด

recurrent mutation (การกลายพันธุ์แบบกลับไปกลับมา) การกลายพันธุ์ที่เกิดขึ้นแล้ว เปลี่ยนกลับไปอย่างเดิม แล้วเปลี่ยนกลับไปอีก ดังเช่นลักษณะการเกิดปลีที่เกิดในกล้วยเทพรส ซึ่งยังมีปลีอยู่ตามปรกติ แต่หน่อที่แยกไปปลูก อาจไม่มีปลี หรือที่เรียกว่าปลีหาย และเมื่อแยกหน่อไปปลูก ก็อาจเกิดปลีขึ้นได้อีก

recurved (-โค้งลง) มักใช้อธิบายส่วนของดอกหรือใบที่โค้งลง

rhizome (เหง้า) ลำต้นอวบอ้วนได้ดินซึ่งแผ่ทอดไปตามแนวระดับ มีข้อ (*node*) ปล้อง (*internode*) ใบเกล็ด (*scale leaf*) หรือตา (*bud*) เห็นได้ชัดเจน

seed (เมล็ด) ออวูลซึ่งได้รับการปฏิสนธิแล้วเจริญขึ้นมา โดยมีผนังผลเป็นเปลือกหุ้ม และมีเอ็มบริโออยู่ภายใน

seed coat (เปลือกหุ้มเมล็ด) มี ๒ ชั้น ได้แก่ เปลือกชั้นนอก และเปลือกชั้นใน ซึ่งเจริญมาจาก *outer* และ *inner integument* ของ ออวูล

sepal (กลีบเลี้ยง) กลีบที่แยกจากกันได้เป็นกลีบๆ อยู่ด้านนอกของดอก

species (ชนิด) ลำดับที่ต่ำที่สุดในการจัดลำดับของสิ่งที่มีชีวิต

spike (ช่อเชิงลด) ช่อดอกประเภทหนึ่ง ที่ดอกมีก้านสั้นมากหรือไม่มีเลย และดอกจะบานจากโคนไปหาปลายช่อ

stamen (เกสรเพศผู้) อวัยวะซึ่งทำหน้าที่สร้างเรณู (*pollen*) ประกอบด้วย อับเรณู (*anther*) และ ก้านชูอับเรณู (*filament*)

staminate flower (ดอกเพศผู้) ดอกไม้ที่มีแต่เกสรเพศผู้ หรือที่เกสรเพศเมียฝ่อไป

stigma (ยอดเกสรเพศเมีย) ส่วนปลายของเกสรเพศเมียที่ทำหน้าที่รับละอองเกสรเพศผู้ มักมีรูปร่างต่างๆ กัน โดยมากมักมีขนาดเล็กๆ มีน้ำค้อยหรือน้ำเมือกเหนียวๆ เพื่อช่วยให้เรณูติดง่ายขึ้น และงอกท่อเรณู (*pollen tube*) นำเชื้อลงไป

ผสมกับออวูล (*ovule*) ในรังไข่ (*ovary*)

style (ก้านชูยอดเกสรเพศเมีย) ส่วนที่เป็นเส้น หลอด หรือแท่ง เชื่อมต่อระหว่างรังไข่ (*ovary*) กับยอดเกสรเพศเมีย (*stigma*)

sucker (หน่อ) หน่อขี้สับพันธุ์ที่แยกออกจากลำต้นในแนวตั้ง

sword sucker (หน่อใบแคบ) หน่อกล้วยที่เกิดขณะที่ต้นแม่แข็งแรง หน่อลำต้นมีใบแคบ นิยมนำไปปลูกขยายพันธุ์

syncarpous (คาร์เพลเชื่อม) รังไข่มีคาร์เพลหลายพูเชื่อมติดกัน

syncarpy (ภาวะคาร์เพลเชื่อม) สภาพที่รังไข่มีคาร์เพลหลายพูอยู่ติดกัน

tepals (กลีบรวม) กลีบดอกไม้ที่ไม่อาจแยกได้ว่าเป็นกลีบเลี้ยง หรือกลีบดอก

variety (พันทางพฤกษศาสตร์) ลำดับทางอนุกรมวิธานที่ต่ำกว่าชนิดย่อย (ถ้ามี) หรือต่ำกว่าชนิด

vein (เส้นใบ) ท่อน้ำท่ออาหารที่อยู่ในแผ่นใบ ในใบกล้วยเป็นแบบขนาน (*parallel venation*)

หมวดที่ ๔

ศัพท์พฤกษศาสตร์

(เรียงลำดับอักษรไทย)

เพื่อประหยัดเนื้อที่ หากเป็นศัพท์ที่ตรงกับศัพท์อักษรโรมัน จะไม่มีการอธิบายศัพท์นั้น ๆ เพราะผู้อ่านสามารถเสาะหาได้จากหมวดที่ ๓

กลีบดอก petal

กลีบรวม tepal

กลีบเลี้ยง sepal

ก้านช่อดอก peduncle

ก้านชูยอดเกสรเพศเมีย style

ก้านดอก (ในดอกเดี่ยว) peduncle

ก้านใบ petiole

เกสรเพศผู้ stamen

เกสรเพศเมีย pistil

ขนสั้นนุ่ม pubescent

ขอบใบ leaf margin

คาร์เพล carpel

คาร์เพลแยก apocarpous

โคนใบ leaf base

ชนิด species

เชื่อมติด adnate

ดอกเพศผู้ staminate flower

ดอกเพศเมีย pistillate flower

ติดผลโดยไม่ต้องผสมเกสร, การ parthenocarpy

ใบเลี้ยง cotyledon

ปลายใบ leaf apex

ป้าน obtuse

เป็นคลื่น undulate

เปลือกหุ้มเมล็ด seed coat

ผนังผล pericarp

ผล fruit

ผลเดี่ยว berry

พันธุ์ปลูก cultivar

มน obtuse

เมล็ด seed

ยอดแรกเกิด plumule

ยอดเกสรเพศเมีย stigma

รังไข่ ovary

รังไข่เหนือวงกลีบ superior ovary

รังไข่ใต้วงกลีบ inferior ovary

รากแรกเกิด radicle

เรณู pollen

เรียว entire

รูปขอบขนาน oblong

รูปไข่ ovate

ลำต้นแรกเกิด caulicle

ลำต้นเทียม pseudostem

ลูกผสม hybrid

วงกลีบดอก corolla

วงกลีบรวม perianth

วงกลีบเลี้ยง calyx

สกุล genus

เส้นใบ vein

หน่อ sucker

หน่อใบกว้าง water sucker

หน่อใบแคบ sword sucker

เหง้า rhizome

ออวูล ovule

อับเรณู anther

เอนโดสเปิร์ม endosperm

เอ็มบริโอ embryo

หมวดที่ ๕

ศัพท์ชนิดกล้วยในธรรมชาติ

(เรียงตามลำดับอักษรไทย)

คำว่า *กล้วย* ในหมวดนี้ ได้แก่ชื่อชนิดต่าง ๆ ของพืชในสกุล *Musa*, *Ensete* และ *Musella* ในวงศ์ *Musaceae* รวมทั้งกล้วยสวยงามในสกุลเหล่านี้ ที่นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

กล้วยกัทลี ดู *กล้วยรักดกัทลี*

กล้วยขนแดง ดู *กล้วยรุ่งอรุณ*

กล้วยแซ่ ดู *กล้วยป่า*

กล้วยครก ดู *กล้วยผา*

กล้วยคุณหมิง *Musella lasiocarpa* อยู่ในสกุลที่พบใหม่ คือ *Musella* ซึ่งแยกออกไปจากสกุล *Ensete* พบในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ต้นเดี่ยว สูงประมาณ 1-1.5 เมตร ปลีตั้ง กาบปลีแข็ง ปลายแหลม ซ้อนกันแน่น สีเหลือง สวยงามมาก นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

กล้วยจุกแดง ดู *กล้วยรุ่งอรุณ*

กล้วยฉนวน ดู *กล้วยนวล*

กล้วยแดง ๑ *Musa acuminta* ที่มีก้านใบ และใบสีแดง ๒ *Musa itinerans*
กล้วยหก พันธุ์ที่มีผลสีแดง ชื่อพ้อง: *กล้วยอย่างขาว*

กล้วยคานี *Musa balbisiana* ใบประดับกางออกไม่ม้วนกลับ โค้งงอ ต้นใหญ่ สีเขียวเข้ม แข็งแรง ผลมีเมล็ดมาก นิยมปลูกเพื่อนำใบไปใช้ประโยชน์ในการห่อของหรือขนม เพราะใบใหญ่ และเหนียว ใบอ่อนทำแห้งใช้ฆ้อนนุหรี กาบ

นิยมใช้ทำเชือก ทำกระดาษ และเป็นวัสดุสำหรับ *แทงหยวก* ปลีและผลอ่อน เป็นผักสด ชื่อพ้อง: *กล้วยทองลา กล้วยเมล็ด กล้วยงู กล้วยดानीใน*

กล้วยเถื่อน กล้วยป่า

กล้วยโทน *Ensete* spp. กล้วยในสกุล *Ensete* ไม่แตกกอ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ในประเทศไทยพบ ๒ ชนิด คือ *กล้วยนวล (E. glaucum)* และ *กล้วยผา (E. superbum)*

กล้วยนวล *Ensete glaucum* เป็นกล้วยโทนชนิดหนึ่ง ต้นสูง 5-6 ม. โคนต้นใหญ่ 50 ซม. มีขุยแข็งติดอยู่ที่ใบ *กาบปลี* และลำต้นเทียม จึงเรียกว่า *กล้วยนวล* ก้านใบเขียว มีร่องเปิด *กาบปลี*ใหญ่ แผ่นเป็นกระตง ซ้อนกันแน่น สีเขียวอ่อน ช่อดอกใหญ่ เมื่อเจริญเต็มที่ จะห้อยย้อยลง *กาบปลี* ติดอยู่ที่ก้านเมื่อดิดผลแล้ว ชื่อพ้อง: *กล้วยฉนวน กล้วยป่าป่า กล้วยศาสนา กล้วยหัวโต*

กล้วยบัว ๑ เป็นชื่อสามัญของกลุ่มกล้วยสายงาน ซึ่งเป็นพรรณไม้ประดับในสกุล *Musa* หมู่ *Rhodochlamys* ที่มีปลีตั้ง รูปกล้วยดอกบัว นิยมเรียกชื่อชนิดตามสีของปลี ได้แก่ *กล้วยบัวสีชมพู (Musa ornata)* และ *กล้วยบัวสีส้ม (M. laterita)* ซึ่งเป็นพืชพื้นเมืองของไทย มีพบมากในภาคเหนือ นอกจากนั้น ยังมีกล้วยบัวที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ คือ *กล้วยบัวสีม่วง (M. violacea)* และ *กล้วยบัวสีแดง (M. rubra)* ๒ เป็นชื่อพ้องของ *กล้วยบัวสีชมพู*

กล้วยบัวสีชมพู *Musa ornata* กล้วยประดับ ปลีตั้ง สีชมพูอมม่วง ดอกสีเหลืองนวล ผลแฉกเดี่ยวในหวี ชื่อพ้อง: *กล้วยบัว*

กล้วยบัวสีส้ม *Musa laterita* กล้วยประดับ ปลีตั้ง สีส้มอ่อน หรือสีชมพูอมแดง ดอกสีเหลืองอมส้ม หรือสีส้มอมชมพู ผลแฉกเดี่ยวในหวี มีไหลยาว แข็งแรง ชื่อพ้อง: *กล้วยไหล กล้วยแซ้ กล้วยแวก กล้วยบัวสีแดง*

กล้วยบัวสีม่วง *Musa violacea* กล้วยประดับ ปลีตั้ง สีม่วงอมชมพู ทรงสวย
ผลแฉกเดี่ยวในหวี

กล้วยบัวสีแดง *M. rubra* กล้วยประดับ ปลีตั้ง สีแดง ผลแฉกเดี่ยวในหวี

กล้วยบัวหลวง กล้วยประดับพันธุ์ใหม่ เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างกล้วยบัว
สีชมพู กับกล้วยบัวสีส้ม โดยคุณสุทธิพันธุ์ บุญใจใหญ่

กล้วยปลีตั้ง *Musa violascens* เป็นชนิดที่พบใหม่ ลักษณะคล้ายกล้วยศรีนรา
(*Musa gracilis*) สูง 1-2 ม. แผ่นใบยาว 2 ม. กว้าง 50 ซม. ท้องใบไม่มีฝ้าขาว
ปลีตั้ง กาบปลีอันแรกด้านนอกสีชมพูขลิบเขียว ด้านในขาวขลิบม่วง ผลยาว
4-7 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 ซม. รูปขอบขนาน เมล็ดมาก สีดำแต่เนื้อน้อย

กล้วยปลีตั้งบาลา ดู กล้วยศรีนรา

กล้วยป่า *Musa acuminata* ก้านปลีโค้งตามแนวนอน แต่ตัวปลีห้อยลง ปลีทรง
สวย ใบประดับค่อนข้างยาว ปลายแหลม สีม่วงอมแดง เมื่อเปิดออก ปลาย
โค้งงอขึ้น ในเมืองไทย มี ๔ ชนิดย่อย คือ subsp. *burmanica*, *malaccensis*,
microcarpa และ *siamea* ชื่อท้องถิ่น: กล้วยแซ่ กล้วยลิง กล้วยเดือน

กล้วยป่าพม่า *Musa acuminata* subsp. *burmanica*

กล้วยป่ามะละกา *Musa acuminata* subsp. *malaccensis*

กล้วยป่าอ่างขาง ดู กล้วยหก

กล้วยป่าป่า ดู กล้วยนวล

กล้วยปีช้างกะแต ดู กล้วยศรีนรา

กล้วยผา *Ensete superbum* ต้นสูง 3-4 ม. โคนต้นพองโตเป็นรูปกรก บางแห่ง
จึงเรียก กล้วยครก กาบสีเขียว ไม่มีนวล ก้านใบเขียว มีร่องเปิด ช่อดอกใหญ่
ก้านปลีตั้ง ชูสูง ปลายปลีโน้มลง ใบประดับใหญ่ แผ่นเป็นกระทง ปลายสอบ

ป้าน สีแดงอมม่วง หรือสีเหลืองอ่อนอมเขียว ผลเรียงเป็น ๒ ชั้น รูปป้อม ปลายแหลม เมล็ดมาก ใบและต้น ไม่มีนวล ต้นเตี้ยกว่ากล้วยนวล ทนแล้งได้ดีมาก สามารถออกได้ในชอกหินผา จึงเรียกชื่อว่า *กล้วยผา* มี ๒ พันธุ์ คือ พันธุ์ปลีแดง และพันธุ์ปลีเหลือง ชื่อพ้อง: *กล้วยหัวโต กล้วยครก*

กล้วยผาปลีแดง เป็นพันธุ์ของ *กล้วยผา* ที่มีปลีสีแดงอมม่วง พบในธรรมชาติในภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคตะวันออก และภาคกลางบางจังหวัด

กล้วยผาปลีเหลือง เป็นพันธุ์ของ *กล้วยผา* ที่มีปลีสีเหลืองอ่อนอมเขียว พบในธรรมชาติในภาคตะวันตก

กล้วยพองลา ดู *กล้วยตานี*

กล้วยม่วง ดู *กล้วยเสื่อพราน*

กล้วยเมล็ด ดู *กล้วยตานี*

กล้วยรักกัทลี *Musa coccinea* ปลีคั้ง ใบประดับสีแดงสดใส ส.กสิน สุวตะพันธุ์ เป็นผู้ที่นำเข้ามาจากเมืองจัตตาคอง ประเทศบังคลาเทศ และตั้งชื่อว่า *กล้วยรักกัทลี* (คำว่า 'รักต' แปลว่าแดง; มีความกำหนัด, มีความรักใคร่; คำว่า 'กัทลี' แปลว่ากล้วย) แต่คนทั่วไปนิยมเรียกว่า *รักกัทลี* โดยตัดตัว ก ไก่ ออกไป เพราะเรียกง่าย แต่บางคน ก็เรียกว่า *กัทลี* เฉย ๆ ซึ่งไม่ถูกต้อง

กล้วยร้อยหวี พันธุ์กล้วยที่เกิดดอกตัวเมีย และติดผลไม่มีวันจบสิ้น เกิดเป็นเครือที่มีแต่หวีกล้วยติดเต็มวง (ประมาณร้อยหวีตามชื่อ แต่ที่อินโดนีเซียซึ่งเป็นแหล่งกำเนิด เรียกว่า Pisang Scribu แปลว่ากล้วยพันผล) เครือยาวมากจนได้รับการตั้งชื่อว่า *กล้วยวงช้าง* เดิมมีชื่อชนิดว่า *Musa chiliocarpa* แต่ในปัจจุบัน จัดเป็นกล้วยปลุกลูกผสมที่มียีน AAB ชื่อพ้อง: *กล้วยวงช้าง กล้วยบายศรี*

กล้วยรุ่งอรุณ *Musa velutina* กล้วยประดับ ปลีตั้ง ต้น สีแดงอมชมพูเข้ม เป็น
ต้นสามเหลี่ยม มีขนนุ่มปกคลุม ผลป้อม เป็นเหลี่ยม สีชมพูอมม่วง เปลือก
ล่อน มีเมล็ดมาก ชื่อพ้อง: กล้วยจุกแดง กล้วยขนแดง กล้วยประดับ

กล้วยลิง ดู กล้วยป่า

กล้วยศาสนา ดู กล้วยนวล

กล้วยศรีนรา *Musa gracilis* ใบสีเขียว มีปิ่นม่วง และจางลงเมื่อโตขึ้น ปลีตั้ง
ใบประดับสีชมพูถึงม่วงแดงเข้ม เรียงซ้อนกันแน่น ส่วนปลายแหลม มีแฉกสี
เขียว ด้านนอกแผ่ หลุดออกเมื่อติดผล หวีหนึ่งมีเพียง ๑-๒ ผล ขอบขนาน มี
สันตามยาว พบในป่าดิบชื้นในภาคใต้ ชื่อพ้อง: กล้วยปีศาจกะแต

กล้วยเสือพราน *Musa acuminata* subsp. *zebrina*

กล้วยหก *Musa itinerans* ก้านปลีโค้งงอลง ใบประดับรูปไข่ ปลายมน ด้านบน
สีแดงอมม่วงเข้ม ไม่มีนวล ด้านล่างสีครีม ผลป้อมยาว ก้านผลยาว มี ๒ พันธุ์
คือพันธุ์ที่มีผลสีเขียว กับ พันธุ์ที่มีผลสีแดงอมน้ำตาล ชื่อพ้อง: กล้วยแดง
กล้วยอ่วงขาว

กล้วยหัวโต ดู กล้วยนวล

กล้วยไหล ดู กล้วยบัวสีส้ม

หมวดที่ ๖

ศัพท์ชนิดกล้วยในธรรมชาติ

(เฉพาะที่มีในประเทศไทย)

(เรียงตามลำดับชื่อวิทยาศาสตร์)

สกุล *Ensete* กล้วยโทน (กล้วยไม้แตกกอ)*E. banta* กล้วยบันดา (ชนิดใหม่ที่พบในภาคเหนือ เกือบไม่มีโคนต้น
เหนือดิน ใบแผ่กระจายรอบต้น อาจเป็นชนิดเดียวกับ *E. superbum*)*E. glaucum* กล้วยนวล กล้วยญวน กล้วยศาสนา*E. superbum* กล้วยผาสกุล *Musa* กล้วยแตกกอหมู่ (section) *Australimusa**M. textiles* กล้วยอะบาตา ป่านมนิลาหมู่ *Callimusa**M. gracilis* กล้วยศรีนรา กล้วยปีช้างกะแต*M. coccinea* กล้วยรัศตกัทลี*M. violascens* กล้วยปลีตั้งหมู่ *Rhodochlamys**M. laterita* กล้วยบัวสีส้ม กล้วยไหล*M. ornata* กล้วยบัวสีชมพู*M. rubra* กล้วยบัวสีแดง*M. velutina* กล้วยรุ่งอรุณ

M. violacea กล้วยบัวสีม่วง

หมู่ *Musa*

M. acuminata กล้วยป่า

ชนิดย่อย (subspecies – subsp.)

M. a. subsp. banksii กล้วยปลีเหลือง

M. a. subsp. burmanica กล้วยป่าพม่า

M. a. subsp. malaccensis กล้วยป่ามะละกา

M. a. subsp. microcarpa กล้วยป่าผลเล็ก

M. a. subsp. siamea กล้วยป่าสยาม

M. a. subsp. zebrina กล้วยเสือพราน

M. balbisiana กล้วยคานี

M. itinerans กล้วยหก กล้วยป่าอังกาบ

M. nagensium กล้วยเข็ม

สกุล *Musella*

Mu. lasiocarpa กล้วยคุณหมิง (เป็นชนิดที่นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับ)

Mu. splendida กล้วยชนิดใหม่ที่พบที่เวียดนาม (ยังไม่มีชื่อไทย)

หมวดที่ ๗

สำนวนและคำพังเพยเกี่ยวกับกล้วย

กล้วย ๆ (it's easy peasy; a piece of cake; very easy) ง่ายมาก เช่นเรื่องกล้วย ๆ

ของกล้วย ๆ สำนวนพ้อง: กล้วยมาก

กล้วยมาก ดู กล้วย ๆ

ขาวเหมือนหยวก (fair complexion) ผิวขาวมาก เช่นนางสาวไทยคนนี้ ผิวขาวเหมือนหยวก

โค่นกล้วยอย่าไว้หน่อ (ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก) (complete eradication of a clan) การฆ่าล้างโคตร ไม่ให้มีโอกาสสืบเชื้อสายต่อไป เหมือนกับการโค่นต้นกล้วย ต้องทำลายหน่อให้หมด มิฉะนั้น หน่อจะงอกออกมาใหม่ สำนวนพ้อง: ฆ่ากล้วยอย่าไว้หน่อ

ง่ายเหมือนปอกกล้วยเข้าปาก (as easy as peeling a banana peel; very easy) ของอะไรที่ทำได้ง่าย ๆ เปรียบได้กับการปอกกล้วย

ง่ายเหมือนฟันหยวก (as easy as cutting down a banana plant; very easy) ไม่แน่น ไม่แข็ง เช่น มีดเล่มนี้คมมาก ตัดกิ่งไม้ได้ง่ายเหมือนฟันหยวก

ใจร้ายใส่กล้วย (bad habit; no sympathy) นิสัยไม่ดี; ใจจืดใจดำ

เด็ดปลีไม่ไว้ใย (cutting the male bud of a banana inflorescens with no latex left; completely disconnected) ตัดขาด ตัดญาติขาดมิตรกันอย่างเด็ดขาด เหมือนกับการเด็ดปลีกล้วยโดยไม่ให้มีใยเหลือเลย

คั้นเป็นกล้วยน้ำว้า (plentiful; as plentiful as Kluai Namwa) ของอะไรที่ไม่ค่อยมีใครเห็นคุณค่า เพราะมีมาก จนขายคั้น หรือมีมากมาย หาได้ง่าย ๆ ดังเช่น

กล้วยน้ำว้า ที่มีปลุกกันทั่วไป

ดำเหมือนกล้วยหมกถิม (a person with dark complexion) (ถีน - ครั่ง)
เปรียบเทียบคนผิวดำ

ถูกเหมือนกล้วยน้ำว้า (as cheap as Klwai Namwa; cheap item) ของอะไรที่
ไม่มีราคาแพง เปรียบเสมือนกล้วยว้า ซึ่ง(เคย)มีราคาถูกมาก

ปอกกล้วยเข้าปาก (as easy as peeling banana rind; very easy) ง่าย หรือ
สะดวก เหมือนกับการปอกเปลือกกล้วย ซึ่งง่ายมาก

เห็นกล้วยว่ากล้วย (seeing a banana but saying a plantain; agreeing with
what one has said) หมายถึงการที่คนหนึ่งว่าอะไร อีกคนหนึ่งก็ว่าตามกัน
เช่น “กล้วยว่ากล้วยเรียนตาม”

หมาเห่าใบตองแห้ง (a dog is barking on a dry banana leaf; a person who
only talks but no action) เป็นการเปรียบเทียบลักษณะอาการส่งเสียงเห่า
ของหมา ที่ได้ยินเสียงลมพัดใบตองแห้ง ที่ติดอยู่กับต้นกล้วย หมายถึงคนที่
เก่งแต่พูด แต่ทำอย่างที่ทำไม่ได้; คนที่อวดเก่ง แต่กลับเป็นคนขี้ขลาด ไม่
กล้าเผชิญกับศัตรู; การกระทำอะไรที่ไม่จริงจัง หรือไม่ใช้คนที่เอาจริงเอาจัง

ไอ้กล้วย (a person who does not do thing property) เรียกผู้ที่ทำงานไม่
ละเอียด โดยสักแต่ว่าทำ หรือทำอย่างขอไปที

หมวดที่ ๘

ศัพท์พืชอื่นที่มีชื่อว่า ‘กล้วย’

พืชบางชนิด ทั้งพืชปลูกและพืชป่า มีคำว่า ‘กล้วย’ นำหน้าหรือต่อท้าย ชื่อพันธุ์หรือชื่อชนิด โดยไม่ทราบสาเหตุที่แน่ชัด อาจเป็นเพราะมีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกับกล้วย ในบรรดาพืชอื่น ที่มีคำว่า ‘กล้วย’ เป็นชื่อพันธุ์หรือชื่อชนิด มีดังต่อไปนี้:

พืชปลูก

พันธุ์ข้าว: มีพันธุ์ข้าวหลายพันธุ์ที่มีคำว่า ‘กล้วย’ นำหน้า บางพันธุ์ ก็มีคำว่า ‘กล้วย’ ต่อท้าย แต่ก็มีข้าวบางพันธุ์ที่ใช้ชื่อพันธุ์กล้วย (ซึ่ง ไม่มีคำว่า ‘กล้วย’ อยู่ด้วย) เป็นชื่อพันธุ์ หรือส่วนหนึ่งของชื่อพันธุ์ พันธุ์ข้าวเหล่านี้ ได้แก่:

ชื่อพันธุ์	ชนิดข้าว	ประเภท	อำเภอ	จังหวัด
กล้วย	เหนียว	นาสวน	นาแก้ว	เลย
กล้วยง้าว	เหนียว	นาสวน	ปากท่า	อุดรดิตต์
กล้วยง้าวกลาง	เหนียว	นาสวน	ปากท่า	อุดรดิตต์
กล้วยง้าวดอ	เหนียว	นาสวน	ปากท่า	อุดรดิตต์
กล้วยดอน	เหนียว	ขึ้นน้ำ	แม่สอด	ตาก
กล้วยน้ำไท	เจ้า	ขึ้นน้ำ	สามง่าม	พิจิตร
กล้วยปี	เหนียว	ขึ้นน้ำ	แม่สอด	ตาก
กล้วยใหญ่	เหนียว	ข้าวไร่	เมือง	เชียงใหม่
กล้วยไฮ	เหนียว	นาสวน	เสริมงาม	ลำปาง
เจ้ากล้วย	เจ้า	นาสวน	สันป่าตอง	เชียงใหม่

นางกล้วย	เจ้า	ข้าวไร่	โป่งน้ำร้อน	จันทบุรี
ช่อคานี	เจ้า	นาสวน	จะนะ	สงขลา
เทพรส	เจ้า	นาสวน	คอนเจลิย์	สุพรรณบุรี

มะพร้าว

มะพร้าวกล้วย (มะพร้าวผลลึบ) ไม่ใช่ชื่อพันธุ์มะพร้าว แต่เป็นลักษณะที่วิปริตไป ส่วนใหญ่ เกิดจากผลของสิ่งแวดล้อม แต่อาจเป็นผลของยีนก็ได้

พืชป่า

๗.๒.๑ มีคำว่ากล้วยนำหน้า

กล้วย (*Alphonsea glabrifolia*)

กล้วยกา (*Grammatophyllum speciosum*)

กล้วยข้าว (*Aporosa aurea*)

กล้วยชี้เห็น (*Mitrephora vandaeiflora*)

กล้วยคอคำ (*Globba garrettii*)

กล้วยเขี้ยว (*Strychnos kerrii*)

กล้วยค่าง (*Alphonsea boniana*; *Orophea enterocarpa*)

กล้วยเครือ (*Desmos chinensis*)

กล้วยเครือดำ (*Globba obscura*; *G. reflexa*)

กล้วยจะกำหลวง (*Globba winitii*)

กล้วยจั่น (*Globba purpurascens*)

กล้วยตบเต่า (*Polyalthia debilis*)

กล้วยเต่า (*Aglaonema cochinchinense*; *Polyalthia debilis*)

กล้วยน้อย (*Xylopia vielana*)

กล้วยปลวก (*Aphyllorchis pallida*; *Epipogium roseum*)

กล้วยปลวกม่วง (*Stereosandra javanica*)

กล้วยปิ้ง (*Hoya diversifolia*)

กล้วยผี (*Globba schomburgkii*)

กล้วยฝรั่ง (*Ravenala madagascariensis*)

กล้วยหังพอน (*Uvaria grandiflora*) (เฉพาะถิ่น – ตราด)

ชื่อพ้อง: กล้วยหมูสังสีนวล

กล้วยพัด (*Ravenala madagascariensis*)

กล้วยมด (*Epipogium roseum*)

กล้วยมีอนาง (*Burmannia coelestis*)

กล้วยไม้ พรรณไม้ในวงศ์ Orchidaceae

กล้วยไม้ (*Dischidia major*, *Helixanthera pulchra*, *Polyalthia sclerophylla*)

กล้วยไม้ก้างปลา (*Dendrobium bilobulatum*)

กล้วยไม้ดง (*Calanthe lyroglossa*, *Phaius mishimensis*)

กล้วยไม้ดิน (*Bromheadia finlaysoniana*, *Doritis pulcherrima*)

กล้วยไม้น้ำ (*Thalia geniculata*)

กล้วยไม้พินงู (*Hovenia multiflora*)

กล้วยไม้มีอนาง (*Dendrobium acerosum*)

กล้วยไม้หางปลา (*Vanda lilacina*)

กล้วยฉาญี (*Diospyros glandulosa*)

กล้วยลังกา (*Ravenala madagascariensis*)

กล้วยเล็บมือนาง (*Burmannia coelestis*)

กล้วยศาสนา (*Ravenala madagascariensis*)

กล้วยหญาณา (*Dendrobium villosulum*)

กล้วยหมูสัง (*Alpinia oxymitra, Polyalthia lateriflora, Uvaria cordata, Uvaria grandiflora* var. *grandiflora*)

กล้วยหมูสังสีนวล (*Uvaria grandiflora*) ชื่อพ้อง: กล้วยพังพอน

กล้วยหาวชหนู (*Renanthera isosepala*)

กล้วยหางไหล (*Cymbidium bicolor*)

กล้วยหิน (*Doritis pulcherima*)

กล้วยเหิน (*Mitrephora vandaeflora*)

กล้วยเหลืองอีเหิน (*Uvaria dac*)

กล้วยอีเหิน (*Mitrephora vandaeflora, Polyalthia lateriflora, Uvaria dac*)

กล้วยไ้อ์พอน (*Uvaria lurida*)

๘.๒.๒ มีคำว่ากล้วยตามหลัง

พลับกล้วย (*Diospyros frutescens*)

ผนวกที่ ๑

พันธุกล้วยในวรรณคดีไทย

“ง่ายเหมือนปอกกล้วยเข้าปาก” เป็นสำนวนไทย ที่นิยมใช้กันมาช้านาน ซึ่งมีความหมายทำนองเดียวกับสำนวน “กล้วย ๆ” หรือ “กล้วยมาก” ซึ่งหมายถึงอะไรก็ตามที่ทำาง่ายมาก ในบทกวีบางบท ก็มีตอนที่บอกว่า “จะกล่าวอะไรแล้ว ก็ว่าตามกัน” ดังเช่น “ซึ้งเป็นไม้” หรือ “กล้วยว่ากล้วยเรื่อยตาม” ที่จริง ‘กล้วย’ กับ ‘กล้วย’ นั้น แม้ว่าจะแตกต่างกันตรงที่ ‘กล้วย’ กินสดได้โดยไม่ต้องหุงต้ม แต่ ‘กล้วย’ ต้องหุงต้มเสียก่อนจึงจะกินได้ แต่ลักษณะภายนอกของ ‘กล้วย’ และ ‘กล้วย’ นั้น ไม่ได้แตกต่างกันมากมายนัก ดังนั้น จะเรียก ‘กล้วย’ เป็น ‘กล้วย’ ก็ไม่น่าจะผิดร้ายแรงอะไร โดยเฉพาะสำหรับคนที่กำลังรักกัน จึงควรพูดคล้อยตามกัน แต่จะซึ้ง แล้วให้บอกว่าเป็นไม้ จะเขี่ยนมากเกินไป

ใน “นิราศตามเสด็จทัพล้านน่ายุค” มีตอนหนึ่งที่กล่าวถึงกล้วย ดังนี้:

คลคามนามชื่อบ้าน กัทลี
 จอดประทับเรือรี หยุคร้อน
 ดามหาว่ายังมี ฤาเปล่า
 รำฤกกรศกล้วยป้อน แม่แล้ว ฤาสิม

ในบทกวีข้างบน มีคำว่า ‘กัทลี’ ซึ่งมาจากภาษาสันสกฤต (กทลี) แปลว่า ‘กล้วย’ ดังเช่นในโคลงโลกนิติ ที่กล่าวว่า “คิดห่างผลกัทลี ฆ่ากล้วย” ในบาทสุดท้าย ก็ระลึก (ในบทกลอนดังกล่าว สะกดว่า รำฤก) ถึงรสชาติ (ในบทกลอนดังกล่าว สะกดว่า รศ) ของกล้วยที่นางหนึ่งเป็นผู้ปอกป้อนให้

ในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลาญเพชรพลาญบัว กล่าวถึงพรายกล้วยตานี ว่าเป็นสัตว์ที่มีความดุร้ายน่ากลัว มักปรากฏร่างในคืนวันเพ็ญเดือนหงาย มีอิทธิฤทธิ์ ดังนี้:

...เที่ยวรอบป่าช้าจะหาผี	ปะอิพรายกล้วยตานีมันอาจหาญ
คันหนึ่งใหญ่ล้นท่าลำตาล	ปลีประหารคาคอมรณา
ยื่นตายเหม็นร้ายดังกลิ่นผี	ตัวคือองอาจปีศาจกล้า
พอเห็นเจ้าพลาญเดินกรายมา	ก็สำแดงเดชาให้หน้ากลัว
เป็นพายุพัดยับทุกทิศ	มีลมพัดหมอกมณพิกลทั่ว
คันแอนระเนนลั่นสนั่นระรัว	เสียงโหมดังหนึ่งตัวจะปลิวไป
คืนสะทอนขย้อน โยนดังคนไกว	ทำเสียงให้แล้วร้องคะนองดังฯ
ครานั้นเจ้าพลาญบัวตัวขง	เสกข้าวสารประสมผงป้อมมัง
จับป่ายปราชปรือไม่รอรัง	พายุหายเหือดตั้งสว่างคา
อีผีร้ายช้ายฤทธิ์ไม่คิดนัง	ทำเป็นพ้อมล้อมกลิ้งสกดหน้า
แล้ววิ่งกรายขึ้น ไปกรายกายา	แล้วห้อยหัวหันหน้าตาลูกโหลง
แลบลิ้นออกมาขาวสีกแก้มออก	คาถาลอกคะละข้างเท่าอ่างโอง
หอมเหลืองเนื้อเหม็นเห็นชี้โครง	ผมโรงร่างรกลงปรกดินฯ

เนื่องจากกล้วยเป็นพืชพื้นเมืองของไทย และคนไทยนิยมปลูกกล้วยมาช้านาน จึงมีพันธุ์กล้วยมากมาย ดังจะเห็นได้จากบทกลอน ที่พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้แต่งไว้ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๗ ดังที่ได้คัดลอกมาลงไว้ ณ ที่นี้ (โดยใช้ตัวสะกดดั้งเดิม)

กล้วยกล้วยมีหลายกระบวน กล้วยกรันจันทนวล อีกน้ำสะวันน้ำไทย
กล้วยน้ำกาบดำ กล้วยกับน้ำไทย ผลใหญ่และยาวกว่ากัน
กล้วยฤเรียกกล้วยสั้น ผันเพี้ยนนามจำนน จะหนี่ที่คำหาบคาย

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยแม่หมี่

กล้วยนิ้วจระเข้

กล้วยไข่พระตะบอง

กล้วยหวาน

กล้วยแม่สาว

กล้วยน้ำเ้าเมราชสีห์

กล้วยเล็บชั่งกูด

กล้วยพม่าแหกคุก

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยน้ำว้า

กล้วยกระป๋อง

กล้วยตะกั่ว

ห้ามก็ด้วยตาเว็ด

กล้วยตาเว็ด

กล้วยหอมทอง

กล้วยแปะ

กล้วยโมจินาง

กล้วยน้ำแก่น

กล้วยน้ำว้าแดงจันทร์

กล้วยน้ำว้า

กล้วยน้ำว้าทอง

กล้วยน้ำว้าเขียว

กล้วยน้ำว้าแดง

กล้วยน้ำว้าทอง

กล้วยน้ำว้าเขียว

กล้วยน้ำว้า

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

หวีกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยไข่ส่งออก

กล้วยหอมส่งออก

กล้วยเทพนม

กล้วยกล้วย

กล้วยไข่ กล้วยฉ่าย

กล้วยตานี

กล้วยสามเดือน

กล้วยหลายพันธุ์

ดินเค่าดินคานีกลาย กล้วยน้ำว้าเชียงราช กล้วยส้มหากมุกมูลมี
 กล้วยน้ำว้ามราชสีห์ อิกกล้วยร้อยหวี บายสิทธ์เรียกนามสอง
 หอมเขี้ยวกล้วยค่อมหอมทอง หอมจันทวลละออง อิกกล้วยที่เรียกเปลือบบาง
 นี้คือกล้วยไข่ค้ำกลาง ท่านจัดแบบวาง กล้วยกระกล้วยพระก็มี
 กล้วยครั้งคูครั้งข้อมสี แดงจืดรูจี ทั้งหวีทั้งเครือเจือแดง
 กล้วยนากเพียงนากเปล่งแสง กล้วยกรมแสดแดง หนึ่งนามว่ากรมคชสาร
 กล้วยสีสะโคโหวาร เรียกแค้โบราณ อิกกล้วยประจำพานร
 หนึ่งเล็บมือนางนามกร ตีบหอมขจร บ้างเรียกว่ากล้วยกรบูร
 นางเงยสีงามจำรุธู กินคิมี่มูล กิมเสรแลสมนสมสวรรค์
 หอมว่าคานีอารัญ อุบลปนกัน กับคาลาปีตรฤาษี
 กล้วยเข้หนึ่งเรียกกัทลี กาบกก็มีกมี ช้างแคนละว่าป่าไกล
 มลื่อ่องผิวผ่องอำไพ นางนวลชวลใจ กล้วยไร่กระเหรียงเรียกนาม
 พรรณกล้วยมีหลากหลายตาม ประเทศเขตคาม นิคมและเขตคองคอง
 เหลือจะรำนามกร ถัดบทลคทอน แต่ที่รู้แจ้งแห่งนาม

จะเห็นได้ว่า เมืองไทยของเรา มีพันธุ์กล้วยมากมายตั้งแต่สมัยโบราณ
 บางพันธุ์ได้สูญหายไปแล้ว แต่บางพันธุ์ก็ยังมีอยู่ในปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตที่
 ตัวสะกดของบางพันธุ์ ได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ก่อนที่จะได้อธิบายถึงกล้วย
 แต่ละพันธุ์ ขอให้กลับมาดูคำกลอน ที่เขียนเน้นชื่อพันธุ์กล้วย โดยใช้อักษรตัว
 เอน และเว้นวรรคตรงชื่อพันธุ์ ที่เคยเขียนติดกัน เพื่อให้เข้าใจได้ดีขึ้น และได้
 ใสเลขบนกำกับไว้ เพื่อใช้ในการอธิบาย และวิจารณ์ ดังที่ปรากฏข้างล่างนี้:

กล้วยกล้วยมีหลายกระบวน กล้วยกรีน¹ จันทวล² อิกน้ำละว้า³ น้ำไทย⁴
 กล้วยน้ำว้า⁵ ก้านใบคล้ายกับน้ำไทย⁴ ผลใหญ่และยาวกว่ากัน
 กล้วยฤๅ⁶ เรียกกล้วยสัน^{6/1} ดินเพี้ยนนามจ้านัน จะหนี่ที่คำหาบคาย

ดินเต่า⁷ ดินดานี⁸ กลาย กล้วยน้ำ⁹เขียงราย⁹ กล้วยส้ม¹⁰ หากมุก¹¹ มูลมี
 กล้วยน้ำ¹²มราชสีห์¹² อิกกล้วยร้อยหวี¹³ บายสี^{13/1} ก็เรียกนามสอง
 หอมเขียว¹⁴ กล้วยค่อม¹⁵ หอมทอง¹⁶ หอมจัน¹⁷ นวลละออง อิกกล้วยที่เรียกเปลือกบาง¹⁸
 นี้คือกล้วยไซ้^{18/1} คำกลาง ท่านจัดแบบวาง กล้วยกระ^{18/2} กล้วยพระ^{18/3} ก็มี
 กล้วยครั้ง¹⁹ จุกครั้ง¹⁹ ย่อมสี่ แดงจักรูจี ทังหวีทังเครือเจือแดง
 กล้วยนาก²⁰ เพียงนากเปล่งแสง กล้วยกรมแรงแดง²¹ หนึ่งในนามว่ากรมคชสาร^{21/1}
 กล้วยสีสะโต²² ไวหาร เรียกแต่โบราณ อิกกล้วยประจำพาน²²
 หนึ่งในเล็บมือนาง²⁴ นามกร ดิบ²⁵ หอมจขร บ้างเรียกว่ากล้วยกรบูร^{25/1}
 นางเษ²⁶ สีสงามจำรูญ กินคิมมูล กิมเสร²⁷ แลสมนมสวรรค์²⁸
 หอมวี²⁹ คามีฮารัญ³⁰ อุบล³¹ ปันกัน กับศาลาปีตรฤาษี³²
 กล้วยแซ³³ หนึ่งในเรียกกัทสี^{33/1} กาบก³⁴ ก็มีก็มี ช้างแดนละว้าป่าไกล
 มลือ³⁵ อง³⁵ ผิวผ่องอำไพ นางนวล³⁶ ยวลใจ กล้วยไร่³⁷ กระเหรียงเรียกนาม
 พรรณกล้วยมีหลากหลายคาม ประเทศเขตคาม นิคมและเขตคงดอน
 เหลือจะรำนามกร ถัดบทลดทอน แต่ที่รู้แจ้งแห่งนาม

พันธุ์กล้วยในบทกวีของพระยาศรีสุนทรโวหาร

ในตอนต่อไปนี้จะได้อธิบายถึงกล้วยแต่ละพันธุ์ที่ปรากฏในคำกลอน
 ของพระยาศรีสุนทรโวหาร

กล้วย กล้วย: ในบทกลอนนี้ ไม่ได้ใช้เป็นชื่อพันธุ์ แต่น่าจะหมายถึงกลุ่ม
 ของกล้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กล้วย (banana) ซึ่งกินได้โดยไม่ต้องหุง
 ดิบ และ กล้วย (plantain) ซึ่งต้องหุงต้มเสียก่อน จึงจะกินได้ หรือกินอร่อยขึ้น

คำอธิบายต่อไปนี้จะประกอบด้วยเลขบน (ใช้เลขอาราบิก เพราะถ้าใช้เลข
 ไทย เมื่อเขียนเป็นเลขบน ซึ่งตัวเล็กมาก อาจเข้าใจผิดได้ง่าย) กำกับชื่อพันธุ์

หากเป็นชื่อพ้องจะใช้เครื่องหมาย (/) ตามด้วยเลข 1, 2 ... อันหมายถึงลำดับของชื่อพ้องตามที่ปรากฏในบทกลอน จากนั้นก็เป็นชื่อพันธุ์ ตามการตีความจากบทกลอนโดยผู้เขียน (ซึ่งอาจผิดพลาดได้)

1. *กรั่น*: คำว่า ‘กรั่น’ แปลว่า ‘แคะ’ เป็นพันธุ์กล้วยที่มีผลสั้นป้อม มีเมล็ดมาก *กล้วยเต่า* ก็เรียก
2. *จันทวล*: คำว่า ‘จัน’ เป็นชื่อของไม้ในสกุลตะโก (*Diospyros*) ผลทรงกลมแบน มีกลิ่นหอม ส่วนคำว่า ‘นวล’ เป็นลักษณะผิวพรรณที่มีนวล หรือมีสีเหลืองนวล นอกจาก *กล้วยนวล* ซึ่งเป็นกล้วยโทนชนิด *Ensete glaucum* (ชื่อพ้องเป็น *กล้วยศาสนา กล้วยป้าป้า กล้วยหัวโต*) แล้ว เรายังมีชื่อกล้วยที่ลงท้ายด้วยนวล อีก ๒ พันธุ์ คือ *จิกนวล* (ผิวสวยเหมือนหอมทองผลสั้น) และ *ค่านวล* ปัจจุบัน *กล้วยจันทวล* อาจสูญพันธุ์ไปแล้ว
3. *น้ำละว้า*: คือ *กล้วยน้ำว้า* คำว่า ‘ละว้า’ เป็นชื่อของชาวเขาเผ่าหนึ่งในตระกูลมอญ-เขมร ที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย เข้าใจว่า *กล้วยน้ำว้า* มีถิ่นกำเนิดทางตอนเหนือของประเทศไทย ชาวไทยใหญ่ เรียก *กล้วยน้ำว้า* ว่า *กล้วยมะลือ่อง* แต่คนเชียงใหม่ กลับเรียก *กล้วยน้ำว้า* ว่า ‘*กล้วยใต้*’ เพราะเข้าใจว่า นำขึ้นไปมาจากตอนใต้ของเชียงใหม่ หรือภาคกลาง
4. *น้ำไท*: คือ *กล้วยน้ำไท* อาจเป็นที่มาของตัวสะกดที่ราชบัณฑิตยสถานใช้ในพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่ในปัจจุบัน ส่วนมากใช้ว่า ‘*น้ำไท*’ (ดังเช่นในชื่อถนนกล้วยน้ำไท) มีรสหอมหวาน
5. *น้ำกาบดำ*: เป็น *กล้วยน้ำ* ที่มีกาบสีดำ คล้าย *กล้วยน้ำไท* แต่ผลใหญ่และยาวกว่า
6. *กุ*: เป็นพันธุ์เดียวกับ พันธุ์ *กล้วยสั้น* ไม่เข้าใจว่าทำไมในบทกลอนจึงอ้างว่า

คำว่า “กุ” นั้น หยาบคาย อาจหมายถึงการกุเรื่องขึ้นมา แต่ก็ไม่เห็นว่ายหยาบคายตรงไหน ไม่ทราบว่ามีลักษณะอย่างไร แม้แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ก็ไม่ได้ให้คำอธิบายลักษณะไว้ อาจเป็นไปได้ที่คำว่า ‘กุ’ นั้น ที่จริงเป็น ‘กุด’ (ตกตัว ด เด็ก ไป) และคำว่า ‘กุด’ อาจถือเป็นคำหยาบ เพราะอาจหมายถึงอวัยวะเพศที่สั้นๆ ซึ่งก็พ้องกับ ‘กล้วยสั้น’ จึงสันนิษฐานว่า กล้วยพันธุ์นี้มีผลขนาดสั้นมาก

6/1 สั้น: เป็นชื่อพ้องของ *กล้วยกุ* (ที่จริง คือ *กล้วยกุด*)

7. *ดินเต่า*: เป็นชื่อพ้องของ *กล้วยเทพรส* คำนี้ อาจหมายถึงกล้วยผลเล็ก ๆ ที่เกิดปลายเครือ จากการพัฒนามาจากดอกกะเทย

8. *ตานิ*: เป็นกล้วยชนิด *Musa balbisiana* ที่น่าสงสัยก็ตรงที่ มีคำว่า ‘ดิน’ นำหน้า อาจเป็นคำที่ใช้ให้คล้องกับคำว่า ‘ดินเต่า’ ที่ปรากฏก่อนหน้าก็เป็นได้

9. *น้ำขิงราช*: เป็น *กล้วยน้ำ* ที่มีโคนต้นสีแดง คูณิน ๆ เหมือนกับกล้วยน้ำว้า แต่ไม่ใช่

10. *ส้ม*: เป็นชื่อพ้องของ *กล้วยหักมุก* ที่เรียกกันที่จังหวัดจันทบุรี แต่ก็อาจหมายถึงกล้วยที่มีรสเปรี้ยวอื่นๆ

11. *หักมุก*: ปัจจุบันสะกดว่า ‘หักมุก’ มีหลายสายพันธุ์ เช่น *หักมุก* (เฉยๆ) *หักมุกเหลือง* *หักมุกขาว* *หักมุกสีทอง* *หักมุกเขียว* *หักมุกนวล*

12. *น้ำนมราชสีห์*: ผลคล้ายกล้วยกรัน เมื่อสุก มีรสหวานเย็น และมีกลิ่นหอมเย็น

13. *ร้อยหวี*: เป็นกล้วยที่มีการเปลี่ยนแปลงของยีน ทำให้เกิดดอกตัวเมียไม่จบสิ้น ในขณะที่กล้วยอื่นๆ จะเกิดดอกกะเทย ที่เกิดเป็นกล้วยผลเล็ก หรือที่

เรียกว่า ‘ตีนเต่า’ และดอกตัวผู้ ที่ไม่เกิดเป็นผล และดอกจะร่วงไป

13/1. บายสี: เป็นชื่อพ้องของ กล้วยร้อยหวี

14. หอมเขียว: เป็นกล้วยในกลุ่ม กล้วยหอม ที่เมื่อสุกจะคงยังมีสีเขียวอยู่ เนื้อและ

15. ค่อม: อาจเป็น กล้วยน้ำว้าค่อม หรือ กล้วยหอมค่อม ก็ได้

16. หอมทอง: เป็นกล้วยในกลุ่ม กล้วยหอม ที่เมื่อสุก จะมีสีเหลืองทอง และมีรสหอมหวาน

17. หอมจัน: น่าจะสะกดว่า หอมจันทน์ แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ สะกดว่า หอมจันทร์

18. เปลือกบาง: น่าจะเป็นชื่อพ้องของ กล้วยไข่

18/1. ไข่: เป็นกล้วยเครือขนาดเล็ก ผลเล็ก ผิวเปลือกบาง เนื้อแน่น สีเหลือง รสหอมหวาน เมื่อสุกมาก ๆ ผิวจะมีจุดกระ เรียกว่า ‘กระน้ำตาล’

18/2. กระ: น่าจะเป็นชื่อพ้องของ กล้วยไข่

18/3. พระ: น่าจะเป็นชื่อพ้องของ กล้วยไข่ อีกชื่อหนึ่ง แต่ปัจจุบัน ไม่ใช่ชื่อนี้แล้ว

19. ครั่ง: เป็นชื่อพันธุ์กล้วยที่เวลาสุก ผลสีน้ำตาลแดงหรือสีครั่ง เป็นชื่อที่เรียกกันในจังหวัดสุรินทร์ ในขณะที่จังหวัดพะเยาและแพร่ เรียกว่า กล้วยน้ำครั่ง ส่วนที่จังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกว่า กล้วยกุ้ง มีลักษณะคล้าย กล้วยนาก จนบางครั้งเกิดความสับสน ว่าเป็นพันธุ์เดียวกัน แต่บางคนก็ว่าเป็นคนละพันธุ์กัน เพราะ กล้วยครั่ง มีลำต้นสีไม่แดงเท่ากล้วยนาก

20. นาก: น่าจะเป็นชื่อพ้องของ กล้วยครั่ง ซึ่งน่าจะมีผลสีน้ำตาลแดง หรือสีครั่ง แต่บางคนกลับบอกว่า เวลาสุกผลสีทองปนแดง มีการกลายพันธุ์เป็นสีเขียว เรียกว่า กล้วยกุ้งเขียว

21. *กรมเรตแดง*: น่าจะเป็นพันธุ์ที่สูงงพันธุ์ไปแล้ว เพราะไม่มีผู้ใดพบอีกเลย
- 21/1. *กรมคชสาร*: ตามที่ระบุไว้ในคำกลอน เป็นชื่อห้องของพันธุ์ *กรมเรตแดง* อย่างไรก็ตาม พันธุ์นี้ อาจมีชื่อห้องเป็น *กรมช้าง* ซึ่งมีผู้รายงานว่าเคยพบในภาคเหนือ แต่จนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังไม่พบพันธุ์ดังกล่าว
22. *สีสะโต*: คือกล้วยหัวโต หรือ *Ensete glaucum* ซึ่งมีชื่อห้องอีกหลายชื่อ เช่น *กล้วยนวล กล้วยป้าป้า กล้วยผา* เป็นกล้วยที่ไม่แตกกอ หรือ *กล้วยโตน*
23. *ประจําพานร*: ศ. โชติ สุวตติ มีความเห็นว่า น่าจะเป็น *กล้วยลิง* (คำว่า *พานร* มาจากคำว่า *วานร* ซึ่งแปลว่า *ลิง*) ส่วน *กล้วยลิง* นั้น ศ. โชติ สุวตติ อธิบายว่า เป็นกล้วยทั่วไปที่ลิงกิน ซึ่งน่าจะเป็นกล้วยป่า ชนิด *Musa acuminata*
24. *เล็บมือนาง*: เป็นกล้วยผลขนาดเล็ก กลิ่นหอมหวาน มีปลูกรมากในภาคใต้ มีอยู่อย่างน้อย สองสายพันธุ์ คือ สายพันธุ์ผลเล็ก และสายพันธุ์ผลโต บางสายพันธุ์ ก็มีขนที่ก้านเครือ แต่บางสายพันธุ์ ก็ไม่มีขน
25. *ตีบ*: ผลเล็ก คล้าย *กล้วยกรับ* ใช้ทำยาได้ มีชื่อห้องเป็น *กล้วยกรบูร*
- 25/1. *กรบูร*: กล้วยที่มีกลิ่นหอม น่าจะเป็น *กล้วยตีบ* (คำว่า 'กรบูร' อาจแผลงมาจาก 'กะบุ' (ภาษานาคะ) หรือ 'กะบุลี' (ภาษาอินเดีย) ซึ่งแปลว่า 'กล้วย')
26. *นางเมษ*: น่าจะเป็นชื่อห้องของ *กล้วยทองเมษ* แต่ปัจจุบันอาจสูญพันธุ์ไปแล้ว
27. *กิมเสว*: น่าจะเป็นชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่ง ซึ่งอาจสูญพันธุ์ไปแล้ว ปัจจุบันสะกดว่า 'พิมเสน' ซึ่งเป็นสารหอม ที่มีกลิ่นขาว หรือเป็นพันธุ์เดียวกันกับ *กล้วยกรบูร* (น่าจะเขียนว่า *การบูร*) เพราะมีกลิ่นคล้าย ๆ กัน

28. นมสวรรค์: เป็นกล้วยในกลุ่ม *Mysore* ซึ่งนำเข้าจากประเทศอินเดีย มีชื่อ
พ้องว่า *กล้วยจีน กล้วยลังกา*
29. หอมว้า: สันนิษฐานว่าเป็น *กล้วยหอม* สายพันธุ์หนึ่ง คำว่า “ว้า” หมายถึง
ชนชาติในตระกูลมอญ-เขมร ที่อาศัยอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย
แต่ปัจจุบัน สูญพันธุ์ไปแล้ว
30. คานีอารัญ: *กล้วยคานี* มีพบอยู่ทั่วไปในประเทศไทย มีชื่อเรียกตามท้องถิ่น
ที่พบ เช่น *คานีเหนือ คานีอีสาน คานีใต้* ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน อาจเป็น
คนละแหล่งพันธุ์ (ecotype) *กล้วยคานีอารัญ* จึงน่าจะเป็น *กล้วยคานี* แหล่ง
พันธุ์ ‘อรัญประเทศ’
31. อุบล: ถ้าแปลตามศัพท์ น่าจะหมายถึง *กล้วยบัว (Musa ornata)*
32. ตาลาปีตรฤาษี: ปัจจุบัน สะกดว่า ‘ตาลปีตรฤาษี’ หมายถึง *กล้วยพัด*
(*Ravena madagascariensis*) ซึ่งไม่ใช่กล้วยที่แท้จริง แต่ในพจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ระบุว่า เป็นไม้พุ่ม ชนิด *Opuntia*
cochenillifera ซึ่งเป็นพวกแคกคัส และชนิด *Cycas siamensis* ซึ่งเป็นพวก
ปรง
33. แห้: เป็นกล้วยป่าที่มีเมล็ด
- 33/1. กัทลี: ถ้าตีความตามคำกลอน *กล้วยกัทลี* เป็นชื่อพ้องของกล้วยแห้ แต่คำ
ว่า ‘กัทลี’ เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า ‘กล้วย’ คงไม่ได้หมายความว่า *กล้วย*
กัทลี หรือ *กล้วยรักดกัทลี (Musa coccinea)* เพราะเป็นกล้วยประดับพันธุ์ใหม่
ที่ศาสตราจารย์กสิน สุวคพันธุ์ เป็นผู้ตั้งขึ้นภายหลัง
34. กาบก: น่าจะเป็นพันธุ์กล้วยพันธุ์หนึ่ง แต่อาจสูญพันธุ์ไปแล้ว บางตำรา
สะกดว่า ‘กาบ’

35. มลิอ่อง: คือ กล้วยน้ำว้า น่าจะสะกดว่า ‘มะลิอ่อง’ ซึ่งเป็นชื่อพื้นเมืองของ กล้วยน้ำว้า ที่เรียกกันทางภาคเหนือ สันนิษฐานว่ามาจากภาษาไทยใหญ่ว่า ‘มะนิอ่อง’
36. นางนวล: คือ กล้วยไข่ฝรั่ง หรือ กล้วยนมสวรรค์
37. ไร่: เป็นกล้วยของชาวกะเหรี่ยง ที่มีลักษณะเหมือนกล้วยน้ำว้า นิยมปลูก บนที่ดอน จึงเรียกว่า กล้วยไร่

วิจารณ์

ผู้เขียน มีข้อสังเกตในบทกลอนเกี่ยวกับพันธุ์กล้วย ของพระยาศรีสุนทร โวหาร ปลัดกระทรวงคนที่ ๒ ของกระทรวงเกษตรราชการ (ปัจจุบัน คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ที่แต่งไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ดังต่อไปนี้:

๑. จำนวนพันธุ์กล้วย ที่ปรากฏในคำกลอน มี ๓๘ พันธุ์ ซึ่งนับว่าอย่างน้อย กว่าจำนวนที่น่าจะมีอยู่จริง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ประพันธ์ ไม่ได้ทำการสำรวจ หรือรวบรวมพันธุ์กล้วย ดังที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

๒. พันธุ์กล้วยหลายพันธุ์ ใช้ตัวสะกดที่ต่างไปจากปัจจุบัน เช่น:

น้ำสะวี ปัจจุบันใช้ น้ำว้า

น้ำไทย ปัจจุบันใช้ น้ำไท (แต่พจนานุกรมฯ ยังคงใช้ น้ำไทย)

หากมูก ปัจจุบันใช้ หักมูก

หอมจัน ปัจจุบันใช้ หอมจันทรณ์ (แต่พจนานุกรมฯ ใช้ หอมจันทร)

สีสะโต คำว่า สีสะ นั้น ปัจจุบันใช้ สีระะ ซึ่งแปลว่า ‘หิว’ น่าจะเป็น

กล้วย หัวโต ซึ่งก็คือ กล้วยนวล (*Ensete glaucum*)

กรบูร น่าจะเป็น การบูร ซึ่งเป็นชื่อพ้องของ คีบหอม

กิมเสร ปัจจุบันใช้ ทิมเสน

คานีอารัญ คำว่า 'อารัญ' น่าจะเป็น 'อรัญ' มาจากคำว่า 'อรัญประเทศ'

คาลาปีตรฤณี ปัจจุบันใช้ 'คาลปีตรฤณี' ซึ่งหมายถึงกล้วยพัด แต่
พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ระบุว่า เป็นชื่อ
ของไม้พุ่ม สองชนิด คือ *Opuntia cochenillifera* และ *Cycas*
siamensis

มะลิอ่อง ปัจจุบันใช้ มะลิอ่อง คือ กล้วยน้ำว้า

๓. มีกล้วยหลายพันธุ์ ที่มีการกล่าวถึงในบทกลอนนี้ แต่ไม่พบในปัจจุบัน
อาจสูญพันธุ์ไปแล้ว หรือยังสำรวจไม่พบ พันธุ์เหล่านี้ ได้แก่ กรัน, น้ำกวนคำ,
กู (สั้น), น้ำเขียงราย, น้ำนมราชสีห์, เปลือกบาง, พระ, กรามแรดแดง,
กรามคชสาร, สีสะโต, ประจำพานร, ดิบหอม (กรบูร), นางเขย, กิมเสร, หอมว้า,
คานีอารัญ, คาลาปีตรฤณี, แข้, ไร่

ผนวกที่ ๒

พันธุ์กล้วยในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พ.ศ. ๒๕๔๒

แม้ว่ากล้วย จะเป็นพืชพื้นเมืองของเมืองไทย และเป็นพืชปลูกที่คนไทยใช้เป็นอาหาร และใช้ประโยชน์อย่างอื่นมาเป็นเวลาช้านาน อีกทั้งมีพันธุ์กล้วยมากมายนับเป็นร้อย ๆ พันธุ์มาแต่โบราณ แต่เป็นที่น่าเสียดาย ที่ราชบัณฑิตยสถาน ไม่ได้เก็บคำที่เป็นชื่อพันธุ์กล้วยไทยพันธุ์ต่าง ๆ ไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ นอกจากพันธุ์กล้วย ๑๔ พันธุ์ ที่ได้คัดลอกนำมาลงพิมพ์ไว้ข้างล่างนี้

ก. ในตอนศัพท์คำว่า ‘กล้วย’ (หน้า ๗๕)

กล้วย ๑ น. ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดในสกุล *Musa* วงศ์ Musaceae จัดแยกออกได้เป็น ๒ จำพวก จำพวกที่แตกหน่อเป็นกอ ผลสุกเนื้อนุ่ม กินได้ มีหลายชนิดและหลายพันธุ์ เช่นกล้วยน้ำว้า กล้วยไข่ กล้วยหอม บางชนิดผลสุกเนื้อแข็ง มักเผา ต้ม หรือเชื่อมกิน เช่น กล้วยกล้วย กล้วยหักมุก, จำพวกที่ไม่แตกหน่อเป็นกอ ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด ใบประดับไม่ร่วง เช่น กล้วยนวล กล้วยผา

กล้วยกล้วย ดู กล้วย

กล้วยวงช้าง ดู ร้อยหวี

กล้วยใต้ (ถิ่น-เชียงใหม่) กล้วยน้ำว้า (ดู น้ำว้า)

กล้วยน้ำว้า ดู น้ำว้า

กล้วยสั้น ดู ฏ

ข. ในตอนศัพท์แต่ละคำ

กรมช่าง ชื่อกล้วยชนิดหนึ่ง เรียกว่ากล้วยกรมช่าง (ตำราปลูกไม้ผล)

กล้วย ชื่อกล้วยลูกผสมพันธุ์หนึ่งในสกุล *Musa* วงศ์ *Musaceae* ฝ่าใหญ่ ใ้คง เป็นเหลี่ยม และยาวกว่ากล้วยหอม เปลือกหนา เนื้อเหนียว ใ้แข็ง สีส้ม รสหวาน นิยมกินเมื่อทำให้สุกแล้ว กล้วยกล้วย ก็เรียก

กรัน ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่งของชนิด *Musa sapientum* L. ผลสั้นป้อม มีเมล็ดมาก, กล้วยเต่า ก็เรียก

กุ ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่ง, กล้วยสั้นก็เรียก

ไข่ ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่ง ซึ่งกลายมาจากกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) ผลเล็ก เปลือกบาง ไม่มีเมล็ด บางพันธุ์มีกระที่เปลือก

วงช้าง กล้วยวงช้าง (ดู ร้อยหวี)

คานี ชื่อกล้วยชนิด *Musa balbisiana* Colla ในวงศ์ *Musaceae* ใบเหนียวกว่ากล้วยชนิดอื่น มีเมล็ดทั่วทั้งผล, เรียกมีผู้หญิงที่ตั้งท้อง ใ้อยู่ในต้นกล้วย คานี ว่าพรายคานี

ตีบ ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่งซึ่งพัฒนามาจากลูกผสมระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยคานี

น้ำไทย ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่งของชนิด *Musa acuminata* Colla ผลรูปรี เนื้อใ้เหลืองส้ม รสหวาน

น้ำนมราชสีห์ กล้วยชนิดหนึ่ง ผลคล้ายกล้วยกรัน สุกรสหวานเย็น มีกลิ่นหอม

น้ำว่า ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่ง ซึ่งพัฒนามาจากลูกผสมระหว่างกล้วยป่า กับกล้วยคานี, น้ำละว่า ก็เรียก, พายัพเรียก กะลิอ่อน หรือ มะลิอ่อน, เชียงใหม่ เรียก กล้วยใต้

มะลิอ่อน (ถิ่น-พายัพ) กล้วยน้ำว่า (ดู น้ำว่า)

ร้อยหวี ชื่อกล้วยชนิด *Musa chiliocarpa* Backer ในวงศ์ Musaceae ออก
เครือเป็นหวีมาก ปลูกเป็นไม้ประดับ, กล้วยวงช้าง ก็เรียก

เล็บมือนาง ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่งของชนิด *Musa acuminata* Colla ผลเล็กอย่างนิ้ว
มือ

หอม ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่งซึ่งกลายมาจากกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla)
ผลยาว กลิ่นหอม ไม่มีเมล็ด

หอมจันทร์ ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่งซึ่งกลายมาจากกล้วยป่า (*Musa acuminata*
Colla) ผลเล็กเรียวยาวคล้ายน้ำไทย กลิ่นหอม

หมายเหตุ อาจมีชื่อพันธุ์กล้วยอื่นๆ ที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับนี้ แต่ผู้เขียน
ยังค้นไม่พบ

วิจารณ์

๑. การนำเสนอชื่อพันธุ์กล้วย ๒ วิธี คือ: (๑) ในคอนสัทพ์คำว่า ‘กล้วย’
(หน้า ๑๕) ซึ่งมีชื่อพันธุ์กล้วยเพียง ๕ พันธุ์ แต่ละพันธุ์ ไม่มีคำอธิบาย โดยให้
ไปดูคำอธิบายในคอนสัทพ์แต่ละคำ และแทบทุกพันธุ์เป็นพันธุ์ที่ไม่ค่อยมีใคร
รู้จัก (๒) ในคอนสัทพ์แต่ละคำ ตามตำแหน่งเรียงอักษร ซึ่งเก็บชื่อพันธุ์กล้วยไว้
๑๔ พันธุ์ แต่ละพันธุ์ ไม่มีคำอธิบาย ทำให้เกิดความยุ่งยากและสับสน หาก
สามารถนำชื่อพันธุ์กล้วยที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปมาลงไว้ในคอนสัทพ์คำว่า ‘กล้วย’
โดยให้คำอธิบาย สั้น ๆ น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่านำไปไว้ต่างหาก สำหรับ
พันธุ์กล้วยที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก คงเป็นเรื่องยากที่จะเก็บชื่อเหล่านั้นไว้ทั้งหมด
เพราะจะสิ้นเปลืองหน้ามากเกินไป ดังนั้น จึงเสนอให้ใส่ไว้เพียงรายชื่อ ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์แก่ผู้ค้นคว้า

๒. ราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติศัพท์คำว่า species ด้วยคำว่า ‘ชนิด’ และ variety ว่า ‘พันธุ์’ แต่ในพจนานุกรมฉบับนี้ ใช้คำว่า ‘ชนิด’ แทนคำว่า ‘พันธุ์’ ดังเช่นในคำ *กรามช้าง* และ *น้ำมันราชสีห์* ซึ่งเป็นชื่อพันธุ์กล้วย แต่กลับไปอธิบายว่าเป็น “ชื่อกล้วยชนิดหนึ่ง”

๓. มีพันธุ์กล้วยอีกหลายสิบพันธุ์ ที่เป็นที่ยู้งักกันอย่างแพร่หลายในเมืองไทย แต่ไม่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ แม้แต่พันธุ์กล้วยที่อ้างถึงในตอนอื่น ๆ ก็ไม่มีปรากฏ เช่น กล้วยน้ำ กล้วยน้ำไท กล้วยนาก กล้วยหักมุก กล้วยนวล กล้วยผา แต่กลับไปเก็บพันธุ์กล้วยฤ (กล้วยสั้น) ที่แทบจะไม่มีใครรู้จัก หรือเก็บคำว่า กล้วยใต้ ซึ่งเป็นชื่อถิ่นของกล้วยน้ำว้า ที่เชียงใหม่ ถ้าเก็บคำนี้ ก็ควรจะเก็บคำถิ่นอื่น ๆ ด้วย

๔. คำว่า หอมจันทร์ นั้น น่าจะสะกดว่า หอมจันทร์ เพราะเท่าที่เห็นมา ในเอกสารต่างๆ ก็เป็น หอมจันทร์ ทั้งนี้ และในความหมาย ก็น่าจะหมายถึง ความหอมของพรรณไม้ที่มีเนื้อไม้ ดอก หรือผลหอม ซึ่งมีหลายชนิด เช่น จันทน์กะพ้อ (*Vatica diospyroides*), จันทน์ขาว (*Tarenna hoagensis*), จันทน์ชะมด (*Aglaia silvestris*, *Mansonia gagei*), จันทน์แดง (*Dracaena loureiri*, *Myristica iners*), จันทน์เทศ (*Myristica fragrans*), จันทน์ป้า (*Myristica mangayi*), จันทน์หอม (*Tarenna fragrans*) ไม่น่าจะหมายถึงพระจันทร์

๕. คำว่า *น้ำไทย* นั้น ส่วนมากเรามักจะเข้าใจว่า *น้ำไท* ดังเช่น ฉนวนกล้วยน้ำไท (ไท แปลว่าผู้เป็นใหญ่) แต่ในพจนานุกรม ท่านสะกดว่า *น้ำไทย* (ไทยหมายถึงชนชาติหรือประเทศไทย)

๖. การที่ให้คำอธิบายว่า “กล้วยสั้น ดู ฤ” และเมื่อเปิดไปดูคำว่า ‘ฤ’ ก็พบคำอธิบายว่า “ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่ง, กล้วยสั้นก็เรียก” ก็เลยไม่รู้เลยว่า กล้วยสั้น

หรือกล้วยกู นั้นมีลักษณะอย่างไร น่าจะอธิบายถึงลักษณะประจำพันธุ์ของกล้วยสั้น หรือกล้วยกูดด้วย ถ้าจะให้วิจารณ์แบบไม่เกรงใจ ก็ต้องว่า ผู้เรียบเรียงตอนนี้ ไม่รู้จักทั้งกล้วยสั้น และกล้วยกู แต่ไปพบชื่อทั้งสองในบทกลอนบรรยายพันธุ์กล้วยของพระยาศรีสุนทรโวหารในตอนที่ว่า “กล้วยกูเรียกกล้วยสั้น ค้นเพี้ยนนามจ้านัน จะหนีคำที่หยาบคาย” ซึ่งผู้เขียนเองถึงง ว่าทำไม คำว่า ‘กู’ จึงเป็นคำหยาบคาย มาถึงบางอ้อ ตรงที่เค้าเอาว่า ที่จริงเป็นคำว่า ‘กูด’ (พิมพ์ตกตัว ค เต็ก ไป) และคำว่า ‘กูด’ อาจถือเป็นคำหยาบ เพราะอาจหมายถึงอวัยวะเพศที่สั้นจู้ ซึ่งก็ใกล้เคียงกับชื่อพันธุ์ว่า ‘กล้วยสั้น’ ผู้เขียนและคณะพยายามสืบเสาะหาพันธุ์กล้วยทั้งสอง แต่จนถึงบัดนี้ ก็ยังหาไม่พบ เข้าใจว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว

๗. ในทำนองเดียวกัน การอธิบายว่า ‘กรมช้าง’ เป็น “ชื่อกล้วยชนิดหนึ่ง เรียกว่ากล้วยกรมช้าง” ก็ไม่รู้ว่า กล้วยกรมช้าง นั้นมีลักษณะอย่างไร ที่จริงกล้วยกรมช้าง อาจเป็นชื่อห้องของกล้วยกรมคชสาร เพราะมีความหมายเช่นเดียวกัน รวมทั้งอาจเป็นชื่อห้องของกล้วยกรมแรด ด้วย เพราะมีคำว่า ‘กรม’ เหมือนกัน

๘. คำว่า ‘พรายดานี’ ที่ในพจนานุกรมฯ อธิบายว่า เป็น “ผีผู้หญิงที่ตั้งห้องสิงอยู่ในคันท้ายดานี” นั้น ผู้เขียนได้ไต่ถามท่านผู้รู้หลายท่าน ทุกท่านอธิบายตรงกันว่า นางพรายดานี เป็นผีผู้หญิง หน้าตาสวยงาม ผิวขาว ปรากฏตัวในตอนกลางคืน โดยยืนหรือนั่งเล่นอยู่ใต้คันท้ายดานี มักจะปรากฏตัวในรูปของหญิงสาว แต่งกายสวยงาม แต่ *ไม่ได้ตั้งห้อง* อย่างที่ระบุไว้ในพจนานุกรมฯ มีข้อสังเกตเพิ่มเติม คือคันท้ายที่มีนางพรายดานีสิงอยู่ จะมีลำต้นสะอาด ไม่มีกาบแห้งคึดอยู่ ใบเขียวสดใส และบริเวณรอบๆ ลำต้น ก็สะอาด

โล่งเตียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นางคานี เป็นคนรักความสะอาด

๘. ในพจนานุกรมฯ อ้างว่า ‘กล้วยไข่บางพันธุ์’ มี ‘กระ’ ที่เปลือก ที่จริงแล้ว การมีกระที่เปลือก ไม่ใช่ลักษณะประจำพันธุ์ของกล้วยไข่บางพันธุ์ แต่เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเมื่อผลกล้วยไข่สุกมาก ๆ ชาวบ้านนิยมเรียกว่า ‘กระน้ำตาล’ เพราะแป้งในผล เปลี่ยนเป็นน้ำตาลเมื่อผลสุก จึงเกิดเป็นกระชั้นที่เปลือก ดังนั้น กล้วยไข่ที่มีกระมาก ๆ จึงหวานมาก บางแห่ง เรียกชื่อกล้วยไข่ว่า ‘กล้วยกระ’

๑๐. การที่กล่าวว่า ‘กล้วยน้ำไทย’ ‘กล้วยเล็บมือนาง’ เป็นกล้วยพันธุ์หนึ่งของชนิด *Musa acuminata* นั้น ไม่น่าจะถูกต้องนัก เพราะแม้ว่า ยีนอม (genome) ของกล้วยทั้งสอง จะเป็น AA แต่มีการเปลี่ยนแปลงของยีน (gene) มากมาย จนในปัจจุบัน ไม่สามารถใช้ชื่อ *Musa acuminata* เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยทั้งสองได้ ชื่อทางการที่ถูกต้องของกล้วยทั้งสองคือ *Musa* (AA group) ‘Kluai Nam Thai’ และ *Musa* (AA group) ‘Kluai Lep Mue Nang’ ในทำนองเดียวกัน การที่กล่าวว่า กล้วยหอม เป็นพันธุ์หนึ่งซึ่งกลายมาจากกล้วยป่า (*Musa acuminata*) นั้น ก็ไม่น่าถูกต้องเช่นกัน เพราะกล้วยหอม มีวิวัฒนาการมากมาย จากการเพิ่มชุดของโครโมโซม (polyploidy) การเกิดความเป็นหมัน (sterility) การเกิดผลโดยไม่ต้องผสมเกสร (parthenocarpy) และการกลายพันธุ์ของยีน (mutation) ที่ทำให้เกิดรสหอมหวาน จนในปัจจุบัน ไม่สามารถใช้ชื่อ *Musa acuminata* เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยหอมได้ ชื่อทางการที่ถูกต้องของกล้วยหอม คือ *Musa* (AAA group) ‘Kluai Hom’

๑๑. กล้วยร้อยหวี นั้น ไม่ใช่กล้วยชนิด *Musa chiliocarpa* แต่เป็นกล้วย

ลูกผสมของชนิด *Musa acuminata* และ *Musa balbisiana* จัดอยู่ในกลุ่ม AAB
 กรุณาดูคำอธิบายในหมวดที่ ๔

๑๒. การที่กล่าวว่า ‘กล้วยกรัน’ เป็นกล้วยพันธุ์หนึ่งของชนิด *Musa sapientum* นั้น ก็ไม่ถูกต้อง เพราะในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับแล้วว่า กล้วยปลูกที่กินได้ ถือกำเนิดมาจากกล้วยป่า (*Musa acuminata*) ซึ่งมีจีโนม AA และกล้วยตานี (*Musa balbisiana*) ซึ่งมีจีโนม BB และมีวิวัฒนาการมามากมายดังได้กล่าวแล้วข้างต้น จึงไม่สามารถใช้ชื่อ *Musa sapientum* เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยกรัน หรือกล้วยพันธุ์อื่นใดได้

๑๓. การที่อธิบายว่า ‘ตีบ’ เป็น “ชื่อกล้วยพันธุ์หนึ่ง ซึ่งพัฒนามาจากลูกผสมระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานี” นั้น กว้างเกินไป เพราะกล้วยปลูกส่วนใหญ่ ก็พัฒนามาจากลูกผสมระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานีทั้งนั้น

๑๔. เป็นที่น่าเสียดาย ที่ไม่มีการกล่าวถึงกล้วยที่ถือเป็นสัญลักษณ์ของเมืองไทย เพราะเกิดในเมืองไทย มีชื่อไทยที่เป็นมงคล ซึ่งต่างประเทศ ก็นำชื่อนี้ไปใช้ จนถึงกับจัดเป็นชื่อกลุ่มแยกไว้ต่างหาก กล้วยพันธุ์นี้ คือ ‘กล้วยเทพรส’ หรือ ‘ทิพรส’ ซึ่งมีความแปลกและเด่น ตรงที่เป็น tetraploid ที่เกิดตามธรรมชาติพันธุ์เดียวของโลก อีกทั้งยังมีความประหลาดตรงที่มีการกลายพันธุ์แบบกลับไปกลับมา (recurrent mutation) ในลักษณะของปลีเพชผู้ ซึ่งบางครั้งก็มีปรากฏ บางครั้งก็หายไป ทำให้เกิดเป็นกล้วยปลีหาย (เรียกว่า ‘เทพรส’) ทั้ง ๆ ที่เป็นพันธุ์เดียวกันกับที่ปลีไม่หาย (เรียกว่า ‘ทิพรส’) แม้กระทั่งในกอเดียวกัน ก็อาจมีทั้งที่ปลีหาย และที่ปลีไม่หาย แม้ว่ากล้วยพันธุ์นี้ จะมีลักษณะคล้ายกล้วยหักมุก จนสันนิษฐานว่า เกิดมาจากกล้วยหักมุก (ABB) ผสมกับกล้วยตานี (BB) กลายเป็นกล้วยเทพรส (ABBB) แคร่สชาติ และเนื้อสัมผัส

(texture) ไม่เหมือนกัน นอกจากชื่อ ‘เทพรส’ และ ‘ทิพรส’ แล้ว กล้วยพันธุ์นี้ ยังมีชื่ออื่น ๆ อีก เช่นกล้วย‘ปลีหาย’ กล้วย‘สิ้นปลี’ กล้วย‘พะโล’ หรือ‘พาโล’ กล้วย‘สังกิโว’

๑๕. ผู้เขียนขอเสนอให้ราชบัณฑิตยสถาน เก็บชื่อพันธุ์กล้วยที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ในการจัดพิมพ์พจนานุกรมฯ ครั้งต่อไป พันธุ์เหล่านี้ได้แก่ กล้วยหอมทอง กล้วยหอมเขียว กล้วยหอมค่อม กล้วยน้ำ กล้วยหักมุก กล้วยนาก กล้วยส้ม กล้วยเทพรส กล้วยหิน กล้วยเล็บช้างกุด กล้วยครั่ง กล้วยนวล กล้วยผา กล้วยรังกถักทลี กล้วยบัว นอกจากนั้น ยังควรระบุว่ากล้วยน้ำว่ามีหลายสายพันธุ์ เช่น น้ำว่าเหลือง น้ำว่าขาว น้ำว่าแดง น้ำว่าดำ น้ำว่าค่อม น้ำว่านวล ทำนองเดียวกัน กล้วยหักมุก ก็มีหลายสายพันธุ์ เช่น หักมุกขาว (หักมุกนวล) หักมุกเขียว หักมุกเหลือง หักมุกดำ สำหรับกล้วยที่ขึ้นต้นชื่อพันธุ์ ว่า กล้วยไข่ นั้น มีหลายพันธุ์ (ไม่ใช่สายพันธุ์ของพันธุ์เดียวกัน แต่เป็นคนละพันธุ์กัน) เช่น ไข่ (เลขๆ) ไข่ทองร่วง ไข่บอง (ไข่พระตะบอง) ไข่โบราณ ไข่จีน ทำนองเดียวกัน กล้วยที่ขึ้นต้นชื่อพันธุ์ ว่า กล้วยน้ำ ก็มีหลายพันธุ์ เช่น น้ำ (เลขๆ) น้ำนม น้ำฝาด น้ำไท น้ำกาบดำ

๑๖. ในพจนานุกรมฯ ฉบับนี้ ยังได้ให้ความหมายของคำว่า ‘กล้วย ๆ (ปาก)’ ว่า ‘ง่ายมาก’ เช่น “เรื่องกล้วย ๆ ของกล้วย ๆ” แต่ผู้เขียนขอให้ข้อนึกว่า เรื่องของกล้วยนั้น ไม่ใช่เรื่องกล้วย ๆ หรือง่ายมากเลย ดังที่คำวิจารณ์ของบทความนี้ ได้ชี้ให้เห็นแล้วอย่างชัดเจน

ผนวกที่ ๓

ชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยปลุก*

กล้วยถูกจัดให้อยู่ในสกุล *Musa* โดยนักพฤกษศาสตร์ชาวดัตช์ ชื่อ Rumphius ซึ่งเป็นผู้ตั้งชื่อพืชปลุกมากมายหลายชนิดโดยอาศัยชื่อภาษาละติน ๒ ชื่อ (ดู ๆ ก็คล้ายชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน) ภายหลัง Carolus Linneaus นักพฤกษศาสตร์ชาวสวีเดน ได้ใช้ชื่อ *Musa* เป็นชื่อสกุลของกล้วยอย่างเป็นทางการ ไว้ในหนังสือ “Species Plantarum” ซึ่งจัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๒๕๖ อันเป็นจุดเริ่มต้นของยุคการจำแนกพืชสมัยใหม่ ต่อมา Linneaus ได้ตั้งชื่อกล้วยปลุกอีกหลายชนิด เช่น *M. paradisiaca* L., *M. sapientum* L., *M. chiliocarpa* L.

ในตอนตั้งชื่อกล้วยปลุกนั้น Linneaus ได้มีโอกาสเห็นตัวอย่างสดของกล้วย (type specimen) ในสวนของนาย George Cliffort ที่อาศัยอยู่ใกล้เมือง Haarlem ในประเทศเนเธอร์แลนด์ ต้นกล้วยที่ Linneaus ใช้เป็น ‘type’ species ของสกุล *Musa* ชื่อ *Musa paradisiaca* L. ซึ่งมีชื่อเดิมว่า *Musa Cliffortiana* L. ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๒๗๕ จัดได้ว่า เป็นชื่อสมัยก่อนลินเนียส (‘pre-Linnean’ Linnean name) ที่จริงแล้ว *Musa paradisiaca* L. ไม่ได้เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องของกล้วยปลุก เพราะมันเป็นลูกผสมของกล้วยป่า ๒ ชนิด และเป็นพันธุ์ที่รู้จักกันในชื่อของ French Plantain ในปัจจุบันรู้จักกันใน

* ดัดแปลงมาจากเรื่อง “ชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยปลุก” ซึ่งลงพิมพ์ในบันทึกเครือข่ายพืชปลุกพื้นเมืองไทย ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ “เรื่องกล้วย ๆ” ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๗

ชื่อของ *Musa* (AAB group) แต่สิ่งที่ทำให้ Linneaus เข้าใจผิด ในการตั้งชื่อกล้วยนั้น ไม่ได้เป็นที่รู้จักจนกระทั่งปีพ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๔๘๓ จากผลงานของ Cheesman และ Simmonds

ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้มีการตั้งชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยหลายชนิด โดยไม่ทราบองค์ประกอบของจีโนม (genome) เช่น *Musa sapientum*, *Musa paradisiaca*, *Musa cavendishii*, *Musa chiloicarpa* แต่จากผลงานของ Cheesman และ Simmonds ทำให้ทราบว่า กล้วยปลุก (ส่วนใหญ่) มีกำเนิดมาจาก *Musa acuminata* และ *M. balbisiana* ทำให้ชื่อวิทยาศาสตร์ดั้งเดิมของกล้วยหลายชนิด ไม่ถูกต้องตามหลักการตั้งชื่อพืชปลูก ของ International Code of Nomenclature of Cultivated Plants ดังเช่นในกรณีดังต่อไปนี้:

- *M. sapientum* (fruit of the wise men) และ *M. paradisiaca* (fruit of paradise) ที่ Linneaus เป็นผู้ก่อตั้งขึ้นนั้น เป็นชื่อของ Silk Fig และ French Plantation ตามลำดับ แต่ภายหลังพบว่า ทั้งคู่ มีจีโนมเป็น AAB ดังนั้น ชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยดังกล่าว จึงเป็น *Musa* (AAB group) ‘Silk Fig’, และ *Musa* (AAB group) ‘French Plantain’
- *M. cavendishii* ก็ควรมีชื่อใหม่ว่า *Musa* (AAA group) ‘Dwarf Cavendish’
- *M. chiloicarpa* ซึ่งแต่เดิม ใช้เป็นชื่อวิทยาศาสตร์ของกล้วยร้อยหวี ก็ควรเป็น *Musa* (AA group) ‘Seribu’ หรือ *Musa* (AA group) ‘Roi Wi’

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ไม่มีชื่อวิทยาศาสตร์ใด ๆ ที่เหมาะสมสำหรับกล้วยปลูก การเขียนชื่อวิทยาศาสตร์ใด ๆ เช่น *M. sapientum* var. *Gros Michel* จึงไม่ถูกต้อง เพราะ Gros Michel เป็นพันธุ์กล้วยปลูกที่มียีน AAA จึงไม่ควรจัดอยู่ใน *M. sapientum* ซึ่งเป็น AAB วิธีที่ดีที่สุดก็คือ ไม่เขียนชื่อทวินาม (binomial) ของกล้วยปลูก แต่เขียนเพียงชื่อสกุลคือ *Musa* ตามด้วยองค์ประกอบของยีน ตามด้วยคำว่า 'group' ทั้งหมดเขียนด้วยอักษรตัวตรงใส่ไว้ในวงเล็บ แล้วใส่ชื่อพันธุ์ไว้ในเครื่องหมายคำพูดเดี่ยวต่อท้าย สำหรับพันธุ์กล้วยไทยนั้น ผู้เขียนขอเสนอให้ใช้ชื่อพันธุ์ เขียนด้วยอักษรโรมัน (ตามหลักการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันของราชบัณฑิตยสถาน โดยใช้อักษรตัวใหญ่ขึ้นต้นคำแต่ละคำ - ไม่ใช่พยางค์) ไว้ในเครื่องหมายคำพูดเดี่ยว ดังตัวอย่างต่อไปนี้:

Musa (AA group) 'Kluai Khai', *Musa* (AA group) 'Kluai Lep Mue Nang'

Musa (AAA group) 'Kluai Hom Thong', *Musa* (AAA group) 'Kluai Hom Khiao'

Musa (AAB group) 'Kluai Nga Chang', *Musa* (AAB group) 'Kluai Klai'

Musa (ABB group) 'Kluai Namwa', *Musa* (ABB group) 'Kluai 'Hakmuk'

Musa (ABBB group) 'Kluai Theppharot', *Musa* (ABBB group) 'Kluai Thippharot'

ในกรณีที่จะเขียนชื่อพันธุ์กล้วยของไทย ในบทความภาษาอังกฤษ และ ไม่ต้องการให้เป็นวิชาการเกินไปนัก ก็ตัดชื่อสกุล และ group ออก ใช้แต่ชื่อพันธุ์ ใส่ไว้ในเครื่องหมายคำพูดเดี่ยว เช่น ‘Kluai Khai’, ‘Kluai Namwa’, ‘Kluai Hom’ ไม่ควรเขียนว่า ‘Khai’ banana, ‘Namwa’ banana, ‘Hom’ banana

ในกรณีที่เป็นเอกสารภาษาอังกฤษ สำหรับผู้อ่านที่ไม่ใช่คนไทย และไม่รู้จักคำว่า ‘Kluai’ ควรจะมีเชิงอรรถอธิบายคำว่า ‘Kluai’ ว่า “เป็นคำในภาษาไทย หมายถึงกล้วย” (‘Kluai’ is a Thai word for banana) เสียแต่แรกที่ใช้คำนี้ และต่อไป ก็ใช้คำว่า ‘Kluai’ เฉยๆ ในไม่ช้านักวิชาการทั่วโลก ก็จะเข้าใจความหมายของคำว่า ‘Kluai’ ได้ดี เหมือนกับที่เข้าใจคำว่า ‘Pisang’ ซึ่งแปลว่า ‘กล้วย’ ในภาษามาลาเซีย และอินโดนีเซีย

ผนวกที่ ๔

รายชื่อพันธุ์กล้วยไทย

๑. คำนำ

กล้วย เป็นพรรณพืชพื้นเมืองของเมืองไทยเพียงไม่กี่ชนิด ที่เป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะกล้วยกินได้ ที่ใช้ผลทั้งอ่อนและแก่ รับประทานกล้วยเป็นผลไม้ที่มีคุณค่าต่อชีวิตของคนไทยมาแต่โบราณ จนสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ จัดกล้วยให้เป็น “เพื่อนสนิทของคนไทย”

เนื่องจากเป็นพืชโบราณ (มีกำเนิดมาประมาณ 4,000 ปี) เราจึงมีพันธุ์กล้วยมากมายนับเป็นร้อย ๆ พันธุ์ จากเหตุผลทางวิชาการด้านเชื้อพันธุพืชปลูก (Plant Genetic Resources) ซึ่งกำหนดว่า สถานที่ใด ที่มีความผันแปรของเชื้อพันธุพืชปลูกมาก สถานที่นั้น จัดได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิดของพืชปลูกนั้น จากหลักฐานที่พบว่า บรรพบุรุษของกล้วยปลูก คือ กล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) และกล้วยตานี (*Musa balbisiana* Colla) มีการกระจายพันธุ์อยู่ในประเทศไทย ยิ่งไปกว่านั้น เรายังมีชนิดย่อย (subspecies) ของ *Musa acuminata* ที่ถือว่าเป็นบรรพบุรุษของกล้วยปลูกอยู่ถึงห้าชนิดย่อย คือ subsp. *acuminata*, *burmanica*, *malaccensis*, *microcarpa* และ *siamea* จึงพอสรุปได้ว่า ประเทศไทยน่าจะเป็นแหล่งกำเนิดแห่งหนึ่ง (ถ้าไม่ใช่แห่งเดียว) ของกล้วยปลูกที่กินได้ ทั้งพันธุ์ที่ถือกำเนิดมาจากกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) แต่เพียงชนิด

* คัดแปลงมาจากเรื่อง “รายชื่อพันธุ์กล้วยไทย” ซึ่งลงพิมพ์ในบันทึกเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ “เรื่องกล้วย ๆ” ต.ค.-ธ.ค. ๒๕๔๗

เดียว คือมีอีโนม A อย่างเดียว เช่น AA และ AAA; พันธุ์ที่ถือกำเนิดมาจากกล้วยตานี (*Musa balbisiana* Colla) แต่เพียงชนิดเดียว คือมีอีโนม B อย่างเดียว เช่น BB และ BBB; และพันธุ์ที่ถือกำเนิดมาจากการผสมพันธุ์ของกล้วยป่า และกล้วยตานี คือมีอีโนมของ A และ B รวมกัน เช่น AB, AAB, ABB, ABBA, และ AABB

นอกจากจะมีพันธุ์กล้วยเป็นจำนวนมากแล้ว เรายังมีชื่อพ้องของพันธุ์หลัก (หมายถึงชื่อที่เป็นที่นิยมเรียกกันมากที่สุด) ที่เรียกกันในท้องถิ่นต่าง ๆ อีกมาก ซึ่งก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่ง ในทางวิชาพฤกษ-ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnobotany) และวิชาว่าด้วยกำเนิดและพัฒนาการของชื่อ (Etymology) ที่ทำให้เชื่อว่า กล้วยปลูกที่กินได้ มีกำเนิดในเมืองไทยของเรา ในบทความนี้ ผู้เขียนจะได้นำชื่อพันธุ์กล้วย ทั้งที่กินได้และกินไม่ได้ มาตีพิมพ์ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิงต่อไป ซึ่งประกอบด้วยสาระดังต่อไปนี้:

- รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยเรียงตามลำดับอักษรไทย โดยไม่จัดกลุ่มอีโนม
- รายชื่อพันธุ์กล้วยกินได้ของไทยเรียงตามลำดับอักษรไทย โดยจัดกลุ่มอีโนม และ
- รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยเรียงตามลำดับอักษรโรมัน โดยจัดกลุ่มอีโนม

๒. รายชื่อพันธุ์และสายพันธุ์กล้วยไทย เรียงตามลำดับอักษรไทยโดยไม่จัดกลุ่มอีโนม

ในการเขียนชื่อพันธุ์กล้วยไทยนั้น ใช้หลักดังต่อไปนี้:

๑. พันธุ์กล้วยทุกพันธุ์ ควรมีคำว่า ‘กล้วย’ นำหน้า เพื่อให้เกิดความกระจ่าง และไม่ไปสับสนกับคำทั่วไปอื่นๆ เช่น ‘ไข่’, ‘น้ำ’, ‘หอม’ ซึ่งถ้าไม่มีคำว่า ‘กล้วย’ นำหน้า ก็จะมีควาหมายเป็นคำนั้นๆ ที่ไม่ใช่ชื่อพันธุ์กล้วย แต่

เพื่อประหยัดเนื้อที่ จึงไม่ใส่ไว้ในที่นี้

๒. ชื่อพันธุ์กล้วย ประกอบด้วยชื่อพันธุ์หลัก (ซึ่งเป็นพันธุ์ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากที่สุด) ปรากฏเป็นชื่อเดี่ยวๆ หรือมีชื่อพ้องต่อท้าย (ซึ่งเป็นพันธุ์ที่รู้จักรองลงมาหรือรู้จักน้อย) อยู่ในวงเล็บ เช่น “เทพรส (สินปลิ, ปลีหาย, ปลีหลุด, ดินเต่า, สังกิโว, พะโล, พาโล)” ส่วนชื่อพ้อง เมื่อปรากฏเป็นรายชื่อเดี่ยวๆ จะมีข้อความในวงเล็บว่า ‘ดู’ ต่อด้วยชื่อพันธุ์หลัก เช่น “กระ (ดู ไข่)”

๓. พันธุ์กล้วยที่กินไม่ได้ หรือ ไม่นิยมกิน *เขียนด้วยตัวเอน* เช่น รุ่งอรุณ

๔. พันธุ์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว หรือยังสำรวจไม่พบ ได้ขีดเส้นใต้ไว้ เพื่อให้

เห็นแตกต่างจากพันธุ์อื่นๆ เช่น กรบูร, กรวมคชสาร

กรบูร	กึ่ง (ดู นากไทย)
กระ (ดู ไข่)	กึ่งเขียว
กระเจาะเนิก (ดู น้ำ)	กึ่งเขียวค่อม
กระบุง (ดู ลังกา)	กึ่งเขียวทองผาภูมิ
<u>กรวัน</u>	กึ่งเขียวพม่า (ทองสา, เวียน)
<u>กรวมคชสาร (กรวมข้าง)</u>	กึ่งครึ่ง (ดู นากไทย)
<u>กรวมข้าง (ดู กรวมคชสาร)</u>	กึ่งแดง (ดู นาก)
<u>กรวมแรด</u>	โกะ (ดู เล็บข้างกุด)
กล้วย (โกก, หมอนทอง)	โกก (ดู กล้วย)
<u>กวาง</u>	ชม (ชมเบา, ชมหนัก, ชมบุรีรัมย์)
กำ (ดู หอมค่อม)	ชมเบา (ดู ชม)
<u>กินกาน</u>	ชมบุรีรัมย์ (ดู ชม)
ภู (น่าจะเป็น กุด)	ชมหนัก (ดู ชม)

ข้าว (ดู เล็บมือนาง)	กลดกลิ้ง
ชี้แมวหาดใหญ่	คอกหัก
เขี้ยวคอกหัก (ดู หอมเขี้ยวคันสูง)	ค่อม
แซ้	ค่อมเขี้ยว
ไซ้ (กระ)	วงข้าง (ดู ร้อยหวี)
ไซ้เกษตรศาสตร์บานาน่า ๒	งาข้าง (ชกม)
ไซ้กำแพงเพชร	ง้าว (ดู หอมเขี้ยวคันสูง)
ไซ้ควาย (ดู ไซ้พระตะบอง)	งู (ดู คานี)
ไซ้บอง (ดู ไซ้พระตะบอง)	เงิน
ไซ้โบราณ	เงาะ (หอมมือนาง)
ไซ้พระตะบอง (ไซ้บอง, แจ็กบอง, ไซ้โนนสูง, ไซ้หน้า, ไซ้ควาย, ทอง- เบา, หอมเบา)	จากนวล (ดู หอมแขก)
ไซ้ฝรั่ง (ดู ลังกา)	<u>จันนวล</u>
ไซ้ฝรั่ง (ดู นักสวรรค์)	จิ้น (ดู ลังกา)
ไซ้ทองเงย (ทองเงย)	แจ็กบอง (ดู ไซ้พระตะบอง)
ไซ้ทองร่วง	ชะนีใน (ดู คานี)
ไซ้หน้า (ดู ไซ้พระตะบอง)	ฉูวน (ดู นวล)
ไซ้โนนสูง (ดู ไซ้พระตะบอง)	แดง (ดู หก)
ไซ้สวนฝั่ง	แดง (ดู นากไทย)
ครั้ง (ดู นากพม่า)	แดง (ดู นากพม่า)
คร้าว (ดู หอมเขี้ยวคันสูง)	แดงสยาม (ดู นากค่อม)
	แดงอิสราเอล (ดู นากค่อม)
	ตะโหลน

คานี (ป่า, ทองลา, ฐ, ชะนีใน, คานี-

ใน – *Musa balbisiana* Colla)

คานีใน (ดู คานี)

ดินเต่า (ดู เทพรส)

ตีบ (ตีบคำ, อีตีบ, กรบูร)

ตีบคำ (ดู ตีบ)

เตี้ย

ค่านวล

คำ

ได้

ทหารพราน (ดู เสือพราน)

ทองกบคำ

ทองกำป็น (ดู นมสาว)

ทองขี้แมว

ทองเบา (ดู ไข่พระตะบอง)

ทองดอกหมาก

ทองแดงไพศาลี (ดู น้ำว่าไส้แดง)

ทองมัน

ทองมาเอง (ดู น้ำว่าสวน)

ทองลอยมา (ดู น้ำว่าสวน)

ทองเลื่อน

ทองร่วง (ไข่ทองร่วง, ค่อมเบา)

ทองส้ม (ดู ลังกา)

ทองสา (ดู กุ้งเขียวพม่า)

ทองเสา

ทิพรส (ดู เทพรส)

เทพรส (ดินเต่า, ปลีหาย, ปลีหลุด,
พะไล, พาโล, สังกิโว, สิ้นปลี)

ทุเรียน

โตน

นกสวรรค์ (ไข่ฝรั่ง, นางนวล)

นมนาง

นมสวรรค์ (ดู ลังกา)

นมสาว (ทองกำป็น, นมสาวหาด-
ใหญ่)

นมสาวหาดใหญ่ (ดู นมสาว)

นมหมี

นวล (ญวน, แผละ [แม่ฮ่องสอน],
ศาสนาน[เชียงใหม่], หัวโต [กรุงเทพฯ]
- *Ensete glaucum* Roxb.)

นาก (กุ้งแดง)

นากค่อม (แดงสยาม, แดงอิสราเอล)

นากทองผาภูมิ (ดู ครั้ง)

นากไทย (กุ้ง, กุ้งครึ่ง, แดง)

นากพม่า (ครึ่ง, แดง, หลอกเด็ก)

นากยักษ์ (ดู ครึ่ง)

นางเงย

นางญา (ดู นางพญา)

นางนวล (ดู นกสวรรค์)

นางพญา (นางญา, พระยาเสวย)

น้ำ (กระเจาะเนิก)

น้ำกานดำ (น้ำพิศ)

น้ำครึ่ง (ดู ครึ่ง)

น้ำเชียงราย

น้ำพิศ (ดู น้ำกานดำ)

น้ำไฟ (ดู น้ำวันแดง)

น้ำฝาด

น้ำโท (น้ำไทย, หอมเล็ก)

น้ำไทย (ดู น้ำโท)

น้ำนม (ดู หอมแขก)

น้ำนมราชสีห์ (ดู ลังกา)

น้ำละว้า (ดู น้ำว้า)

น้ำว้า (น้ำละว้า, ได้)

น้ำว้ากานขาว (น้ำว้านวลป่าโมก,

น้ำว้ามหาธาตุ)

น้ำว้าขาว (น้ำว้าต้นสูง, น้ำว้าราชบุรี,

น้ำว้าท่ายาง, น้ำว้าตะนาวศรี,

น้ำว้าปราจีนบุรี, น้ำว้าท่าใหม่,

น้ำว้าอุบล)

น้ำว้าชันหมาก (ดู น้ำว้ากานขาว)

น้ำว้าเขียว

น้ำว้าหอม (น้ำว้าเตี้ย, น้ำว้าปีนัง)

น้ำว้าดง

น้ำว้าค้าง

น้ำว้าดำ (น้ำว้าไฟ, น้ำว้าทองสำริด)

น้ำว้าแดงนครพนม (ดูน้ำว้าไส้แดง)

น้ำว้าต้นสูง (ดู น้ำว้าขาว)

น้ำว้าตะนาวศรี (ดู น้ำว้าขาว)

น้ำว้าเตี้ย (ดู น้ำว้าหอม)

น้ำว้าท่ายาง (ดู น้ำว้าขาว)

น้ำว้าท่าใหม่ (ดู น้ำว้าขาว)

น้ำว้าทองสำริด (ดู น้ำว้าดำ)

น้ำว้านวล (น้ำว้านวลจันทร์, น้ำว้า
นวลท่าตะเกียบ)

น้ำว้านวลจันทร์ (ดู น้ำว้านวล)

น้ำว้านวลท่าตะเกียบ (ดู น้ำว้านวล)

น้ำว้านวลป่าโมก (ดู น้ำว้ากานขาว)

น้ำไว้ในอ่อน (ดู น้ำว้าไส้แดง)

น้ำว้าปราจีนบุรี (ดู น้ำว้าขาว)	บัวสีแดง (<i>Musa rubra</i> Wall. ex Kurz)
น้ำว้าปีนัง (ดู น้ำว้าค่อม)	ใบลาย (ดู เสือพราน)
น้ำว้าไฟ (ดู น้ำว้าดำ)	ป่า (<i>Musa acuminata</i> Colla)
น้ำว้ามหาธาตุ (ดู น้ำว้ากาบขาว)	ป่า (ดู ตานี่)
น้ำว้ามะลิอ่อน	ป้าป้า (<i>Ensete glaucum</i> Roxb.)
น้ำว้าราชบุรี (ดู น้ำว้าขาว)	ปลีตั้ง (<i>Musa violascens</i> Ridl.)
น้ำว้าลูกไล่ดำ (ลูกไล่ดำก้านเพงเพชร)	ปลีหาย (ดู เทพรส)
น้ำว้าสวน (ทองมาเอง, ทองลอยมา)	ปลีหลุด (ดู เทพรส)
น้ำว้าไล่แดง (น้ำว้าโนออน, น้ำว้า- แดงนครพนม, ทองแดงไพศาลี)	ประจำพานร (ดู ลิง)
น้ำว้าไล่เหลือง	เปราะ
น้ำว้าอุบล (ดู น้ำว้าขาว)	เปรี้ยว (ดู ตังกา)
น้ำว้าไอศกรีม	พ้า (<i>Ensete superbum</i> Roxb.)
น้ำหมาก	(ปลีแดง และปลีเหลือง)
นิ้วจระเข้ (นิ้วนาง)	พองลา (ดู ตานี่)
นิ้วนาง (ดู นิ้วจระเข้)	พะโล (ดู เทพรส)
นิ้วมือนาง (นิ้วมือนางนครสวรรค์, หวาน)	พาลอ (ดู เทพรส)
นิ้วมือนางนครสวรรค์ (ดู นิ้วมือนาง)	พม่าแหกคุก
บายสี (ดู ร้อยหวี)	พระ (ดู ไข่)
บัวสีชมพู (<i>Musa ornata</i> Roxb.)	พระยาเสวย (ดู นางพญา)
บัวสีส้ม (<i>Musa laterita</i> Roxb.)	แพละ (ดู นวล)
	<u>กิมเฮร</u>
	<u>เก่า</u>

มะลิอ่อง (ดู น้ำว่า)	ซากกะเบือ
มัน	สามเดือน
มือจรเข้	สีสะโค (ดู กุ)
เมสึด (ดู ตามี)	สั้น (ดู หัวโต)
แม่หม้ายค็อก	ส้ม (ดู หักมุกส้ม)
ยักษ์ (ดู งาช้าง)	เสื่อพราน (ใบลาช, ทหารพราน, เลือด, - <i>Musa acuminata</i> subsp. <i>zebrina</i>)
ไร่	
ไร่กะเหรี่ยง	เสื่อสุมาตรา (ดู เสื่อพราน)
ร้อยหวี (จวงช้าง, บายศรี)	หก (แดง, อ่างขาง - <i>Musa itinerans</i>)
เรียน (ดู กุ้งเขียวพม่า)	หอมทอง (ดู กกล้วย)
ลังกา (จีน, ไข่ฝรั่ง, นมสวรรค์, ส้ม, เปรี้ยว, ลูกมาก, กระบุง)	หมาก (ดู ทองคอกหมาก)
ลูกมาก (ดู ลังกา)	หมูสี (ดู หอมค่อม)
ลูกไล่แดง (ดู น้ำว่าไล่แดง)	<u>หริน</u>
เล็บข้างกูด (โกะ, อีเต่า)	หลอกเด็ก (ดู นากพม่า)
เล็บมือ (ดู เล็บมือนาง)	หวาน (นิ้วมือนางนครสวรรค์)
เล็บมือนาง (ข้าว, เล็บมือ)	หวานทับแก้ว
เลือด (ดู เสื่อพราน)	หอม (ดู หอมทอง)
ไล	หอมกะเหรี่ยง (หอมพิจิตร, หอม เพชร, หอมแก้ว, หอมน้ำผึ้ง)
ตั้งกิโว (ดู เทพรส)	หอมแกรนเนนค์ (หอมอิสราเอล)
ศาสนา (ดู นวล)	หอมเขียว
สา	

หอมเขียวค่อม (ดู หอมค่อม)

หอมเขียวคั่นสูง (เขียวคอกหัก, ครีว,
ง้าว)

หอมแขก (จากนวล, น้ำนมแขก)

หอมค่อม (ก้ำ, หอมเขียวค่อม, หอม
เตี้ย, หมูสี)

หอมซูปเปอร์แคระ (หอมญี่ปุ่น)

หอมเตี้ย (ดู หอมค่อม)

หอมหมู่มือหอมเขียว (ครีว,
เขียวคอกหัก, เขียว)

หอมเขียวค่อม (หอมเตี้ย, หมูสี, เตี้ย,
หอมค่อม, ก้ำ)

หอมค่อม (ดู หอมเขียวค่อม)

หอมจัน (ดู หอมจันท์)

หอมจันท์ (ดู หอมจันท์)

หอมจันท์ (หอมจัน, หอมจันท์)

หอมจำปา

หอมญี่ปุ่น (ดู หอมซูปเปอร์แคระ)

หอมดอกไม้ (ดู หอมกะเหรียง)

หอมทอง

หอมทองกาบดำ (หอมละแม, หอม
เพชร)

หอมทองกาบเขียว

หอมทองค่อม

หอมทองได้หวั่น

หอมทองसान

หอมทองสั้น (หอมผลสั้น, หอม
อีสาน)

หอมทองอูฐยา

หอมทิพย์นครสวรรค์

หอมผลสั้น (ดู หอมทองสั้น)

หอมเพชร (ดู หอมทองกาบดำ)

หอมพิจิคร (ดู หอมกะเหรียง)

หอมน้ำผึ้ง (ดู หอมกะเหรียง)

หอมเบา (ดู ไข่พระคะบอง)

หอมเมื่อนาง

หอมแมว (ดู หอมกะเหรียง)

หอมวัว

หอมละแม (ดู หอมทองกาบดำ)

หอมเล็ก (ดู น้ำไท)

หอมหนองบัวลำพู

หอมอีสาน (ดู หอมทองสั้น)

หักมุก

หักมุกเขียว

หักมุกนวล	หัวโต (ดู นวล)
หักมุกส้ม	หิน
หักมุกเหลือง	อ่าวขวาง (ดู หก)

๑. รายชื่อพันธุ์กล้วยกินได้ของไทย

เรียงตามลำดับอักษรไทย โดยจัดกลุ่มอีโนม (เท่าที่ทราบ)

พันธุ์กล้วยกินได้ของไทย เฉพาะที่เป็นพันธุ์หลัก เขียนเรียงตามลำดับอักษรไทย โดยจัดกลุ่มอีโนม มีปรากฏข้างล่างนี้:

๓.๑ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม AA

ไข่, ไข่จีน, ไข่พระตะบอง, ทองกานดำ, ทองร่วง, น้ำเซียงราย, น้ำไท, น้ำนม, น้ำหมาก, เล็บมือนาง, ไล, สา, หอม, หอมจำปา, หอมจันทร์, หอมทองสั้น

๓.๒ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม AAA

กุ่ม, กุ่มเขียว, กุ่มทองผาภูมิ, ไข่พระตะบอง, ฝรั่ง, แดง, นาก, มัน, หอมกะเหรี่ยง, หอมเขียว, หอมค่อม, หอมทอง, หอมทิพย์นครสวรรค์, หอมแมว,

๓.๓ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม AAB

กล้วย, ไข่โบราณ, ขม, งาช้าง, ทองเดช, นมสาว, นมสวรรค์, นางนวล, น้ำ, น้ำจระเข้, น้ำฝาด, ร้อยหวี, ลังกา, หวาน

๓.๔ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม ABB

เปลือกหนา, ดิบ, นมหมี่, นางพญา, น้ำว้า, น้ำว้าขาว, น้ำว้าเขียว, น้ำว้าค่อม, น้ำว้าแดง, น้ำว้าดำ, น้ำว้านวล, น้ำว้ามะลิอ่อน, น้ำว้าสวน, น้ำว้าไส้แดง, น้ำว้าส้ม, ส้ม, หักมุก, หักมุกเขียว, หักมุกทอง, หักมุกนวล, หักมุกส้ม

๓.๕ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม AB BB

เทพรส (ทิพรส)

๓.๖ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม AABB

เงิน

๓.๗ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีอีโนม BBB

พม่าแหกคุก, เล็บข้างคุก, หิน

๔. รายชื่อพันธุ์กล้วยไทย

เรียงตามลำดับอักษรโรมัน โดยจัดกลุ่มอีโนม

ในการเขียนชื่อพันธุ์กล้วยเป็นอักษรโรมัน ให้ใช้หลักเกณฑ์ “การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียง” ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๔๒ โดยมีหลักเพื่อให้อ่านคำภาษาไทยที่เขียนด้วยอักษรโรมันให้ได้เสียงใกล้เคียง โดยไม่คำนึงถึงการสะกดการันต์และวรรณยุกต์ เช่น จันทร์ = chan; พระ = phra; แก้ว = kaeo โดยกำหนดการเทียบเสียงพยัญชนะและสระ ตามหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน และมีหลักเกณฑ์ปลีกย่อยดังต่อไปนี้:

ก. ให้เขียนแยกคำ (คำ หมายถึงหน่วยที่เล็กที่สุด และมีความหมาย อาจมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้ เช่น หอม ทอง น้ำ น้ำว่า หักมุก) โดยใช้อักษรตัวใหญ่ นำแต่ละคำ เช่น Hom Thong Nam Namwa Hakmuk อาจมีข้อโต้แย้งว่า ทำไม ‘น้ำไท’ แยกคำ แต่ ‘น้ำว่า’ ไม่แยกคำ คำอธิบายก็คือ ‘น้ำไท’ สามารถแยกเป็นสองคำ คือ น้ำ กับ ไท แต่ ‘น้ำว่า’ เป็นคำเดียว แต่ถ้าเป็น น้ำว่าค่อม น้ำว่าเหลือง ให้เขียนแยกคำดังนี้: Namwa Khom, Namwa Lueang

กล้วยพันธุ์ต่างๆ

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยซาดา

กล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยพอส

กล้วยเจ้าฟ้า

กล้วยอินทรี กล้วยหิน

กล้วยตานีดำอินโดนีเซีย

กล้วยนางพญา

กล้วยเจ้าฟ้ากษัตริย์

เค้กร้อยกล้วยพันธุ์ต่างๆที่นำมาจัดแสดง

กล้วยไข่ รมถนบ กำแพงเพชร

กล้วยเล็บมือนาง รมถนบ ชุมพร

กล้วยน้ำว้าที่ส่งเข้าประกวดในงานสัมมนาเทคกล้วยนานาชาติ

กล้วยพันธุ์ต่างๆที่ส่งเข้าประกวดในงานสัมมนาเทคกล้วยนานาชาติ

นี้ที่ரசต์การพันธุ์กล้วยในงาน Expo ของกรมส่งเสริมการเกษตร

กล้วยพันธุ์ต่างๆที่ส่งเข้าประกวดในงานสัมมนาเทคกล้วยนานาชาติ

กล้วยตานาพันธุ์ที่นำมาแสดงในงานสัมมนาเทคกล้วยนานาชาติ

กล้วยตานาพันธุ์ที่นำมาแสดงในงานสัมมนาเทคกล้วยนานาชาติ

กล้วยนางสาว

กล้วยทิพรส
กล้วยทิพรส

กล้วยศรีสุข

กล้วยไข่พระตะบอง
กล้วยไข่พระตะบอง

กล้วยหิน

กล้วยหิน
กล้วยหิน

สายฟ้าสูง
กล้วยสายฟ้าสูง

กล้วยน้ำว้าดำ
กล้วยน้ำว้าดำ

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยชนิดต่างๆ

กล้วยนวล
Ensete glauca

กล้วยเตย
Ensete superba

กล้วยน้ำเต้าเตย
Musa acuminata
subsp. *truncata*

กล้วยน้ำเต้า
Musa acuminata
subsp. *malaccensis*

กล้วยตานี
Musa balbisiana

กล้วยไข่
Musa acuminata

กล้วยไข่เหลือง
Musa acuminata

กล้วยตานีน้ำแดง
Musa balbisiana

ข. คำที่มาจากชื่อจังหวัด ให้เขียนชื่อจังหวัดด้วยอักษรโรมันตามประกาศของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งก็ใช้หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียงของราชบัณฑิตยสถานข้างต้น แต่มีข้อปลีกย่อยอีกบางประการ เช่น ไม่แยกคำที่เป็นคำสมาส ที่เสียงของคำแรกอ่านออกเสียงทอดไปยังคำที่สอง เช่น Chaiyaphum, Chanthaburi, Nonthaburi, Kanchanaburi, Nakhon Ratchasima, Nakhon Si Thammarat, Ratchaburi โปรดสังเกตว่า ชื่อต่อไปนี้ เขียนแยกคำ: Buri Ram, Chai Nat, Chon Buri, Khon Kaen, Lop Buri, Prachuap Khiri Khan, Si Sa Ket แต่ชื่อต่อไปนี้ ไม่แยก: Saraburi, Sukhothai.

ค. เดิมคำว่า 'Klauri' ใช้น้ำช็อกกล้วยที่เขียนด้วยอักษรโรมัน แล้วใส่ไว้ในเครื่องหมายคำพูดเดี่ยว ต่อท้ายคำ *Musa* (__ group) เช่น *Musa* (AA group) 'Kluai Khai', *Musa* (AAA group) 'Klauri Hom Thong', *Musa* (ABB group) 'Kluai Namwa', *Musa* (BBB group) 'Klauri Lep Chang Kut'.

สำหรับการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน มีข้อสังเกตเพิ่มเติมดังนี้:

๑. ถ้าใช้เป็นตัวนำมีพยัญชนะ ๓ กลุ่มที่มีทั้งที่ออกเสียงหนัก และเบา ให้ใช้ตัว *h* ช่วยทำให้เสียงเบาได้แก่: ก = k; ข ค ฌ = kh; ป = p, ผ พ ภ = ph; ด = t, ถ ฐ ท จ ฑ ฒ = th.

๒. ถ้าใช้เป็นตัวสะกด ให้ใช้ดังนี้:

อักษร ก (แม่ก) ใช้ *k*, อย่าใช้ *g*

อักษร จ ฉ ช ฌ (แม่จ) ใช้ *t*, อย่าใช้ *ch j*

อักษร ศ ษ ส (แม่ส) ใช้ *t*, อย่าใช้ *s*

อักษร ด ฎ ต ฏ จา (แม่ด) ใช้ *t*, อย่าใช้ *d*

อักษร บ (แม่บ) ใช้ *p*, อย่าใช้ *b*

อักษร ร (แม่กน) ใช้น, *อย่าใช้ r*

อักษร ล พ(แม่กน)ใช้น, *อย่าใช้ l*

๓. การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียงของราชบัณฑิตยสถาน อาจมีจุดอ่อนอยู่บ้างตรงที่ไม่สามารถแยกคำไทยบางคำออกจากกันได้ เช่น ชม ช่ม ขอม คม และค่อม (Khom); ขาว ข่าว ข้าว กาว และคว้าว (Khao); ลาย ไล่ ไหล และไหล่ (Lai); ไกล ไกล่ กลาย และกล้วย (Klai) ผู้อ่าน คงต้องใช้ วิจารณญาณของตนตัดสินใจเอาเอง ว่าจะเป็นคำใด แต่คำเหล่านี้ ก็มีไม่มากนัก

๔.๑ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีชื่อโนม AA – Musa (AA group)

Musa (AA group) ‘Kluai Hom Champa’

Musa (AA group) ‘Kluai Hom Chan’

Musa (AA group) ‘Kluai Hom Thong San’

Musa (AA group) ‘Kluai Khai’

Musa (AA group) ‘Kluai Khai Chin’

Musa (AA group) ‘Kluai Khai Phra Tabong’

Musa (AA group) ‘Kluai Khai Thong Ngoei’

Musa (AA group) ‘Kluai Thong Ruang’

Musa (AA group) ‘Kluai Lai’

Musa (AA group) ‘Kluai Lep Mue Nang’

Musa (AA group) ‘Kluai Nam Chiang Rai’

Musa (AA group) ‘Kluai Nam Mak’

Musa (AA group) ‘Kluai Nam Nom’

Musa (AA group) ‘Kluai Nam Thai’

Musa (AA group) ‘Kluai Sa’

Musa (AA group) ‘Kluai Thong Kap Dam’

Musa (AA group) ‘Kluai Thong Ruang’

๔.๒ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีจีโนม AAA – *Musa* (AAA group)

Musa (AAA group) ‘Kluai Hom Kariang’

Musa (AAA group) ‘Kluai Hom Khiao’

Musa (AAA group) ‘Kluai Hom Khom’

Musa (AAA group) ‘Kluai Hom Maeo’

Musa (AAA group) ‘Kluai Hom Thip Nakhon Sawan’

Musa (AAA group) ‘Kluai Hom Thong’

Musa (AAA group) ‘Kluai Khai Phra Tabong’

Musa (AAA group) ‘Kluai Khrang’

Musa (AAA group) ‘Kluai Kung’

Musa (AAA group) ‘Kluai Kung Khiao’

Musa (AAA group) ‘Kluai Kung Thong Phaphum’

Musa (AAA group) ‘Kluai Man’

Musa (AAA group) ‘Kluai Nak’

๔.๓ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีจีโนม AAB – *Musa* (AAB group)

Musa (AAB group) ‘Kluai Khai Boran’

Musa (AAB group) ‘Kluai Khom’

- Musa* (AAB group) ‘Kluai Klai’
Musa (AAB group) ‘Kluai Langka’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nam’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nam Fat’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nang Nuan’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nio Chorakhe’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nga Chang’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nom Sawan’
Musa (AAB group) ‘Kluai Nom Sao’
Musa (AAB group) ‘Kluai Roi Wi’
Musa (AAB group) ‘Kluai Thong Det’
Musa (AAB group) ‘Kluai Wan’

๔.๔ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มีชื่อโนม ABB – *Musa* (ABB group)

- Musa* (ABB group) ‘Kluai Hakmuk Khiao’
Musa (ABB group) ‘Kluai Hakmuk Nuan’
Musa (ABB group) ‘Kluai Hakmuk Som’
Musa (ABB group) ‘Kluai Hakmuk Suan’
Musa (ABB group) ‘Kluai Hakmuk Thong’
Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa’
Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Dam’
Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Dong’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Khao

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Khiao’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Khom’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Mali Ong’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Nuan’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Sai Daeng’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Som’

Musa (ABB group) ‘Kluai Namwa Suan’

Musa (ABB group) ‘Kluai Nang Phaya’

Musa (ABB group) ‘Kluai Nom Mi’

Musa (ABB group) ‘Kluai Plueak Na’

Musa (ABB group) ‘Kluai Tip’

๔.๕ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มียีนอม ABBB – *Musa* (ABBB group)

Musa (ABBB group) ‘Kluai Theppharot’, ‘Kluai Thippharot’

๔.๖ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มียีนอม AABB – *Musa* (AABB group)

Musa (AABB group) ‘Kluai Ngoen’

๔.๗ รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่มียีนอม BBB – *Musa* (BBB group)

Musa (BBB group) ‘Kluai Hin’

Musa (BBB group) ‘Kluai Lep Chang Kut’

Musa (BBB group) ‘Kluai Phama Haek Khuk’

๕. รายชื่อพันธุ์กล้วยไทยที่กินไม่ได้

ชนิดต่าง ๆ ของกล้วยไทยที่กินไม่ได้ หรือไม่นิยมกิน มีดังต่อไปนี้:

Musa acuminata Colla subsp. *acuminata* Simmonds กล้วยป่า, กล้วยป่าใบ
ประ

Musa acuminata Colla subsp. *burmanica* Simmonds กล้วยป่า, กล้วยป่า
พม่า

Musa acuminata Colla subsp. *malaccensia* (Ridl.) Simmonds กล้วยป่า
มาเลเซีย, กล้วยป่ามะละกา

Musa acuminata Colla subsp. *microcarpa* Simmonds กล้วยป่า, กล้วยป่า
ผลเล็ก

Musa acuminata Colla subsp. *siamea* Simmonds กล้วยป่า, กล้วยป่าสยาม

Musa balbisiana Colla กล้วยตานี

Musa coccinea Andrews กล้วยรักคัทลี

Musa gracilis Holttum ex Cheesman กล้วยศรีนรา

Musa itinerans Cheesman กล้วยหก กล้วยป่าอ่างขาง กล้วยแดง

Musa laterita Cheesman กล้วยบัวสีส้ม กล้วยไหล

Musa nagensium Prain กล้วยเข็ม

Musa ornata Roxb. กล้วยบัวสีชมพู

Musa rosea Jacq. เป็นชื่อที่ไม่ถูกต้อง ควรเป็น *Musa ornata* Roxb.

Musa rubra Wall. ex Kurz กล้วยบัวสีแดง

Musa velutina Wendl. & Drude กล้วยรุ่งอรุณ กล้วยจุกแดง กล้วยขนแดง

Musa violascens Ridl. กล้วยปลีตั้งบารา

Ensete glaucum Roxb. กล้วยนวล กล้วยฉนวน กล้วยโพน กล้วยแพละ
(แม่ฮ่องสอน) กล้วยศาสนา (เชียงใหม่) กล้วยหัวโต (กรุงเทพฯ)

Ensete superbum Roxb. กล้วยผา กล้วยครก (ที่พบทางภาคเหนือ และ
ตะวันออกเฉียงเหนือ มีปลีสีแดง ส่วนที่พบทางภาคตะวันตก มีปลีสี
เหลือง แต่มีต้นที่ปลีมีสีแดงและเหลืองปนกัน พบที่สวนสิริรุกษชาติ
ศาลายา เข้าใจว่าเป็นลูกผสมของ ปลีแดง และปลีเหลือง)

ผนวกที่ ๕

สายพันธุ์กล้วยไทย

ความแตกต่างของคำว่า *พรรณ* กับ *พันธุ์*

คำว่า *พรรณ* หมายถึง *ชนิด* (species) เช่น พรรณไม้ พรรณพืช พรรณสัตว์ (*ชนิด* เป็นลำดับหนึ่งในการจัดหมวดหมู่ของสิ่งที่มีชีวิต) ต่างกับคำว่า *พันธุ์* ซึ่งหมายถึงเชื้อสาย วงศ์วาน เทือกเถา เหล่ากอ เทียบได้กับคำ variety จัดเป็นลำดับทางอนุกรมวิธานที่ต่ำกว่า *ชนิด* สำหรับพืชปลูก เทียบได้กับคำ cultivar อันเป็นคำที่ย่อมาจากคำว่า cultivated variety หมายถึงพันธุ์ของพืชปลูก หรือ *พันธุ์ปลูก*

ความหมายของคำว่า *สายพันธุ์*

คำว่า *สายพันธุ์* นั้น เป็นศัพท์บัญญัติศัพท์ ซึ่งราชบัณฑิตยสถานเป็นผู้บัญญัติขึ้น จากคำว่า strain ซึ่งเป็นลำดับทางอนุกรมวิธาน ที่ต่ำกว่า *พันธุ์* หรือ *พันธุ์ปลูก* เป็นความแตกต่างในลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพันธุ์ หรือ *พันธุ์ปลูก* สำหรับพืชสวนนั้น ส่วนใหญ่เป็น*สายพันธุ์* ที่สืบพันธุ์โดยวิธีไม่ใช้เมล็ด เช่น การตอน การปักชำ การติดตาต่อกิ่ง ฯลฯ เช่น มะม่วง (พันธุ์) 'น้ำดอกไม้' (สายพันธุ์) *ทะวาย* ซึ่งแตกต่างจากมะม่วง 'น้ำดอกไม้' ธรรมดา ตรงที่ออกผลตลอดปี สำหรับพืชไร่ที่สืบพันธุ์โดยเมล็ด นั้น ก็มีใช้บ้าง แต่ไม่มากนัก

เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า *สายพันธุ์* นี้ ปัจจุบัน ถูกนำมาใช้อย่างพร่ำเพรื่อ และไม่ถูกต้อง เพราะส่วนใหญ่แล้ว นำมาใช้อย่างผิด ๆ โดยใช้แทนคำว่า *พันธุ์*, *ชนิด* หรือแม้กระทั่ง *สกุล* ซึ่งไม่ใช่ *สายพันธุ์* ที่แท้จริง อีกทั้งยังได้ถูก'ขโมย' ไปใช้ในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความหมายที่แท้จริงของคำนี้ เช่น*สายพันธุ์ใหม่*ของ

รถแข่ง สายพันธุ์เครื่องซึกผ้า ฯลฯ ซึ่งถ้าหากปล่อยให้ใช้กันอย่างพร่ำเพรื่อต่อไป ก็อาจจะเป็นที่ยอมรับของมวลชน (โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่ไม่มีควมรับผิดชอบ) โดยปริยาย เช่นเดียวกับที่เราจำเป็นต้องยอมรับคำว่า พันธุ์วิศวกรรม วิศวกรรมพิวเตอร์ ฯลฯ ซึ่งบัญญัติขึ้นอย่างพล่อย ๆ โดยบุคคลที่ไม่ใช่ นักชีววิทยา จึงขอเชิญชวนให้ทุกท่าน ยุติการใช้คำว่า สายพันธุ์ นอกจากที่ใช้กับลำดับทางอนุกรมวิธานที่เป็นสายพันธุ์ หรือสายของพันธุ์ จริงๆ ไม่ควรใช้กับสกุล, ชนิด หรือ พันธุ์ รวมทั้ง พันธุ์ปลูก ซึ่งปัจจุบัน ใช้กันจนเป็นแฟชั่น หรือเห็นเป็นความโก้เก๋ แต่ที่จริง เป็นการแสดงถึงความไม่รู้ และไม่รับผิดชอบต่อผู้พูดมากกว่า

สายพันธุ์ของกล้วยไทย

ประเทศไทย มีความหลากหลายในเชื้อพันธุ์กล้วยมากที่สุดในโลกแห่งหนึ่ง จนอาจจะกล่าวได้ว่า กล้วยปลูกน่าจะมิกำเนิดในเมืองไทย จากการสำรวจของผู้เขียน และนักวิชาการหลายท่าน พบว่าเรามีพันธุ์กล้วยประมาณ ๑๕๐ พันธุ์ แต่จำนวนนี้ ได้รวมสายพันธุ์เข้าไว้ด้วย เช่น จัดให้กล้วยน้ำว้าขาว เป็นคนละพันธุ์กับกล้วยน้ำว้าเขียว ซึ่งที่ถูก ควรจัดให้เป็นสายพันธุ์ของกล้วยน้ำว้า

สายพันธุ์กล้วย ไม่ได้มีอยู่ในทุก ๆ พันธุ์ของกล้วย จากข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีกล้วยเพียง ๖ พันธุ์เท่านั้น ที่มีหลายสายพันธุ์ ได้แก่กล้วยไข่ (กล้วยกระ), กล้วยนาก / กล้วยกุ้งเขียว, กล้วยน้ำว้า, กล้วยหอมเขียว, กล้วยหอมทอง, และกล้วยหักมุก อย่างไรก็ตาม ก็อาจมีสายพันธุ์ของกล้วยพันธุ์อื่น ๆ อีก เช่น กล้วยนมสาว, กล้วยเล็บมือนาง ฯลฯ แต่ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างละเอียด จึงไม่ได้นำมาแสดงไว้ รายชื่อสายพันธุ์ของกล้วยทั้ง ๖ พันธุ์ มีแสดงข้างล่างนี้

ตารางแสดงสายพันธุ์กล้วยไทย (เรียงลำดับอักษร) ชื่อในวงเล็บเป็นชื่อพ้อง

ชื่อพันธุ์*	ชื่อสายพันธุ์*
ไข่	ไข่กำแพงเพชร, ไข่เกษตรศาสตร์บานาน่า ๒, ไข่สวนฝั่ง
นาก (กึ่งแดง)	นากค่อม (แดงสยาม, แแดงอิสราเอล), นากทองผาภูมิ, นากไทย (กึ่ง, กึ่งครึ่ง, แแดง), นากพม่า (ครึ่ง, แแดง, หลอกเด็ก)
กึ่ง	กึ่งเขียว, กึ่งเขียวค่อม, กึ่งเขียวทองผาภูมิ, กึ่งเขียวพม่า (ทองสา, เรียง)
น้ำว้า (น้ำละว้า, ใต้)	น้ำว้ากาบขาว (น้ำว้านวลป่าโมก, น้ำว้าหาราช), น้ำว้าขาว (น้ำว้าดินสูง, น้ำว้าราชบุรี, น้ำว้าท่ายาง, น้ำว้าตะนาวศรี, น้ำว้าปรุจีนบุรี, น้ำว้าท่าใหม่, น้ำว้าอุบล), น้ำว้าเขียว, น้ำว้าค่อม (น้ำว้าเตี้ย, น้ำว้าปีนัง), น้ำว้าแดง, น้ำว้าด่าง, น้ำว้าดำ, น้ำว้านวล (น้ำว้านวลจันทร์, น้ำว้านวลท่าตะเอย), น้ำว้ามะลิอ่อน, น้ำว้าลูกไส้ดำ (ลูกไส้ดำกำแพงเพชร), น้ำว้าสวน (ทองมาเอง, ทองลอยมา), น้ำว้าไส้แดง (น้ำว้าในออน, น้ำว้าแดงนครพนม, ทองแดงโพสาโล), น้ำว้าไส้เหลือง, น้ำว้าไอศกรีม
หอมเขียว	หอมแกรนเนต (หอมอิสราเอล), หอมเขียวดินสูง (เขียวคอกหัก, คร้าว, ง้าว), หอมค่อม (กำ, หอมเขียวค่อม, หอมเตี้ย, หมุสี), หอมซูปเปอร์-แคระ (หอมญี่ปุ่น), หอมทูน็อก
หอมทอง	หอมทองกาบดำ (หอมละแม, หอมเพชร), หอมทองใต้หวัน, หอมทอง-อยุธยา
หักมุก	หักมุกเขียว (หักมุกนวล), หักมุกแขก, หักมุกทอง, หักมุกนวล, หักมุกพม่า (เช็กชีบานานา), หักมุกส้ม, หักมุกสวน

* ชื่อพันธุ์/สายพันธุ์ที่อยู่ในวงเล็บ เป็นชื่อพ้อง ทุกชื่อ ควรมีคำว่า “กล้วย” นำ

โปรดสังเกตว่า กล้วยที่มีชื่อกลุ่มเหมือนกัน อาจไม่ใช่สายพันธุ์ของพันธุ์ใดพันธุ์หนึ่ง เช่น:

กลุ่มกล้วยไข่ มีพันธุ์ต่าง ๆ คือ ไข่โบราณ, ไข่ฝรั่ง (นมสวรรค์, นางนวล, ลังกา), ไข่ทองแดง (ทองแดง), ไข่ทองร่วง, ไข่พระตะบอง (ไข่ควาย, ไข่-ชุมแพ, ไข่น้ำ, ไข่โนนสูง, ไข่บอง, ไข่บอง, ทองเบา, หอมเบา)

กลุ่มกล้วยน้ำว้า มีพันธุ์ต่าง ๆ คือ น้ำ (กระเจาะเน็ก), น้ำกาบดำ (น้ำพัด), น้ำกริ่ง (กริ่ง), น้ำเชียงราย, น้ำฝาด, น้ำไท, น้ำนม (หอมแขก), น้ำนมราชสีห์, น้ำமாக

กลุ่มกล้วยหอม มีพันธุ์ต่าง ๆ คือ หอมกะเหรี่ยง (หอมน้ำผึ้ง, หอมพิจิตร, หอมเพชร, หอมแมว), หอมแขก (น้ำนม), หอมจันทร์, หอมจำปา

กลุ่มกล้วยนม มีพันธุ์ต่าง ๆ คือ นมนาง, นมสวรรค์ (ไข่ฝรั่ง, นางนวล, ลังกา), นมสาว (ทองกำปิ่น, นมสาวเพชรบุรี, นมสาวสวนผึ้ง, นมสาวหาดใหญ่, นมสาวนครศรีธรรมราช), นมหมี่

สายพันธุ์กล้วยไข่

กล้วยไข่ เป็นพันธุ์กล้วยที่นิยมปลูกเป็นการค้า ๑ ใน ๔ พันธุ์ (ที่เหลือคือกล้วยน้ำว้า กล้วยหอม และกล้วยหักมุก) มีปลูกทั่วไปในทุกภูมิภาค แต่มากที่สุดที่จังหวัดกำแพงเพชร สายพันธุ์กล้วยไข่มีดังนี้:

๑. ไข่กำแพงเพชร

มีชื่อพ้องว่า ‘กล้วยกระ’ แต่เดิม มีชื่อว่า ‘กล้วยไข่’ (เลข ๑) แต่เครือขายพืชปลูกพื้นเมืองไทย พิจารณาเห็นว่า ควรเติมคำว่า ‘กำแพงเพชร’ ต่อท้าย เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน เพราะกล้วยที่มีชื่อว่า ‘กล้วยไข่’ มีมากมาย ทั้งที่เป็นสายพันธุ์ของกล้วยไข่ และที่ไม่ได้เป็น มีความสูง ๒.๕๐-๓.๐๐ ม. เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้น ๑๕-๒๐ ซม. ใบ ๑ เครือ มี ๖-๗ หวี ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล ผลค่อนข้างกลม

หัวท้ายมน ก้านผลสั้น เรียงตัวไม่เป็นระเบียบ ผลยาว ๘-๑๐ ซม. กว้าง ๓.๐ ซม. ผลดิบสีเขียวสด เปลือกบาง ผลสุกสีเหลืองสวย เนื้อสีครีมอมส้ม รสหวาน กลิ่นหอม อ่างอม จะมีกระน้ำตาลเล็ก ๆ ที่ผิว การใช้ประโยชน์ ผลดิบผ่านทอด น้ำมันเป็นกล้วยฉาบ ผลห่ามเชื่อม บวชชี ผลสุกทำข้าวเม่าทอด หรือรับประทานสด โดยเฉพาะ เหมาะมากถ้ารับประทานกับกระยาสารท

๒. ไข่สวนฝั่ง

คณะสำรวจของเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย โดยนายสมรรถชัย จัตุรคัม ได้พบกล้วยสายพันธุ์นี้เมื่อปี ๒๕๔๘ ที่บ้านบ่อหวี อำเภอสวนฝั่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งอยู่ติดเขตแดนพม่า โดยชาวกะเหรี่ยงปลูกไว้ มีลักษณะผิดปกติไปจากกล้วย ‘ไข่กำแพงเพชร’ อย่างเห็นได้ชัด ลำต้นสูง ๖ ม. เส้นผ่าศูนย์กลางลำต้น ๒๐-๒๕ ซม. ๑ เครือ มี ๑๒-๑๗ หัว ๆ ละ ๑๔ ผล ผลค่อนข้างกลม หัวท้ายมน แต่ละหัวเรียงตัวค่อนข้างเป็นระเบียบ ผลกว้าง ๒.๘ ซม. ยาว ๘ ซม. ผลดิบสีเขียวสด เปลือกบาง ผลสุกสีเหลืองสวย เนื้อสีครีมอมส้ม รสหวาน กลิ่นหอม เมื่อสุกงอม ไม่พบกระสีน้ำตาลเหมือนสายพันธุ์ ‘กล้วยไข่กำแพงเพชร’ การใช้ประโยชน์เหมือนสายพันธุ์ ‘กล้วยไข่กำแพงเพชร’ แต่มีข้อดีในการบรรจุหีบห่อ เพราะผลในแต่ละหัว จัดเป็นระเบียบ

๓. ไข่ ‘เกษตรศาสตร์บานาน่า ๒’

เป็นสายพันธุ์ที่ได้รับการปรับปรุง โดย ศ. เบญจมาศ ศิลาย้อย แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยนำสายพันธุ์กล้วยไข่ ‘กำแพงเพชร’ ไปฉายรังสี ๓๐ เกรย์ และผ่านกระบวนการคัดเลือกอื่น ๆ อีกมากมาย จนได้กล้วยไข่ที่มีลักษณะดี ๔ สายพันธุ์ด้วยกัน คือ เกษตรศาสตร์บานาน่า ๑, ๒, ๓, และ ๔ แต่สายพันธุ์ที่ ๒ นับว่ามีจุดเด่นมากที่สุด เป็นสายพันธุ์มาตรฐานสำหรับใช้ปลูก

เป็นการค้า ผ่านการจดทะเบียนรับรองพันธุ์จากกรมวิชาการเกษตรเรียบร้อยแล้ว เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๘ ต้นสูง ๓-๔ ม. ใน ๑ เครือ มี ๘ หวี ๆ ละ ๒๐ ผล ผลค่อนข้างกลม หัวมน ท้ายมน แต่ละหวี เรียงตัวกันเป็นระเบียบ ผลเรียวยาวเล็กน้อย กว้าง ๓.๐ ม. ยาว ๘-๑๐ ซม. ผลดิบสีเขียวสด เปลือกค่อนข้างหนา ผลสุกสีเหลืองสวย เนื้อสีครีมอมส้ม แน่น ฟู นุ่ม กลิ่นหอมจาง ๆ เปลือกหนา ผลเล็ก ปลายมน รสหวาน จุดเด่น สามารถตัดหวีในเครือบรรจุกล่องได้ ตั้งแต่หวีแรกถึงหวีสุดท้าย นับเป็นพันธุ์ใหม่ที่เหมาะสมในการส่งออก เพราะผลเรียงตัวเป็นระเบียบ ต่างจากสายพันธุ์ ‘กล้วยไข่กำแพงเพชร’ ซึ่งมักต้องตัดทิ้งหวีที่ ๑-๒ ไป เพราะผลจี๋ไม่เป็นระเบียบ

สายพันธุ์กล้วยนาก

‘กล้วยนาก’ เป็นพันธุ์กล้วยที่พบว่ามีปลูกกันทั่วไปในทุกภูมิภาค แต่มีปริมาณไม่มากนัก ยกเว้นบางพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า จะพบกล้วยนากในหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างมาก กล้วยในกลุ่มกล้วยนี้ มีลักษณะพิเศษที่กล้วยอื่นไม่มี คือการเปลี่ยนสีของผล จากสีแดงที่เรียกกันว่าสีนากไปเป็นสีเขียว เรียก ‘กล้วยนาก’ ที่เปลี่ยนสีไปนี้ว่า ‘กล้วยกุ้งเขียว’ โดยที่รสชาติยังคงเดิม และยังเกิดการกลายพันธุ์ของ ‘กล้วยกุ้งเขียว’ เป็นอีกหลายสายพันธุ์ สายพันธุ์ของกล้วยเหล่านี้ ได้แก่:

ก. กลุ่มกล้วยนาก

๑. นาค่อม

กรมส่งเสริมการเกษตรนำเข้ามาเผยแพร่ประมาณปี พ.ศ.๒๕๑๖ ในชื่อกล้วย ‘แดงอิสราเอล’ และมีผู้นำไปขยายพันธุ์คือ โดยใช้ชื่อว่า ‘แดงสยาม’ ต้น

สูง ๑.๘๐-๒.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๗-๘ หวี ๆ ละ ๑๔-๑๕ ผลรูปยาวโค้งเล็กน้อย เมื่อแรกมีสีแดงสดใส ต่อมาจะเปลี่ยนเป็นสีส้มปนน้ำตาล และเมื่อเริ่มแก่ เปลี่ยนเป็นสีแดงอมส้มหรือสีนาก ผลสุก เหลี่ยมยังเหลืออยู่พอสังเกตได้ เนื้อสีส้ม รสหวานหอมคล้าย 'กล้วยหอม' ผสม 'กล้วยไข่' ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมัน ฉาบน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

๒. นาทองผาภูมิ

พบครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ในไร่ของ พ.ต.ท. ประเมษฐ์ น้อยเศรษฐ์ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีความแตกต่างจากกล้วย 'นาท่อม' ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกันอย่างเห็นได้ชัดจัด ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๕-๗ หวี ๆ ละ ๑๓-๑๕ ผล ผลคล้ายกล้วยหอมทอง มีลูกชัดเจน เมื่อแรกมีสีแดงสดใส ต่อมาจะเปลี่ยนเป็นสีทองแดง และเมื่อผลสุก สีเปลี่ยนเป็นแดงอมส้ม เนื้อในผลสีส้ม รสและการใช้ประโยชน์เหมือนกับกล้วย 'นาค่อม' ทุกประการ

๓. นากไทย

พบทั่วไปในประเทศไทย แม้กระทั่งจังหวัดทางตอนเหนือของประเทศ ที่ช่วงฤดูหนาวมีอุณหภูมิต่ำ กล้วย 'หอมทอง' จะมีอาการใบไหม้ แต่กล้วย 'นาก' ยังเจริญเติบโตได้ดี เพราะมีใบหนากว่า 'กล้วยนากไทย' มีชื่อเรียกอื่นๆ เช่น 'กล้วยกุ่ม' 'กล้วยกุ่มแดง' และ 'กล้วยครึ่ง' ต้นสูง ๓.๐๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๕-๗ หวี ๆ ละ ๑๔-๑๗ เมื่อแรกออก ผลมีสีแดงสดใส เมื่อเจริญเติบโต ต่อมาเปลี่ยนเป็นสีส้มปนน้ำตาล และเมื่อเริ่มแก่ เปลี่ยนเป็นสีแดงอมส้มหรือสีนาก ผลสุก เหลี่ยมจะลบหายไป เนื้อในผลสีส้ม รสชาติเหมือนกล้วย 'นาค่อม' ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมัน ฉาบน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

๔. นาท่อม

มีชื่อเรียกอื่นๆ เช่น ‘กล้วยครึ่ง’ ‘กล้วยแดง’ ‘กล้วยหลอกเด็ก’ พบมากบริเวณชายแดนไทยพม่า ตั้งแต่จังหวัดตากลงมาถึงจังหวัดราชบุรี และบางจังหวัดในภาคใต้ ต้นสูง ๓.๕๐ -๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือ มี ๑๒-๑๖ หัว ๆ ละ ๑๔-๑๖ ผล ผลรูปยาว โค้งเล็กน้อย เมื่อแรกออก มีสีแดงสดสี ค่อมมาเปลี่ยนเป็นสีส้มปนน้ำตาล และเมื่อเริ่มแก่ เปลี่ยนเป็นสีแดงอมส้ม หรือสีนาก ผลสุกเหลี่ยมยังเหลืออยู่พอสังเกตได้ เนื้อสีส้ม รสชาติคล้ายกล้วย ‘นากค่อม’ ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมัน ฉาบน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

ข. กลุ่มกล้วยทุ่งเขียว

๕. ทุ่งเขียว

เกิดจากการรกลายพันธุ์ของ ‘กล้วยนากไทย’ ที่สีของลำต้นจะอ่อนลงจากสีแดงเข้ม เป็นสีชมพูเขียว และเมื่อออกลูก ผลอ่อนมีสีเขียว แทนที่จะเป็นสีแดง ไม่ได้มีสีนากอีกต่อไป จึงต้องเปลี่ยนมาใช้ชื่อ ‘กล้วยทุ่งเขียว’ แทน และไม่เคยพบว่า ‘กล้วยทุ่งเขียว’ เปลี่ยนกลับเป็น ‘กล้วยนาก’ ได้เลย ต้นสูง ๓.๐๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๕-๗ หัว ๆ ละ ๑๔-๑๗ ผล ผลดิบมีสีเขียว และเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสดเมื่อสุก เนื้อสีส้ม รสชาติคล้ายกล้วย ‘นากค่อม’ ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมัน ฉาบน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

๖. ทุ่งเขียวค่อม

เกิดจากกลายพันธุ์ของ ‘กล้วยนากค่อม’ จากสีแดงเป็นสีเขียว จึงต้องเปลี่ยนมาใช้ชื่อ ‘ทุ่งเขียวค่อม’ แทน ต้นสูง ๑.๘๐-๒.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๗-๘ หัว ๆ ละ ๑๔-๑๕ ผลดิบจะพัฒนาเรื่อยไปจนผลสุก จึงจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด เนื้อสีส้ม รสชาติคล้ายกล้วย ‘นากค่อม’ ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมัน ฉาบน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

๗. กิ่งเขียวทองผาภูมิ

กลายพันธุ์มาจาก ‘กล้วยนากทองผาภูมิ’ โดยสีแดงเปลี่ยนเป็นสีเขียว เช่นเดียวกับ ‘กล้วยกิ่ง’ ทั่วไป จึงต้องเปลี่ยนมาใช้ชื่อ ‘กิ่งเขียวทองผาภูมิ’ แทน ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๕-๗ หัว ๆ ละ ๑๓-๑๕ ผล ผลดิบมีสีเขียว และจะพัฒนาเรื่อยไปจนผลสุกจึงจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด เนื้อสีส้ม รสชาติคล้ายกล้วย ‘นากค่อม’ ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมันจาดน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

๘. กิ่งเขียวพม่า

เกิดจากการกลายพันธุ์ของ ‘กล้วยนากพม่า’ ที่สีของลำต้นเปลี่ยนเป็นสีเขียว ในภาคใต้เรียก ‘กล้วยทองเสา’ หรือ ‘กล้วยเรียน’ บางครั้งพบว่าหน่อ ‘กล้วยนากพม่า’ มีการแบ่งของสีลำต้นเป็น ๒ ซีก เขียวและแดงอย่างชัดเจน และส่งผลต่อไปยังผลกล้วย ทำให้มีริ้วแดงสลับเขียวด้วย ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๑๒-๑๖ หัว ๆ ละ ๑๔-๑๖ ผล ผลดิบมีสีเขียวและจะพัฒนาเรื่อยไปจนผลสุกจึงจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด เนื้อสีส้ม รสชาติคล้ายกล้วย ‘นากค่อม’ ผลห้ามใช้ผ่านทอดน้ำมันจาดน้ำตาล ผลสุกใช้รับประทานสด

สายพันธุ์กล้วยน้ำว้า

ความค้นแปรในกล้วยน้ำว้า สามารถนำมาใช้เป็นตัวอย่างที่ดีของคำว่า ‘สายพันธุ์’ เนื่องจากเป็นความแตกต่าง ในลักษณะประจำพันธุ์ของพันธุ์กล้วยปลูกที่ยังคงมีลักษณะทั่วไปของกล้วยน้ำว้าอยู่ เพียงแต่มีลักษณะบางอย่าง แตกต่างออกไปเพียงเล็กน้อย จากผลของการกลายพันธุ์ของกล้วยน้ำว้าในธรรมชาติ ตามด้วยการคัดเลือกของมนุษย์

เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย ได้ให้ความสนใจ เก็บรวบรวมสายพันธุ์

‘กล้วยน้ำว่า’ จากแหล่งต่าง ๆ นำมาปลูกไว้ในแปลงรวบรวมพันธุ์กล้วย และได้จดบันทึกลักษณะประจำพันธุ์ โดยจัดเรียงตามชื่อสายพันธุ์หลัก (ซึ่งเป็นชื่อที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย) โดยเรียงลำดับอักษร ตามด้วยชื่อพ้อง (ถ้ามี) อยู่ในวงเล็บ ดังต่อไปนี้:

๑. น้ำว่ากาวขาว

พบในหลายจังหวัดทางภาคกลาง ซึ่งเกษตรกรพิถีพิถันในการคัดเลือกสายพันธุ์ปลูก เช่น อ่างทอง สุพรรณบุรี สิงห์บุรี อุทัย นครปฐม ดันสูง ๓๕๐-๔.๐๐ ม. มีชื่อพ้องว่า ‘น้ำว่านวลป่าโมก’ ‘น้ำว่ามหาธาตุ’ ใน ๑ เครื่องมีจำนวน ๕-๑๔ หัว ๆ ละ ๑๔-๑๖ ผล การเรียงตัวของผลในหัวเป็นระเบียบ ผลมีเหลี่ยมเล็กน้อย เปลือกบาง ผลดิบสีเขียวนวล ผลสุกสีเหลืองนวล เนื้อในสีขาว ใส เหลือง รสหวานหอม ไม่อมเปรี้ยว จึงขายได้ราคาสูงกว่ากล้วยน้ำว่าสายพันธุ์อื่นๆ ผลดิบใช้แกงเผ็ดกล้วย ผลดิบแก่จัดใช้ทำกล้วยฉาบ ผลห่ามใช้ทำกล้วยคัม กล้วยทับ ผลสุกใช้เชื่อม บวชชี ข้าวคัมมัด หรือรับประทานสด ผลสุกแก่จัดใช้ทำ กล้วยตาก กล้วยอบมันและกล้วยกวน

๒. น้ำว่าขาว

ข้อแตกต่างระหว่าง ‘น้ำว่าขาว’ และ ‘น้ำว่ากาวขาว’ อยู่ตรงที่กาวลำต้นด้านนอก ถ้าเป็น ‘น้ำว่าขาว’ จะมีสีเขียวเข้ม แต่ ‘น้ำว่ากาวขาว’ จะเป็นสีเขียวนวลเงาชมพู ดูขาวนวลกว่าน้ำว่าสายพันธุ์อื่น ชื่อ ‘น้ำว่าขาว’ นี้ สันนิษฐานว่ามีที่มาจากเนื้อของผลสีขาว ก่อนข้างฟู และมักพบว่ามีไส้ก่อนข้างขาวมาก กว่าเหลือง ส่วนที่มีชื่ออื่นอีกว่า ‘น้ำว่าดันสูง’ เพราะเท่าที่พบแถบจังหวัดราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี และนครสวรรค์ กล้วยน้ำว่าขาว มีชื่อพ้องอื่น ๆ ว่า ‘น้ำว่าราชบุรี’ ‘น้ำว่าท่ายาง’ ‘น้ำว่าตะนาวศรี’ ‘น้ำว่าปราจีนบุรี’

‘น้ำว้าท่าใหม่’ ‘น้ำว้าอุบล’ ต้นสูง ๓.๕๐-๕.๐๐ ม. ผลดิบสีเขียวนวล ผลสุกสีเหลืองนวล ได้มีทั้งไส้เหลืองและไส้ขาว รสหวาน กลิ่นหอม กล้วยผลดิบใช้แกงเผ็ด ผลดิบแก่จัดใช้ทำกล้วยฉาบ ผลห่ามทำกล้วยทอด กล้วยทับ ผลสุกใช้เชื่อม บวชชี ข้าวต้มมัด หรือรับประทานสด ผลสุกแก่จัดใช้ทำกล้วยตาก กล้วยอบมัน และกล้วยกวน

๓. น้ำว้าเขียว

พบปลูกปะปนกันไปกับกล้วย ‘น้ำว้ามะลิอ่อน’ มีความทนทานต่อสภาพความแห้งแล้งและน้ำท่วมได้ดี แต่เนื่องจากรูปร่างและสีของผลเป็นสีเขียวด้าน จึงไม่เป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ใบ ๑ เครือมี ๗-๑๑ หวี ๆ ละ ๑๔-๑๖ ผล การเรียงตัวของผลเป็นระเบียบ ผลดิบสีเขียว ด้านเป็นเหลี่ยมค่อนข้างยาว เปลือกสีเหลืองจางๆ ขกเว้นตรงเหลี่ยมผลยังมีสีเขียวอยู่ เนื้อในสีเหลืองค่อนข้างเหนียว มีทั้งไส้เหลือง และไส้แดง รสหวาน บางครั้งพบมีการติดเมล็ดแบนๆ บ้าง ผลละ ๒-๓ เมล็ด เกษตรกรไม่นิยมปลูก เพราะผิวไม่สวย บางครั้งผลแก่มีจุดสีสนิมประปรายคล้ายกล้วยน้ำว้าดำ ผลดิบแก่จัดใช้ทำกล้วยฉาบ ผลห่ามทำกล้วยทอด กล้วยปิ้ง กล้วยทับ ผลสุกรับประทานสด เชื่อม ทำข้าวต้มมัด บวชชี ผลแก่จัดทำกล้วยกวน กล้วยตาก

๔. น้ำว้าค่อม

มีชื่อท้องถิ่นว่า ‘น้ำว้าปิ้ง’ ‘น้ำว้าเตี้ย’ ต้นสูง ๑.๕๐-๒.๒๐ ม. ใบ ๑ เครือ มีจำนวน ๗-๑๔ หวี ๆ ละ ๑๔-๑๖ ผล ผลดิบสีเขียวนวล ผลสุกสีเหลืองนวล บางครั้งจะพบผลดิบแทรกอยู่หวีละ ๒-๓ ผล เปลือกผลสุก ค่อนข้างบาง เนื้อสีขาวเหนียวไส้สีเหลือง รสหวานไม่มากนัก ใช้ใบตองห่อขนม ผลสุกใช้รับประทานและปลูกเพื่อความสวยงาม

๕. น้ำว่าดง

ต้นสูง ๔.๕๐-๕.๐๐ ม. ทนทานความแห้งแล้งมาก ปลูกเพียงครั้งเดียวอยู่นานเกิน ๑๐ ปี แหล่งที่พบคือจังหวัดอ่างทอง อยุธยา ลพบุรี นครราชสีมา สระบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี กำแพงเพชร ฯลฯ ปลีมีขนาดใหญ่มาก เครือหนึ่ง ๆ มีผล ๑๔-๑๘ หวี ๆ ละ ๑๖-๑๗ ผล ๆ ใหญ่ เปลือกหนา เมื่อยังดิบ ผลมีสีเขียวสด ผลสุกสีเหลืองเข้ม เนื้อสีครีม ใส่เหลือง ก่อนข้างเหนียว ถ้าสุกไม่เต็มที่ รสค่อนข้างฝาด หากออกเครือในช่วงฤดูแล้ง จะพบการติดเมล็ดมาก ถึงผลละ ๕-๑๐ เมล็ด เกษตรกรนิยมปลูกไว้เพื่อใช้ใบห่อของและลำต้นเลี้ยงสุกร นอกจากนี้จะใช้ผลดิบแก้มัดทำกล้วยฉาบ ผลสุก (ที่ไม่มีเมล็ด) ใช้รับประทานสด เชื่อม ผลแก้มัด ทำกล้วยตาก กล้วยกวน

๖. น้ำว่าคำ

เกิดจากการกลายพันธุ์ทั้งตามธรรมชาติ และจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ทำให้เกิดลักษณะใบด่าง เพราะเนื้อเยื่อประกอบด้วยเซลล์ที่มีคลอโรฟิล (ทำให้มีสีเขียว) สลับกับที่ไม่มีคลอโรฟิล (ทำให้มีสีขาว) จึงทำให้เกิดอาการด่างเขียวขาว บางครั้งส่วนที่มีสีขาวเกิดมีรงควัตถุสีเหลือง ทำให้ส่วนที่ด่างเป็นสีเหลืองอ่อน เกิดอาการด่างเขียว-เหลือง ต้นสูง ๓.๕-๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมีผล ๗-๘ หวี ๆ ละ ๑๔-๑๕ ผลดิบสีเขียวนวล สลับริ้วเหลืองพอให้สังเกตได้ ผลสุกสีเหลืองนวลเนื้อสีครีม ใส่เหลือง รสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย ใช้ปลูกเพื่อความสวยงาม และรับประทานผลสุก

๗. น้ำว่าคำ

ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมีผลจำนวน ๕-๘ หวี ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล ผลดิบสีเขียวด้าน มีจุดสีสนิมเล็กเกาะอยู่บริเวณคอด่างของผล เมื่ออายุ

ผลมากขึ้น จุดดั่งกล่าวจะต่อกันจนเต็มผลมองดูเป็นสีแดงอมส้ม ผลสุกจะเปลี่ยนเป็นสีค่าแดงคล้ายเปลือกมังคุด เปลือกบาง เนื้อเหนียว สีขาวครีม เมื่อผลงอมไม่ละ เนื่องจากเป็นกล้วยหายาก ราคาแพง จึงนิยมรับประทานผลสุก รสหวานหอมหรือนำไปบวชชีได้รสชาติดีมาก

๘. น้ำว้าวนวล

จุดเด่นของกล้วยน้ำว้าสายพันธุ์นี้ อยู่ที่สีของเปลือกผลดิบ มีสีเทาอมฟ้า (คล้ายสีกล้วย 'หักมูกนวล') แทนที่จะเป็นสีเขียวเข้มเหมือนสีกล้วยน้ำว้าทั่วไป บางครั้งอาจพบมีริ้วสีเขียวในผลกล้วยบางลูกทำให้สันนิษฐานได้ว่าสีเดิมของกล้วยน้ำว้าวนวลเป็นสีเขียว ต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสีนวลแทนกล้วยน้ำว้าวนวลปัจจุบันพบได้ในสวนย่านจังหวัดนนทบุรี กรุงเทพฯ และฉะเชิงเทรา โดยเฉพาะน้ำว้าวนวลฉะเชิงเทรา มีความแตกต่างของความสูงและผลผลิตไปจากน้ำว้าวนวลแหล่งดั้งเดิมจึงแบ่งตามสายต้น (clone) ดังนี้:

สายต้นที่ ๑: มีชื่อท้องถิ่นว่า 'น้ำว้าวนวลจันทร์' พบแถบอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และน้ำว้าวงิน พบแถบเขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ ต้นสูง ๓.๒๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมีจำนวน ๗-๘ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล การเรียงตัวของผลเป็นระเบียบ ผลดิบสีเทาอมฟ้า เป็นเหลี่ยมค่อนข้างยาว ผลแก่ค่อนข้างกลม สีนวลชัดเจนมาก เปลือกค่อนข้างหนา ผลสุกเปลือกสีเหลืองนวล เนื้อสีขาวใต้อหลิอง

สายต้นที่ ๒: เนื่องจากพบที่อำเภอท่าตะเคียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงใช้ชื่อ 'น้ำว้าวนวลท่าตะเคียบ' ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๑๑-๑๔ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล การเรียงตัวของผลเป็นระเบียบ ผลดิบสีเทาอมฟ้า เป็นเหลี่ยมค่อนข้างยาว ผลแก่ยังมีเหลี่ยมเหลืออยู่บ้าง สีนวลจางลง เปลือกค่อนข้างหนา ผลสุกเปลือกสีเหลืองนวล เนื้อสีขาวใต้อหลิอง ผลดิบแก่จัด ใช้ทำกล้วยฉาบ

ผลห้ามทำกล้วยต้ม กล้วยทับ กล้วยทอด ผลสุกใช้เชื่อม บวชชี ข้าวต้มมัด หรือ รับประทานสด

๘. น้ำว้ามะลิอ่อง

คนทั่วไปมักจะจำขึ้นใจว่ากล้วยน้ำว้าที่ดี ต้อง'น้ำว้ามะลิอ่อง' มีพบปลูกมากในหลายจังหวัดภาคกลาง เช่นกรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม นครปฐม อยุธยา ฯลฯ ดินสูง ๓.๕๐-๔.๕๐ ม. มีชื่อท้องถิ่นคือ 'กล้วยอ่อง' ผลค่อนข้างสั้น ผลดิบสีเขียวเข้ม ผลสุกสีเหลืองเข้ม รสหวาน กลิ่นหอม ผลดิบแกงเผ็ดกล้วย ผลดิบแกงจืดกล้วยฉาบ ผลห้ามกล้วยทอดกล้วยทับ ผลสุกเชื่อม บวชชี ข้าวต้มมัด หรือรับประทานสด ผลสุกแก่จัดใช้ทำกล้วยตาก กล้วยอบมันและกล้วยกวน

๑๐. น้ำว้าลูกไส้ดำ

มีชื่อท้องถิ่นว่า 'กล้วยลูกไส้ดำกำแพงเพชร' ดินสูง ๓.๐๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมีผลจำนวน ๘-๑๑ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล ผลดิบสีเขียวด้านเปลือกหนา ผลสุกสีเหลืองส้มเมื่อผ่าตามยาวเนื้อสีครีม ไส้เหลืองค่อนข้างใหญ่ มีเมล็ดขนาดเมล็ดงา เรียงเป็นเส้นสีดำรสหวาน ผลดิบใช้ฉาบ ผลห้ามทำกล้วยทอด ต้ม ทับ ปิ้ง ผลสุกใช้เชื่อม บวชชี ข้าวต้มมัด

๑๑. น้ำว้าสวน

ปัจจุบันหาได้ยาก เพราะแหล่งปลูกดั้งเดิมคือสวนบางขุนนนท์ คลังชั้น บางกอกน้อย พื้นที่สวนผลไม้ได้ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนไปหมดแล้ว จัดเป็นกล้วยน้ำว้าสายพันธุ์ที่รับประทานผลสุกดีที่สุดในชื่อเนื้อแน่นรสหวานหอม มีชื่อท้องถิ่นว่า 'ทองมาเอง' หรือ 'ทองลอยมา' อย่างไรก็ตามพบว่าในบางจังหวัดเช่น ปราจีนบุรี จันทบุรี ระยอง และชุมพร ซึ่งเคยมีการนำพันธุ์ไม้ผลเช่น เงาะ

ทุเรียน กระท้อน มะปราง ฯลฯ ไปจากแหล่งข้างต้น ยังมีกล้วยน้ำว่าสวน ตกค้างอยู่บ้างประปราย ต้นสูง ๓.๕๐ - ๔.๐๐ ซม. ใน ๑ เครือมีจำนวน ๗-๑๒ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล ผลดิบเปลือกสีเขียวเข้ม มีเหลี่ยมเล็กน้อย ผลสีเหลืองจัดเกือบเป็นสีทองคอกบวบ ซึ่งน่าจะเป็นที่มาของชื่อกล้วยสายพันธุ์ นี้ เปลือกบาง เนื้อสีขาวเหนียว ใสเหลือง รสหวานหอม เมื่อบ่มผลไม้และ ผลห้ามใช้ทำ กล้วยทอด กล้วยหับ กล้วยปิ้ง ผลสุกใช้รับประทานสด เชื่อม บวชชี

๑๒. น้ำว่าใส่แดง

ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ลักษณะภายนอก ทั้งต้นและผล ใกล้เคียงกับ 'น้ำว่ามะลิอ่อน' มากจนแทบแยกไม่ออกซึ่งชาวสวนมักจะจำไว้ว่าต้นใดเป็น 'น้ำว่าใส่แดง' หรือ 'มะลิอ่อน' มีชื่อห้อง เช่น 'น้ำว่าแดงนครพนม' 'น้ำว่าทองแดงไพศาลี' 'น้ำว่าในอน' ใน ๑ เครือมี ๗-๑๑ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๖ ผล ผลดิบเปลือกสีเขียว ผลสุกสีเหลืองนวลแตกต่างจาก 'น้ำว่ามะลิอ่อน' ที่มีสีเหลืองจ๋า เมื่อผ่าผลตามยาวจะพบว่าไส้ค่อนข้างใหญ่ สีเหลืองส้มเนื้อข้างๆ มีสีส้มเจือชมพู (ไม่ถึงกับเป็นสีแดง) ผลสุกงอมมีรสหวาน เมื่อทำให้สุกเช่นเชื่อมหรือทำข้าวต้มมัด เนื้อกล้วยจะเปลี่ยนเป็นสีแดงคล้ำ ก่อนข้างเหนียว ผลดิบใช้ฉาบ ผลห้ามใช้ต้ม ทำกล้วยทอด กล้วยหับ ผลสุกใช้ทำข้าวต้มมัด เชื่อม บวชชี ผลแก่จัดใช้กวาด ดาก

๑๓. น้ำว่าใส่เหลือง

โดยปกติกล้วยน้ำว่าจะมีสีของไส้อยู่ ๓ ชนิด คือใส่เหลือง ใสแดง และใสขาว (สีเหลืองอ่อน) แต่ส่วนใหญ่จะมีไส้สีเหลืองมากกว่า ไม่ว่าจะสายพันธุ์ 'น้ำว่ามะลิอ่อน' 'น้ำว่านวล' 'น้ำว่าแดง' 'น้ำว่าเขียว' 'น้ำว่ากาบขาว' 'น้ำว่าค่อม' ฯลฯ ส่วนสายพันธุ์ 'น้ำว่าใส่เหลือง' ที่กล่าวถึงนี้ มีชื่อว่า 'น้ำว่าใส่

เหลือง NP' (ย่อมาจากน้ำว่าปากช่อง) เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย ได้ปลูกรวบรวมไว้ที่จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งถือเป็นต้นมาตรฐาน ต้นสูง ๓.๐๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมีผลจำนวน ๗-๘ หวี ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล ผลอ่อนเปลือกสีเขียว นวล ผลแก่ค่อนข้างกลมสีเหลืองนวลเปลือกหนา เนื้อสีครีมค่อนข้างนุ่มได้เหลืองไม่มีเมล็ด รสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย แต่เมื่อนำไปทำให้สุก รสเปรี้ยวจะหายไป ผลดิบ ไข่ดิบ ผลห้ามทำกล้วยทอด คัม ทับ ปิ้ง ผลสุกใช้เชื่อม บวชชี ข้าวคัมมัด รับประทานผลสุก ผลแก่จัดใช้กวน ดาก

๑๔. น้ำว่าไอศกรีม

เป็นกล้วยน้ำว่าสายพันธุ์หนึ่งที่อาจารย์สุรัตน์ วัฒน นำเข้ามาจากประเทศสหรัฐอเมริกา แต่แหล่งกำเนิดเดิม น่าจะเป็นประเทศอินโดนีเซีย เพราะในบัญชีรายชื่อพันธุ์กล้วยที่บริษัททอริ-สตาร์ท บอกขายทางอินเตอร์เน็ตใช้ชื่อว่า 'Blue Java' ต้นสูง ๔.๕๐ ซม. ใน ๑ เครือมี ๑๑-๑๔ หวี ช่วงระหว่างหวีห่างกันเห็นได้ชัด ใน ๑ หวี มี ๑๔-๑๖ ผล ผลดิบสีเขียวนวลคล้าย 'น้ำว่านวล' ผลในหวีขนาดไม่เท่ากัน บางผลไม่สมบูรณ์คล้ายผลดิบ ผลสุกสีเหลืองนวลเนื้อสีขาว ได้เหลืองเกือบขาว รสหวานปานกลาง ใบดองใช้ห่อขนม ผลสุกใช้เชื่อม บวชชี และรับประทานสด

สายพันธุ์กล้วยหอมเขียว

กล้วยในกลุ่มนี้ เมื่อแก่ ผิวของผลจะยังเป็นสีเขียว และเมื่อสุกพร้อมที่จะรับประทานได้ ผิวจะเปลี่ยนเป็นสีเขียวอมเหลือง ยกเว้นในฤดูหนาว ที่อุณหภูมิต่ำติดต่อกันนาน ๆ สีของผิวจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองคล้ายกล้วยหอมทองเปลือกค่อนข้างหนา เนื้อสีครีม รสหวาน กลิ่นหอมฉุน มีจุดด้อยคือ เมื่อแก่

เต็มที่ ผลจะหลุดออกจากขั้วง่ายมาก ส่วนข้อดีของกล้วยในกลุ่มนี้ คือลำต้นแข็งแรง ทนทานต่อการโคนล้มจากลมพายุได้ดี มีสายพันธุ์ ดังต่อไปนี้:

๑. หอมแกรนเนนด์

มีชื่อพ้องว่า ‘หอมอิสราเอล’ จัดเป็นกล้วยหอมที่ได้มีการปรับปรุงพันธุ์เพื่อให้ได้ทั้งผลผลิตสูง รสชาติอร่อย และลำต้นแข็งแรง โคนล้มยากไปพร้อม ๆ กัน ต้นสูง ๑.๘๐-๒.๒๐ ม. ใน ๑ เครือ อาจมีผลมากกว่า ๑๕ หวี ๆ ละ ๑๘ ผล ยกเว้นหวีแรก อาจมีถึง ๓๐ ผล ผลดิบสีเขียวเข้ม รูปโค้งเล็กน้อย ปลายผลมีจุดชัดเจน ผลสุกสีเหลืองอ่อน (ถ้าบ่มขณะดิบในอุณหภูมิต่ำ ๔-๕ วัน จะได้ผิวสีเหลืองเหมือนกล้วยหอมทอง) เนื้อสีครีม ละเอียด รสหวาน กลิ่นหอม ผลห่าม ใช้ทำกล้วยฉาบ ผลสุกรับประทานสด กวน หรือทำเค้กกล้วยหอม

๒. หอมเขียวต้นสูง

มีชื่อพ้องว่า ‘เขียวคอกหัก’ (เพราะจำนวนผลดกมากจนคองวงรับน้ำหนักไม่ไหว) ‘กล้วยคร้าว’ ‘กล้วยง้าว’ มีปลูกทั่วไป แต่พบมากในภาคใต้ เป็นกล้วยที่มีอายุยืน ปลูกครั้งเดียวอยู่ได้นานปีจนเป็นกอใหญ่ ต้นสูง ๓.๕๐-๔.๕๐ ม. ใน ๑ เครือ อาจมีผลมากถึง ๑๘ หวี ๆ ละ ๑๔ ผล ผลดิบสีเขียวอ่อน เมื่อโตต่อไป เปลี่ยนเป็นสีเขียวเข้ม ผลโค้งเล็กน้อย ปลายผลมีจุด แต่ไม่ชัดเจน ผลสุกสีเขียว อมเหลือง หรือเหลืองอ่อน เนื้อสีครีม ละเอียด รสหวาน กลิ่นหอมฉุน ผลห่าม ใช้ทำกล้วยฉาบ ผลสุกรับประทานสด กวน หรือทำเค้กกล้วยหอม

๓. หอมค่อม

มีชื่อพ้องว่า ‘ก่า’ ‘หอมเขียวค่อม’ ‘หอมเตี้ย’ ‘หมูสี’ สูง ๑.๔๕-๑.๖๐ ม. ใน ๑ เครือ มี ๗-๘ หวี ๆ ละ ๑๖ ผล การเรียงตัวของผลไม่เป็นระเบียบ ผลดิบสี

เขียวเข้ม ก่อนข้างชี้ตรงปลาย จุกมน ผลสุกสีเหลืองอ่อน เนื้อสีครีม ละเอียด รสหวานซิด ขั้วผลหลุดง่าย ปลูกเป็นไม้ประดับตกแต่งสวน เพราะมีขนาดเล็ก และออกผลง่าย ผลห้ามใช้ทำกล้วยฉาบ ผลสุกรับประทานสด

๔. หอมจุปเปอร์แคระ

มีชื่อท้องถิ่นว่า ‘หอมญี่ปุ่น’ เป็นกล้วยที่มีขนาดเล็กที่สุด สามรดออกเครือให้ผลได้ แม้ปลูกในกระถางขนาด ๑๕ นิ้ว หรือวงบ่อซีเมนต์ขนาด ๑ ม. ดันสูง ๗๕-๘๐ ซม. ใน ๑ เครือ มี ๕-๗ หัว ๆ ละ ๑๐-๑๒ ผล ผลชี้ตรงปลาย มีจุกเล็ก ผลดิบสีเขียวอ่อน ผลสุกสีเหลืองอ่อน เปลือกบาง เนื้อสีขาวครีม รสหวานซิด กลิ่นหอมอ่อน ก่อนข้างและ ปลูกเป็นไม้ประดับ เพราะมีขนาดเล็กและออกผลง่าย

๕. หอมบูมมือค

เป็นกล้วยหอมที่มีคุณสมบัติเด่น คือ ลำต้นค่อนข้างเตี้ย แข็งแรง ทนทานต่อลมพายุได้ดีพอสมควร ดันสูง ๑.๘๐-๒.๐๐ ม. ใน ๑ เครือ มี ๑๕ หัว ๆ ละ ๑๖-๑๘ ผล ปลายผลมีจุดเล็กน้อยพอสังเกตเห็นได้ ผลสุกสีเหลืองอ่อน เนื้อสีครีม ละเอียด รสหวาน กลิ่นหอม ผลห้ามใช้ทำกล้วยฉาบ ผลสุกใช้รับประทานสด หรือทำเค้กกล้วยหอม

สายพันธุ์กล้วยหอมทอง

กล้วยในกลุ่มนี้ เมื่อสุกเปลือกจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด มีจุกที่ปลายผล รสชาติหอมหวาน แต่มีจุดด้อยคือ ส่วนใหญ่ผลผลิตต่ำ ลำต้นไม่แข็งแรง หักโค่นง่ายเมื่อถูกลมพายุ และมักมีอาการใบไหม้เมื่อได้รับอากาศหนาวเย็นเป็นเวลานานๆ เป็นกล้วยที่นิยมปลูกเป็นการค้า ทั้งชายภายในประเทศ และส่งออก มีหลายสายพันธุ์ ดังนี้:

๑. หอมทองกาดำ

เหมาะสมที่สุดสำหรับปลูกเป็นการค้าเพราะมีผลผลิตสูง และคุณสมบัติของผลเทียบเท่ากับกล้วย ‘หอมอยุธยา’ มีชื่อท้องถิ่น ‘หอมละแม’ ‘หอมเพชร’ ต้นสูง ๓.๐๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๘-๑๔ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๔ ผล ผลดิบสีเขียวอ่อน เมื่อเจริญต่อไปสีเขียวเข้ม ผลโค้งเล็กน้อย ผลสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสดโดยจะเริ่มเปลี่ยนสีผลตรงกลางเป็นสีเหลืองก่อน กงเหลือสีเขียวบริเวณขั้วและปลายจุก เนื้อสีครีม ละเอียด รสหวานหอม ผลห้ามใช้ทำกล้วยฉาบ ผลสุกใช้รับประทานสด กวน หรือทำเค้กกล้วยหอม

๒. หอมทองใต้หวัน

ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ขึ้นมา เพื่อให้สามารถปลูกเป็นการค้าได้อย่างดี ให้ผลผลิตสูง มีเปลือกหนา ทำให้ทนทานต่อการขนส่ง แต่อาจมีรสชาติไม่ตรงรสนิยมของคนไทยนัก เพราะมีเนื้อค่อนข้างนุ่ม ใน ๑ เครือมี ๑๒-๑๔ หัว ๆ ละ ๑๓-๑๕ ผล ผลดิบสีเขียวอ่อน เมื่อเจริญต่อไปสีเขียวเข้ม ผลโค้งเล็กน้อย หัวใหญ่มาก ผลสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด เนื้อสีขาวค่อนข้างนุ่ม รสหวานหอม ผลห้ามใช้ทำกล้วยฉาบ ผลสุกใช้รับประทานสดหรือทำเค้กกล้วยหอม

๓. หอมทองอยุธยา

เป็นกล้วยหอมทองต้นดั้งเดิม ซึ่งเคยปลูกตามสวนของเกษตรกรย่านบางกอกน้อย คลังชัน บางมด ปัจจุบันเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกแถบอยุธยาเป็นส่วนใหญ่ จึงมีชื่อเป็นทางการว่ากล้วย ‘หอมทองอยุธยา’ ต้นสูง ๒.๐๐-๒.๕๐ ม. ใน ๑ เครือจะมี ๕-๖ หัว ๆ ละ ๑๒ ผล ผลดิบสีเขียวอ่อน เมื่อเจริญเติบโตต่อไป สีเขียวเข้ม ผลโค้งเล็กน้อย ผลสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด โดยจะเริ่มเปลี่ยนสีผลตรงกลางเป็นสีเหลืองก่อน กงเหลือสีเขียวบริเวณขั้วและปลายจุก เนื้อสีครีม

ละเอียด รสหวานหอม ผลห้ามใช้หักกล้วยฉาบ ผลสุกใช้รับประทานสด กวนหรือทำเค้กกล้วยหอม

สายพันธุ์กล้วยหักมุก

กล้วยในกลุ่มหักมุกเท่าที่รวบรวมได้ เป็นกล้วยในประเทศไทยจำนวน ๕ สายพันธุ์ คือ ‘หักมุกเขียว’ ‘หักมุกทอง’ ‘หักมุกนวล’ ‘หักมุกส้ม’ และ ‘หักมุกสวน’ ส่วนของพันธุ์ต่างประเทศมีอีก ๒ สายพันธุ์คือ ‘หักมุกแขก’ และ ‘หักมุกพม่า’ กล้วยในกลุ่มนี้มีข้อน่าสังเกตคือ สีของเปลือกผลเมื่อดิบ มีสีนวล (เทาอมฟ้า) และสีเขียว ซึ่งมีทั้งเขียวอ่อนและเขียวเข้ม บางครั้งจะพบว่าใน ๑ เครือ มีทั้ง ๒ สี แบ่งกันคนละครั้งก็มี เป็นลักษณะการกลายพันธุ์จากสีนวล (เทาอมฟ้า) ไปเป็นสีเขียว เหมือนกล้วยนากที่เปลี่ยนจากสีแดง ไปเป็นสีเขียวนั่นเอง ลักษณะของแต่ละสายพันธุ์ มีดังต่อไปนี้:

๑. หักมุกเขียว

พบขึ้นปะปนกันไปกับกล้วย ‘หักมุกนวล’ และบางครั้งยังพบการมีสีเขียวและนวลสลับกันในเครือเดียวกันด้วย ต้นสูง ๓.๕๐-๕.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๑๑-๑๔ หัว ๆ ละ ๑๑-๑๒ ผล ผลอ่อนเป็นเหลี่ยมยาว เมื่อโตขึ้นจะมีลักษณะป่องกลางปลาย มีจุกเล็กน้อย แต่คงรูปเหลี่ยมไว้ชัดเจน สีของผลดิบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ สีเขียวสด และสีเขียวเข้ม ผลสุกสีเหลืองจាំปา แตกกลางเล็กน้อยเนื้อ สีเหลืองเข้มค่อนข้างหยาบ รสหวานอมเปรี้ยว ผลห้ามใช้ในอุตสาหกรรมกล้วยฉาบ ผลสุกใช้อย่าง เชื่อม

๒. หักมุกแขก

ได้รับหน่อพันธุ์มาจากนายบรูซ โลทีวิงตัน อาจารย์สอนวิชาไม้ผลเมือง

ร้อน ชาวสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๖ โคโยบอกว่าได้มาจากนครมุมไบ ประเทศอินเดีย มีชื่อว่า *ราชา/ริ* ซึ่งเครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทยได้นำไปปลูกไว้ที่สวนของคุณมงคล สิริภิมรย์ เนื่องจากมีที่มาจากประเทศอินเดีย จึงตั้งชื่อว่า ‘หักมุกแขก’ เพื่อให้เข้าสู่ชุดของกล้วยหักมุก ดันสูง ๓.๐๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๕-๗ หัว ๆ ละ ๑๒-๑๓ ผล ผลดิบสีเขียวเข้ม เปลือกหนา ปลายผลงู ผลสุกสีเหลืองจ้ำปา เนื้อหยาบ สีส้มรสหวานไม่มากนัก ผลห้ามใช้ฉาบ ผลสุกใช้เชื่อมหรือเผา

๓. หักมุกทอง

พบในการประกวดผลผลิตกล้วยในงานเปิดตลาดน้ำตลิ่งชันเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ จัดเป็นกล้วยหักมุกสายพันธุ์ไทยที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ดันสูง ๓.๕๐-๔.๐๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๕-๗ หัว ๆ ละ ๑๑-๑๒ ผล ผลดิบสีเขียวเข้มเปลือกหนา ปลายงูใหญ่ เหลี่ยมค่อนข้างมน ผลสุกสีเหลืองจ้ำปา เนื้อละเอียดสีขาวครีม รสหวานหอม ผลห้าม ใช้ฉาบ ผลสุกใช้เชื่อม

๔. หักมุกนวล

ลำต้น ใบ และผลขนาดใหญ่กว่าหักมุกสวนเกือบเท่าตัว พบปลูกเป็นจำนวนมากทั้งในรูปปลูกเป็นแปลงใหญ่ และตามหัวไร่ปลายนาเหมาะสำหรับอุตสาหกรรมกล้วยฉาบ ดันสูง ๓.๕๐-๕.๕๐ ม. ใน ๑ เครือมี ๑๑-๑๔ หัว ๆ ละ ๑๑-๑๒ ผล ผลอ่อนเป็นเหลี่ยมยาวเมื่อโตขึ้นมีลักษณะป่องกลางปลายมีจุกเล็กน้อย แต่คงรูปเหลี่ยมไว้ชัดเจน ผลดิบสีนวล (เทาอมฟ้า) ผลสุกสีเหลืองนวล แตกหลายงาเล็กน้อย เนื้อสีเหลืองอ่อน ค่อนข้างหยาบ รสหวานอมเปรี้ยว ผลห้ามใช้ในอุตสาหกรรมกล้วยฉาบ ผลสุก ใช้ย่าง หรือเชื่อม

๕. หักมุกพม่า

คุณประทีป ภูษาศล เป็นผู้นำพันธุ์มาจากประเทศพม่า และให้ชื่อว่ากล้วย 'เช็กชี่บานานา' เครือข่ายพืชปลูกพื้นเมืองไทย ได้รับหน่อมาปลูกไว้ที่แปลงรวบรวมพันธุ์จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อตกผลแล้ว พบว่ามีลักษณะคล้ายกล้วยหักมุกไทยหลายประการ ยกเว้นเนื้อและรสชาติ จึงให้ชื่ออีกชื่อหนึ่งว่ากล้วย 'หักมุกพม่า' ต้นสูง ๒๘๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือ มี ๗-๘ หวี ๆ ละ ๑๑-๑๒ ผล ผลดิบสีเขียวนวล เปลือกหนา ปลายผลหุ้ม ผลสุกสีเหลืองนวล เนื้อละเอียด สีขาวครีม รสวานไม่มากนัก ผลห้ามใช้ฉาบ ผลสุกใช้เชื่อม

๖. หักมุกส้ม

ปัจจุบัน หายากมาก เนื่องจากไม่มีผู้นิยมปลูก เพราะรูปร่างแตกต่างจากกล้วยหักมุกทั่วไป ตรงปลายผลหุ้ม และเนื้อสีขาว ต้นสูง ๓.๓๐-๓.๘๐ ซม. ใน ๑ เครือจะมี ๕-๑๑ หวี ๆ ละ ๑๑-๑๒ ผล ผลดิบสีเขียวเข้ม เปลือกหนา ปลายผลหุ้ม เหลี่ยมค่อนข้างมน ผลสุกเปลือกสีเหลืองเข้ม แดกลายงา เล็กน้อย เนื้อละเอียด สีขาวครีม รสหวานอมเปรี้ยว ผลห้ามใช้ฉาบ

๗. หักมุกสวน

มีขนาดของลำต้น ใบ และผลค่อนข้างเล็กกว่าหักมุกสายพันธุ์อื่นๆ พบปลูกทั่วไป เหมาะสำหรับปลูกตามบ้านที่มีเนื้อที่ไม่กว้างขวาง เพราะต้นเล็ก แดกกอน้อย ต้นสูง ๒.๕๐-๓.๕๐ ม. ใน ๑ เครือจะมี ๕-๗ หวี ๆ ละ ๑๐-๑๒ ผล ผลอ่อนเป็นเหลี่ยมขาว เมื่อโคจันจะมีลักษณะป่องกลาง ปลายมีจุกเล็กน้อย แต่คงรูปเหลี่ยมไว้ชัดเจน ผลดิบสีนวล (เทาอมฟ้า) ผลสุกสีเหลืองนวล แดกลายงา เล็กน้อย เนื้อสีเหลืองอ่อน ค่อนข้างหยาบ รสหวานอมเปรี้ยว ผลห้ามใช้ฉาบ ได้กล้วยฉาบที่สีและความกรอบเหนือกว่ากล้วยน้ำว้า ผลสุกใช้ ปิ้ง ย่าง (เพราะเนื้อเหนียว รสหวานหอม) หรือเชื่อม

ผนวกที่ ๖

คำว่า “กล้วย” ในภาษาต่าง ๆ

กล้วย มีกำเนิดในเอเชียอาคเนย์ มีหลักฐานว่ามีการปลูกกล้วยมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔,๐๐๐ ปี ตลอดเวลาที่ยาวนานนี้ ได้มีการนำกล้วยไปปลูกยังประเทศต่าง ๆ ในเขตร้อน และกึ่งร้อนทั่วโลก และในแต่ละประเทศ ก็มีพันธุ์กล้วยพื้นเมืองเกิดขึ้นมากมาย จนสุดวิสัยที่จะนำชื่อพันธุ์กล้วยของทุกประเทศ มาลงพิมพ์ ณ ที่นี้ได้ เพราะเป็นการสิ้นเปลืองหน้ากระดาษมากเกินไป จึงขอเอาเฉพาะคำที่เรียก ‘กล้วย’ ในภาษาต่าง ๆ มาลงพิมพ์ โดยเรียงตามลำดับอักษรชื่อประเทศ โดยชื่อกล้วยส่วนใหญ่ จะเขียนด้วยอักษรโรมัน เพราะเป็นชื่อสากล นอกจากบางคำที่มีการเรียกเป็นภาษาไทยหรือที่คนไทยรู้จักดี สำหรับประเทศที่มีภาษาพูดมากมาย จะใส่ชื่อภาษากำกับไว้ในวงเล็บ

การเรียกชื่อกล้วยแต่ละพันธุ์ในแต่ละภาษา สามารถเรียกได้ ๒ วิธี คือ (๑) เรียกเฉพาะชื่อพันธุ์ โดยไม่มีคำว่ากล้วยประกอบ ดังเช่นพันธุ์กล้วยในประเทศฟิลิปปินส์ เช่น Inabaniko, Morado, Tundan โดยไม่ต้องประกอบด้วยคำว่า Saging ซึ่งแปลว่า ‘กล้วย’ (๒) ต้องใส่คำว่า ‘กล้วย’ ในภาษาพื้นเมืองไว้ข้างหน้าชื่อพันธุ์กล้วย ดังเช่นพันธุ์กล้วยในประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย เช่น Pisang Awak, Pisang Ambon, Pisang Raja สำหรับพันธุ์กล้วยไทย ส่วนใหญ่ต้องมีคำว่า ‘กล้วย’ นำหน้า เช่น กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยหักมุก เพราะหากไม่ใส่คำว่า ‘กล้วย’ นำหน้าแล้ว อาจหมายถึงของอย่างอื่น เช่น หอม ไข่ แม้ว่าบางคำ จะต้องหมายถึงกล้วย เช่นหักมุก น้ำว้า แต่คนส่วนใหญ่ ก็ใส่คำว่า ‘กล้วย’ ไว้ข้างหน้า

เขมร: Chek (อ่านว่า เจก)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: เจกละว้า, เจกสนับมุก, เจกบอง

จีน: เกงเจิว, เจิว, ชิว (กวางตุ้ง)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: โฮจิวจิว, เจียนเจียนเจิว, เปิ่นเจิว

ไทย: กล้วย, กลัย

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: กล้วยน้ำว้า, กล้วยหักมุก, กล้วยหอม, กล้วยไข่

พม่า: ဂะ (กะจิ้น), Nget-Pyaw, Nget Pyo Thee

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: Shew Ni Kun Wa, Pikyian

ฟิลิปปินส์: saging (ตากาลอก) (อ่านว่าซาจิง)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: Inabaniko, Morado, Tundan

มาเลเซีย: Pisang (อ่านว่าปีซัง)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: Pisang Awak, Pisang Mas, Pisang Berangan, Pisang Rastali, Pisang Lemak Manis, Pisang Embun, Pisang Abu

ลาว: กลัย, กลัย

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: กลัยง้าว, กลัยลาย

เวียดนาม: Chuoi (อ่านว่าจอย)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: Chuoi Xiem Hua, Chuoi Tay, Chuoi Gia

อินเดีย: กอล (ฮินดู), กะนู (นาคะ), กะนูลี (อินเดียน), กัทธา (ฮินดู), กทลี (บาลี), กัทลี (สันสกฤต), เกด (กาซี), เกล (ฮินดู), วะไซ (ทมิฬ)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: Ney Poovan, Raja Puri

อินโดนีเซีย: Pisang (อ่านว่าปีซัง)

ตัวอย่างพันธุ์กล้วย: Pisang Ambon, Pisang Raja, Pisang Tanduk

คำว่ากล้วยในภาษาต่าง ๆ (ที่ใช้ในหลายประเทศ)

ฝรั่งเศส: Banancier, Figue

ปอร์ตุเกส: Bananeira

สเปนญ: Plantano

อังกฤษ: Banana, Plantain

อาหรับ: Mazw, Moaz, Moz, Mouz

คำว่ากล้วย ที่ไม่ทราบภาษา

Akondo, Akondre, Atu, Ayaba, Baccoba, Bacobe, Bacooba, Bale', Bana, Banaan, Banama, Bananda, Banane, Banano, Banema, Bhanu-phala, Bolao, Camburi, Cha, Chaia, Chec, Chiu, Dekongo, Deung, Digond, Digonde, Dinai, Dinkondo, Ditotu, Docile, Dopwi, Dupijing, Em, Fa'i, Foexac, Fontsy, Fusi, Futi, Futo, Gedang, Guineo, Huki, Huti, Iko, Ikondo, Ikundu, Itoto, Jaina, Jui, Kabu, Kadali, Kadla, Kadli, Kala, Kali, Katakata, Kela, Kel, Keli, Kera, Kida, Kitoke, Kikkone, Kol, Konde, Kwali, Liko, Litoto, Lung, Maccobaecon, Madoge, Mai'a, Maonde, Maso, Matoke, Mei'a, Meika, Meita, Meteun, Mikonde, Moca, Mondgui, Muji, Napet, Newi, Nga, Nginda, Oere, Okongo, Ontsy, Opie, Pacova, Picanga, Pijing, Planten, Poigate, Pouin, Rambha, Saburong, Suphala, Taba, Tautau, Taveli, Toke, Touille, Tsiu, Twine, Uch, Usi, Ut, Vazha, Vazhai, Vazhei, Vudi, Waniga, Wi, Wis.

กล้วยเทศหอม

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยไข่พระตะบอง

กล้วยไข่เมษา

กล้วยไข่กมพม่า

เครือกล้วยพันธุ์ต่างๆ

กล้วยแระจ

กล้วยพม่าหนกตึก

กล้วยแซมมีท

กล้วยแซมพญา

หัวกล้วยชนิดและพันธุ์ต่างๆ

Musa itinerans

กล้วยเทพนม

กล้วยตานี

กล้วยสามเดือน

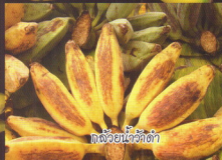
กล้วยก้าน

กล้วยหักมุก

กล้วยนมแฝด

กล้วยน้ำว้ากิตา

กล้วยเครือประหลาด

กล้วยสองเครือ

กล้วยหนึ่งเครือ-สองปลี

กล้วยสีเครือ-สีปลี

กล้วยไร่เครือ-20 ปลี

กล้วยไร่ปลี

กล้วยปลีหาย

กล้วยมีเนื้อมีดอกเพศผู้

กล้วยดอกเพศผู้เปลี่ยนเป็นปลี

กล้วยไม่เกิดปลี

กล้วยเขมดอเจี๋ย

กล้วยติดผลเป็นช่วง

กล้วยแยกของปลี

กล้วยเตี๋ยออกกจากงต้น

กล้วยปลีหอย

กล้วยมีแต่ดอกแทนปลี

กล้วยปลีควีอปลี

ผนวกที่ ๗

ชื่อเสียงของกล้วยไทยในต่างแดน

ชื่อเสียงของประเทศไทยในด้านของคุณภาพของผลไม้ นั้น เป็นที่เลื่องลือ และยกย่องสรรเสริญในประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชียอาคเนย์ ซึ่งมักจะนำพันธุ์ผลไม้ไทยเข้าไปปลูก และเรียกชื่อชนิดหรือพันธุ์ผลไม้ นั้น ๆ โดยมีคำว่าสยาม (Xiem, Siem, Siam), ไทย (Thai), บางกอก (Bangkok) หรือคำอื่นๆ ที่เป็นชื่อพันธุ์พืชดั้งเดิมของไทย สำหรับพันธุ์กล้วยจากประเทศไทย ก็ได้ถูกนำไปปลูกในหลายประเทศในแถบเอเชียอาคเนย์ และก็ได้ถูกตั้งชื่อที่แสดงถึงถิ่นกำเนิด ว่ามาจากประเทศไทย ดังที่จะเห็นได้จากชื่อพันธุ์กล้วยในประเทศเหล่านี้:

- ◆ *เขมร*: Chek Nam'vaa (เจกน้ำว้า) หรือเจกลวา คือกล้วยน้ำว้า; เจกสนับมูข คือกล้วยหักมุก
- ◆ *ฟิลิปปินส์*: (Saging) Tiparot คือกล้วยทิพรส หรือเทพรส
- ◆ *มาเลเซีย*: Pisang Kelat Siam คือกล้วยน้ำว้า; Pisang Abu Siam คือกล้วยเทพรส; Pisang Thai / Pisang Amritsagar คือกล้วยหอมทอง; Pisang Hom Khom / Pisang Serendah / Pisang Kapal คือกล้วยหอมค่อม
- ◆ *ลาว*: น้ำละว้า คือกล้วยน้ำว้า
- ◆ *เวียดนาม*: Chuôi Xiem (จอยเซียม) คือกล้วยหอมทอง
- ◆ *อินโดนีเซีย*: Pisang Siem คือกล้วยน้ำว้า

ผนวกที่ ๘

กล้วยกับประเพณีไทย

กล้วยเป็นพืชที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยคนไทยใช้กล้วยในประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีเหล่านี้ ได้แก่:

- เริ่มตั้งแต่เกิด ผู้หลักผู้ใหญ่จะทำกระทงบายศรีเพื่อรับขวัญ ทำพิธีเสียกบวาล โดยปั่นตุ๊กตาคาห้กคออก ใส่ในกระบายกกล้วย ลอยน้ำไป
- ในงานยกเสาเอกก็ต้องใช้กล้วยน้ำว้า ๑ หวี ผูกไว้เพื่อให้มีความร่มเย็นเป็นสุข ทำมาหากินได้อย่างอุดมสมบูรณ์
- เวลาทำพิธียกศาลพระภูมิ จะต้องเตรียมเครื่องเส้นไหว้ ซึ่งสิ่งหนึ่งก็คือกล้วยน้ำว้าหวีงาม ๆ ๑ หวี
- พิธีเช่นผีมอญ ก็ต้องมีกล้วยน้ำว้าหวีงาม ๆ ๑ หวี เช่นกัน
- ถึงเทศกาลลอยกระทงวันเพ็ญเดือนสิบสอง ก็ใช้ต้นกล้วย หรือหยวกกล้วย ทำกระทง เพื่อขอขมาเจ้าแม่คงคา
- ในประเพณีแต่งงาน ก็ต้องมีกล้วยน้ำว้าใส่ถาด และต้องมีต้นกล้วย ต้นอ้อยในพิธีแห่ขันหมาก แล้วใช้ต้นกล้วยนั้น ปลูกเพื่อให้คู่บ่าวสาวได้ใช้ประโยชน์ และทำพิธีเสีงทาย หากปลูกแล้วงอกงามแสดงว่าชีวิตจะมีความสุขสมบูรณ์พูนสุข
- ในงานบุญทอดกฐิน ผ้าป่า ก็ใช้ต้นกล้วยคกแต่งองค์กฐินหรือผ้าป่า
- เมื่อตาย ก็ต้องตัดใบตองมารองศพ
- เวลาเผาศพ ก็จะใช้หยวกกล้วย มาลดู (เรียกว่า แทงหยวก) เป็นลวดลายสวยงาม เพื่อใช้ประดับเชิงตะกอน

ผนวกที่ ๙

คติความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับกล้วย

เนื่องจากกล้วยอยู่กับคนไทยมาช้านาน จึงมีคติความเชื่อเกี่ยวกับกล้วยมากมาย เท่าที่รวบรวมมาได้ มีดังต่อไปนี้:

- *เชือกกล้วยกับงู:* ถ้าใช้เชือกกล้วยผูกงูเหลือม เชือกจะไม่หลุด หรือขาด
- *อย่าใช้มีดหั่นกล้วย:* อย่าเอามีดไปหั่นกล้วย จะเป็นป้าง (โรคลมในท้อง)
- *น้ำในกาบกล้วย ใช้ล้างมือคนเก็บศพ:* ใช้น้ำในกาบกล้วยล้างมือคนเก็บศพ ช่วยไม่มีกลิ่นศพติดมือ
- *ใช้ใบตองปิดตา ทำให้สดชื่น:* เอาใบตองมาปิดตา ทำให้สดชื่น (เพราะใบตองที่ยังสดอยู่ จะยังมีชีวิตอยู่ ทำให้ปลดปล่อยออกซิเจนออกมา และดูดคาร์บอนไดออกไซด์เข้าไปในใบ) พร้อมทั้งพรางแสงและความร้อน จึงทำให้สดชื่น
- *อย่าปลูกต้นกล้วยชิดบ้าน:* คนไทยไม่นิยมปลูกกล้วยไว้ชิดตัวบ้าน เพราะกลัวว่าวิญญาณทั้งหลายจะเข้าสู่บ้านทางต้นกล้วย
- *หยวกกล้วยช่วยให้เส้นผมออกจากลำไส้:* กินแกงหยวกกล้วย ช่วยให้เส้นผมออกจากลำไส้ ใช้สำหรับช่างตัดผม ที่ต้องหายใจเอาเส้นผมเล็กๆ เข้าไป และอาจเข้าไปในกระเพาะและลำไส้ จึงต้องกินแกงหยวกกล้วยอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง เพื่อให้เส้นผมที่ผกิดถูกดูดเข้าไปในท้องของช่างตัดผม หลุดออกมาพร้อมอุจจาระ

- *กล้วยแปดกับหญิงมีครรภ์*: หญิงมีครรภ์ไม่ควรรับประทานกล้วยแปด เพราะจะได้ลูกแปด แต่ถ้าอยากได้ลูกแปด ก็ให้รับประทานกล้วยแปด
- *หัวปลีกับแม่ลูกอ่อน*: หญิงแม่ลูกอ่อน ถ้ารับประทานแกงหัวปลี จะมีน้ำนมมาก
- *นางพรายตานีกับกล้วยตานี*: ต้นกล้วยตานีที่สะอาด ไม่มีกาบใบแห้ง เป็นที่สิงสถิตของนางพรายตานี ซึ่งเป็นผีผู้หญิง ที่มีหน้าตาสวยงาม ผิวขาว จะปรากฏตัวคอนกลางคืน โดยยืนอยู่ใต้ต้นกล้วยตานี
- *กล้วยแช่น้ำผึ้งเก็บได้ฐานพระ*: หากนำกล้วยแช่น้ำผึ้งใส่ลงไห ใช้ปูนแดงทา ก่อนฝาปิด เอาไปเก็บไว้ได้ฐานพระในวันเข้าพรรษา เป็นเวลาสามเดือน นำมารับประทานเป็นสิริมงคล
- *ให้คนมีแผลพุพองนอนบนใบคอง*: คนที่เป็นโรคฝีดาษ มีแผลพุพอง ให้นอนบนใบคกล้วย เพราะจะทำให้ น้ำเหลืองไม่ติดกับเสื้อผ้า ช่วยให้ผู้ป่วยไม่เจ็บปวด
- *ใช้ใบคองปูก่อนลงมือประหารนักโทษ*: ก่อนลงมือประหารนักโทษ นำใบคกล้วยมาปูรองก่อน เพื่อไม่ให้เลือดไหลลงพื้นดิน
- *ใช้กล้วยในงานมงคล*: ในงานมงคลต่าง ๆ เช่นงานขึ้นบ้านใหม่ โขนจุก แต่งงาน ฯลฯ ใช้กล้วยทั้งเครือ กล้วยดิบ ต้นกล้วย ประดับสถานที่จัดงานเพื่อความอุดมสมบูรณ์ มีลูกเต็มบ้านมีหลานเต็มเมือง และเกิดความสงบ ร่มเย็น
- *ใช้กาบกล้วยทำรางอาบน้ำรดพระบวชใหม่*: ในภาคเหนือ นิยมใช้กาบกล้วยทำรางอาบน้ำสำหรับอุปสมบทภิกษุ สามเณร

กรรณ

กรรณ ๕๐, ๖๘, ๗๐	กรรณกึ่ง ๕๐	กรรณจัน ๔๐
กรรณ ๓, ๔๕, ๕๕, ๖๘, ๖๙	กรรณกึ่งเขี้ยว ๘๕, ๘๑	กรรณจุกแดง ๓๐, ๓๔, ๘๒
กรรณเจาเนิก ๖๘, ๗๑, ๘๗	กรรณกึ่งแดง ๕๐	กรรณฉาบ ๔
กรรณน้ำตาล ๓, ๕๕	กรรณขนแดง ๓๐, ๓๔, ๘๒	กรรณเชื่อม ๔
กรรณทง ๑๑๐	กรรณข้าว ๔๐	กรรณฉนวน ๓๐, ๓๑, ๘๓
กรรณทงนายศรี ๑๑๐	กรรณขี้เหิน ๔๐	กรรณคอง ๔
กรรณทง ๖๘, ๗๓	กรรณขี้ม ๓๖, ๘๒	กรรณคอง ๓๕
กรรณ ๔๗, ๕๕, ๖๘	กรรณเขี้ยว ๔๐, ๘๑	กรรณแดง ๓๐, ๓๔, ๘๒,
กรรณคชสาร ๕๐, ๖๘	กรรณแฉ ๓๐, ๓๑, ๓๒	๕๑
กรรณช้าง ๕๕, ๕๗, ๖๘	กรรณแขก ๔	กรรณคัม ๕
กรรณแรด ๖๘	กรรณไข ๕๕, ๖๑, ๘๗,	กรรณคัมเต่า ๔๐
กรรณแรดแดง ๕๐	๑๐๗	กรรณคาก ๕
กรรณ ๖, ๕๕, ๖๘	กรรณครก ๓๐, ๓๒, ๓๓,	กรรณคานี ๓๐, ๓๖, ๕๘,
กรรณ ๓, ๓๐, ๓๕, ๔๐, ๕๔,	๘๓	๖๐, ๘๒
๕๕, ๑๐๖, ๑๐๗	กรรณกร้าว ๑๐๐	กรรณคานีใน ๓๑
กรรณ ๗ ๓๗, ๖๑	กรรณกรั้ง ๖๑, ๕๐, ๕๑	กรรณค้ำ ๔๐
กรรณกรรณ ๕๔, ๕๕	กรรณกอดคำ ๔๐	กรรณค้ำได้ ๕๔, ๕๕, ๕๗
กรรณกวน ๓	กรรณค่าง ๔๐	กรรณค้ำเดือน ๓๑, ๓๒
กรรณกรร ๕๕, ๘๗	กรรณกุนหมิง ๓๐, ๓๖	กรรณค้ำองศา ๕๒
กรรณกรรัน ๖๐	กรรณเครือ ๔๐	กรรณค้ำอด ๕
กรรณกา ๔๐	กรรณเครือคำ ๔๐	กรรณค้ำอดกรรณ ๕
กรรณกุ ๕๗, ๕๘	กรรณวงช้าง ๓๔, ๕๔, ๕๕	กรรณค้ำ ๕
กรรณกุก ๔๗	กรรณง้าว ๓๕, ๑๐๐, ๑๐๗	กรรณค้ำพรศ ๑๐๕
กรรณกรรณช้าง ๕๘	กรรณง้าวกลาง ๓๕	กรรณค้ำพรศ ๖๐, ๖๑, ๑๐๕
กรรณกรรณคชสาร ๕๘	กรรณง้าวคอก ๓๕	กรรณค้ำโชน ๓๑, ๓๕, ๘๓
กรรณกรรณแรด ๕๘	กรรณงู ๓๑	กรรณค้ำไทย ๖๖, ๘๔
กรรณกินได้ของไทย ๗๕	กรรณจะกำหลวง ๔๐	กรรณค้ำไทยที่กินไม่ได้ ๘๓
กรรณกัทธิ ๓๐		กรรณค้ำนวนล ๓๑, ๕๗, ๖๑,

๘๓	กล้วยปลีตั้ง ๓๒, ๓๕	กล้วยพัด ๔๑
กล้วยน้อย ๔๑	กล้วยปลีตั้งมาลา ๓๒, ๘๓	กล้วยเพละ ๘๓
กล้วยนาถ ๕๗, ๖๑, ๘๘	กล้วยปลีเหลือง ๓๖	กล้วยมค ๔๑
กล้วยนาค่อม ๘๒	กล้วยปลีหาย ๖๐, ๖๑	กล้วยม่วง ๓๓
กล้วยนาคทองผาภูมิ ๘๒	กล้วยป้า ๓๒, ๕๘, ๖๐, ๘๒	กล้วยมณีสี ๓๑, ๓๓
กล้วยนาถไทย ๘๐, ๘๑	กล้วยป้าใบประ ๘๒	กล้วยมาก ๓๗
กล้วยนาคพม่า ๘๒	กล้วยป้าผลเล็ก ๓๖, ๘๒	กล้วยมือนาง ๔๑
กล้วยน้ำ ๕๗, ๖๑	กล้วยป้าพม่า ๓๒, ๓๖, ๘๒	กล้วยไม้ ๔๑
กล้วยน้ำไท ๓๘, ๕๗, ๕๘	กล้วยป้ามะละกา ๓๒, ๓๖, ๘๒	กล้วยไม้ก้างปลา ๔๑
กล้วยน้ำว้า ๕๔, ๕๕, ๘๓,	๘๒	กล้วยไม้ดง ๔๑
๑๐๗, ๑๐๘, ๑๑๐	กล้วยป้ามาเลเซีย ๘๒	กล้วยไม้ดิน ๔๑
กล้วยในธรรมชาติ ๓๐	กล้วยป้าสยาม ๓๖, ๘๒	กล้วยไม้น้ำ ๔๑
กล้วยบวชชี ๕	กล้วยป้าอ่างทอง ๓๒, ๓๓,	กล้วยไม้พินธุ ๔๑
กล้วยบายศรี ๓๔	๓๖, ๘๒	กล้วยไม้มือนาง ๔๑
กล้วยบันดา ๓๕	กล้วยป้าป้า ๓๑, ๓๒	กล้วยไม้หางปลา ๔๑
กล้วยบัว ๓๑, ๖๑	กล้วยป้าจิ้งกะเต ๓๒, ๓๓,	กล้วยรังกดกัทลี ๓๓, ๓๕,
กล้วยบัวสี่ชมพู ๓๑, ๓๒,	๓๕	๖๑, ๘๒
๓๕, ๘๒	กล้วยปิ้ง ๕, ๔๑	กล้วยร้อยหวี ๓๓, ๕๘
กล้วยบัวสี่แดง ๓๑, ๓๒,	กล้วยปี่ ๓๘	กล้วยรุ่งอรุณ ๓๔, ๓๕, ๓๕,
๓๕, ๘๒	กล้วยป้าป้า ๓๑	๘๒
กล้วยบัวสี่ม่วง ๓๑, ๓๒,	กล้วยพ้า ๓๐, ๓๑, ๓๒, ๓๓,	กล้วยเรียน ๘๒
๓๕	๖๑, ๕๗, ๘๓	กล้วยฤาษี ๔๑
กล้วยบัวสี่ส้ม ๓๑, ๓๒, ๓๕	กล้วยผาปลีแดง ๓๓	กล้วยลาย ๑๐๗
, ๘๒	กล้วยผาปลีเหลือง ๓๓	กล้วยลังกา ๔๑
กล้วยบัวสี่เสด ๓๑	กล้วยผี ๔๑	กล้วยสิง ๓๒, ๓๔
กล้วยบัวหลวง ๓๒	กล้วยแห ๖, ๕๗	กล้วยเล็บข้างกูด ๖๑
กล้วยเบรคแตก ๕	กล้วยฝรั่ง ๔๑	กล้วยเล็บมือนาง ๔๑, ๕๘
กล้วยประดับ ๓๔	กล้วยพองลา ๓๓	กล้วยลูกผสม ๖๐
กล้วยปลวก ๔๑	กล้วยพะโต ๖๑	กล้วยลูกใต้คำกำแพงเพชร
กล้วยปลวกม่วง ๔๑	กล้วยพังกอน ๔๑	๘๗

กล้วยแวก ๓๑	กล้วยเห็น ๔๒	ก้านดอก ๒๗
กล้วยศรีนรา ๓๒, ๓๔, ๓๕, ๘๒	กล้วยใหญ่ ๓๕	ก้านใบ ๒๗
กล้วยศาสนา ๓๑, ๓๕, ๓๖, ๔๒, ๔๗, ๘๓	กล้วยไหล ๓๑, ๓๔, ๓๕, ๘๒	กาบ ๖
กล้วยส้ม ๖๑	กล้วยอบเนย ๖	กาบ ๔๕, ๔๖, ๕๑, ๖๘
กล้วยสวยงาม ๓๐	กล้วยอ่อง ๕๗	กาบกล้วย ๖, ๑๑๐
กล้วยสังกิ่ว ๖๑	กล้วยอะบาตา ๓๕	กาบปลี ๖, ๓๑
กล้วยสังกิ่ว ๖๑	กล้วยอ่างช้าง ๓๐, ๓๔	กาบแห้ง ๗
กล้วยสั้น ๕๔, ๕๕, ๕๗, ๕๘	กล้วยอีเห็น ๔๒	โกก ๖๘
กล้วยสั้นปลี ๖๑	กล้วยไอ้พอน ๔๒	กินกาบ ๖๘
กล้วยเสื่อพราน ๓๔, ๓๖	กล้วยไฮ ๓๕	โกะ ๖๘, ๗๓
กล้วยหก ๓๐, ๓๔, ๓๖, ๘๒	กล้วย ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	ก้านกล้วย ๗
กล้วยหญ้ามา ๔๒	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	ก้านช่อดอก ๗
กล้วยหลอกเด็ก ๕๑	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กินแกงหยวกกล้วย ๑๐๒
กล้วยหัวโต ๓๑, ๓๓, ๓๔, ๘๓	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	แกงหยวกกล้วย ๑๑๑
กล้วยเหลืองอีเห็น ๔๒	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กู ๔๗, ๔๘, ๕๓, ๕๔, ๕๕, ๕๗, ๕๘, ๖๘
กล้วยหนูสัง ๔๒	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่ง ๔๘, ๕๗, ๕๘, ๖๘, ๗๑, ๗๕, ๘๖
กล้วยหนูสังสีนวล ๔๒	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่งเขียว ๖๘, ๗๕, ๘๖, ๕๑
กล้วยหวายหนู ๔๒	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่งเขียวท้อม ๖๘, ๘๖, ๕๒
กล้วยหอม ๕๕, ๑๐๗	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่งเขียวทองผาภูมิ ๖๘, ๗๕, ๘๖, ๕๒
กล้วยหอมเขียว ๖๑	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่งเขียวพม่า ๖๘, ๘๖, ๕๒
กล้วยหอมท้อม ๖๑, ๑๐๕	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่งครึ่ง ๖๘, ๗๑
กล้วยหอมทอง ๖๑, ๑๐๑, ๑๐๕	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กึ่งแดง ๖๘, ๗๐, ๘๖
กล้วยหักกมูก ๕๗, ๖๐, ๖๑, ๑๐๓, ๑๐๗, ๑๐๕	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กุก ๖๘
กล้วยหางไหล ๔๒	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	กูด ๑๐๗
กล้วยหิน ๔๒, ๖๑	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	แกงเขียว ๑๐๗
	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	เกล ๑๐๗
	กล้วยใบ ๖, ๕๕, ๗๕, ๑๐๗	เกษตรเพชผู้ ๒๗

เกษตรพิเศษ ๒๗	ไข่ควาย ๖๕, ๘๗	เครื่องเดินไถวี ๑๑๐
เกิดผลโดยไม่ต้องผสม	ไข่จีน ๖๑, ๗๕	คาร์เพล ๒๗
เกษตร, การ ๕๕	ไข่ชุมแพ ๘๗	คาร์เพลแยก ๒๗
กำ ๖๘, ๗๔, ๘๖, ๑๐๐,	ไข่น้ำ ๘๗	โคนกล้วยอย่าไว้หน่อ ๓๗
๑๒๘	ไข่นอนสูง ๘๗	โคนใบ ๒๗
กำ ๗๔	ไข่นอง ๖๑, ๖๕, ๘๗	วงง ๘
ขม ๖๘, ๗๕	ไข่โบราณ ๖๑, ๖๕, ๗๕, ๘๗	วงงข้าง ๕๕, ๖๕, ๗๓
ขมเบา ๖๘	ไข่ฝรั่ง ๖๕, ๘๗	งะ ๑๐๗
ขมบุรีรัมย์ ๖๘	ไข่ทองงย ๖๕, ๗๔, ๘๗	งาข้าง ๖๕, ๗๕
ขมหนัก ๖๘	ไข่ทองร่วง ๗๐	ง่ายมาก ๖๑
ขมกล้วย ๗	ไข่นอง ๖๕	ง่ายเหมือนปอกกล้วยเข้า
ขมกล้วยคัม ๗	ไข่นอนสูง ๖๕	ปาก ๓๗
ขนสั้นนุ่ม ๒๗	ไข่น้ำ ๖๕	ง่ายเหมือนพื้นหยวก ๓๗
ของกล้วย ๆ ๖๑	ไข่ทองร่วง ๖๑, ๖๕, ๘๗	ง้าว ๖๕, ๗๔, ๘๖
ขอบใบ ๒๗	ไข่พระตะบอง ๖๑, ๖๕, ๗๕,	งู ๖๕, ๗๐
ขาวเหมือนหยวก ๓๗	๘๗	เงิน ๖๕, ๗๕
ข้าว ๖๕	ไข่ฝรั่ง ๖๕, ๗๐, ๗๓, ๘๗	เงาะ ๖๕
ข้าวเหนียวใหญ่	ไข่สวนฝั่ง ๖๕, ๘๖, ๘๘	จอย ๑๐๗
ข้าวเกรียบกล้วย ๗	ครั้ง ๔๕, ๖๕, ๗๑, ๗๕, ๘๖,	จอยเขียว ๑๐๕
ข้าวคัมจิม ๗	๘๗	จันทน์กะพ้อ ๕๗
ข้าวคัมคัก ๗	ครีว ๗๔	จันทน์ขาว ๕๗
ข้าวเฒ่าทอด ๗	กละกลึง ๖๕	จันทน์ชะมด ๕๗
เขี้ยว ๗๔	ก้อม ๘, ๔๕, ๖๕	จันทน์แดง ๕๗
เขี้ยวคอกหัก ๖๕, ๗๔, ๘๖	ก้อมเขี้ยว ๖๕	จันทน์เทศ ๕๗
แซ่ ๕๑, ๖๕	ก้อมเบา ๗๐	จันทน์ป่า ๕๗
ไข่ ๔๕, ๕๕, ๖๑, ๖๘, ๖๕,	คอกหัก ๖๕	จันทน์หอม ๕๗
๗๕, ๘๖	ครีว ๖๕, ๘๖	จันทน์ ๔๗, ๖๕
ไข่กำแพงเพชร ๖๕, ๘๖, ๘๗	เกรือ ๘	จากนวล ๖๕, ๗๔
ไข่เกษตรศาสตร์บ้านนา(๘)	เกรือกกล้วย ๘	จีน ๖๕, ๗๓
๒ ๖๕, ๘๖, ๘๗	เกรือกกล้วยประหลาด ๘	เจก ๑๐๗

เจ้าน้ำวี ๑๐๕	แดง ๖๕, ๗๑, ๗๕, ๘๖,	ทองเอย ๖๕, ๘๗
เจ๊กบอง ๖๕, ๘๗, ๑๐๗	๑๓๐	ทองดอกหมาก ๗๐
เจกฉาว ๑๐๕	แดงสยาม ๖๕, ๗๐, ๘๖, ๕๐	ทองแดงไพศาลี ๗๐
เจกฉะวี ๑๐๗	แดงอิสราเอล ๖๕, ๗๐, ๘๖,	ทองบา ๗๐, ๘๗
เจกสนับมุก ๑๐๗, ๑๐๕	๕๐	ทองมาเอง ๗๐, ๗๒, ๘๖,
เจ้ากล้วย ๓๕	ทอง ๕	๕๘
เจ้าแม่คงคา ๑๑๐	คั่นกล้วย ๕	ทองมัน ๗๐
เจียว ๑๐๗	ตะโหลน ๖๕	ทองเศษ ๗๕
เจียนเจียนเจียว ๑๐๗	คานี ๕๕, ๗๐	ทองแดงไพศาลี ๗๒, ๘๖
โจรร้ายไส้กล้วย ๓๗	คานีใน ๗๐	ทองลอยมา ๗๐, ๗๒, ๘๖,
ชนิด ๒๗, ๕๗, ๘๔	คานีอรัญ ๕๑	๕๘
ช่อคานี ๔๐	คาลาปีตรณามี ๕๑	ทองเลื่อน ๗๐
ชะนีใน ๖๕, ๗๐	คิดผลโดยไม่ต้องผสมเกสร,	ทองร่วง ๗๐, ๗๕
เชิงตะกอน ๑๑๐	การ ๒๘	ทองส้ม ๗๐
ชื่อวิทยาศาสตร์ ๕๕, ๖๐	คืนแค้น ๕, ๔๘, ๖๘, ๗๐	ทองสา ๖๘, ๗๐, ๘๖
เชือกกล้วย ๘	คืบ ๕๐, ๕๕, ๖๐, ๗๐, ๗๕	ทองเสา ๗๐
เชือกกล้วยกับงู ๑๑๑	คืบคำ ๗๐	ทิวพร ๖๐, ๖๑, ๗๐, ๗๕
เชือกมณิลา ๘	คูกาคอกหัก ๑๑๐	ทิวเวียน ๗๐
เชื่อมติด ๒๗	คำ ๗๐	เทพรส ๖๘, ๗๐
ใช้น้ำในกาบกล้วย ๑๑๑	ค้ำกล้วย ๕	เทพรส ๔๐, ๖๐, ๖๑, ๗๕,
ใช้ใบตองมาปิดคา ๑๑๑	ค้ำนวล ๗๐	๑๐๕
ซากิง ๑๐๗	เคี้ย ๗๐, ๗๔	เทศกาลดอยกระทง ๑๑๐
จิว ๑๐๗	ได้ ๗๐, ๗๑, ๘๖	แทงหยวก ๕, ๓๑, ๑๐๔,
แจ็กจับนานา ๘๖, ๑๐๕	ถูกเหมือนกล้วยน้ำวี ๓๘	๑๑๐
จวน ๖๕, ๗๐	ถนนกล้วยน้ำวี ๕๗	โทน ๗๐
ดอกเพศผู้ ๒๘	ทหารพราน ๗๐, ๗๒	นกสวรรค์ ๗๐
ดอกเพศเมีย ๒๘	ทอดกฐิน ๑๑๐	นมนาง ๗๐, ๘๗
คำเหมือนกล้วยหมกถิม ๓๘	ทองกาบคำ ๗๐, ๗๕	นมสวรรค์ ๕๑, ๗๐, ๗๓,
เต้คปลีไม้ไผ่ ๓๗	ทองกำป็น ๗๐, ๘๗	๗๕, ๘๗
คั้นเป็นกล้วยน้ำวี ๓๗	ทองจี้แมว ๗๐	นมสาว ๗๐, ๗๕, ๘๗

นมสาวนครศรีธรรมราช ๘๗	น้ำไทย ๔๔, ๔๕, ๔๗, ๕๒, ๕๕, ๕๖, ๕๗, ๕๘, ๗๑	น้ำว่าเคี้ย ๗๑, ๘๖, ๘๕
นมสาวเพชรบุรี ๘๗	น้ำนม ๗๑, ๗๕, ๘๗, ๖๑	น้ำว่าทองแดงโพสาลี ๘๘, ๘๘
นมสาวสวนฝั่ง ๘๗	น้ำนมแขก ๗๔	น้ำว่าทองสำริด ๗๑
นมสาวหาดใหญ่ ๗๐, ๘๗	น้ำนมราชสีห์ ๔๘, ๕๕, ๗๑, ๕๗, ๘๗	น้ำว่าท่ายาง ๗๑, ๘๖, ๘๔
นมหมี่ ๗๐, ๗๕, ๘๗	น้ำผัด ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๗	น้ำว่าท่าใหม่ ๗๑, ๘๖, ๘๔
นวล ๗๐	น้ำพืด ๗๑, ๘๗	น้ำว่านวล ๗๑, ๗๕, ๘๑, ๘๖, ๘๕, ๘๘
นาก ๕๐, ๗๐, ๗๕, ๘๖	น้ำไฟ ๗๑	น้ำว่านวลจันทร์ ๗๑, ๘๖, ๘๕
นากค่อม ๗๐, ๘๖, ๘๐	น้ำว่า ๕๕, ๗๑, ๗๕, ๘๖	น้ำว่านวลท่าตะเกียบ ๗๑, ๘๖, ๘๗
นากทองผาภูมิ ๗๐, ๘๖, ๘๐	น้ำว่ากบขาว ๗๑, ๘๖, ๘๓, ๘๔, ๘๘	น้ำว่านวลป่าโมก ๗๑, ๘๖
นากไทย ๗๑, ๘๖, ๘๐	น้ำว่าชันหมาก ๗๑	น้ำว่าโนอน ๗๒, ๘๖, ๘๘
นากพม่า ๗๑, ๘๖, ๘๐, ๘๑	น้ำว่าขาว ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๖, ๘๔	น้ำว่าปราจีนบุรี ๗๑, ๗๒, ๘๖, ๘๔
นากยักษ์ ๗๑	น้ำว่าเขียว ๗๑, ๗๕, ๘๖, ๘๔, ๘๘	น้ำว่าป่าโมก ๘๗
นางกล้วย ๔๐	น้ำว่าก่อม ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๖, ๘๕, ๘๘	น้ำว่าปิ้ง ๗๑, ๗๒, ๘๖, ๘๕
นางงย ๕๐, ๗๑	น้ำว่าดง ๗๑, ๗๕, ๘๖, ๘๕, ๘๘	น้ำว่าไฟ ๗๑, ๗๒
นางญา ๗๑	น้ำว่าค่าง ๗๑, ๘๖, ๘๕	น้ำว่านหาราช ๗๑, ๗๒, ๘๖, ๘๗
นางตานี ๘	น้ำว่าคำ ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๖, ๘๕	น้ำว่ามะลิอ่อง ๗๒, ๗๕, ๘๖, ๘๔, ๘๘, ๘๘
นางพญา ๗๑, ๗๕	น้ำว่าค้ำ ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๖, ๘๕	น้ำว่าราชบุรี ๗๑, ๗๒, ๘๖, ๘๔
นางพรายตานี ๕๘	น้ำว่าแดง ๖๑	น้ำว่าสุกไส้คำ ๗๒, ๘๖, ๘๗
นางนวล ๕๒, ๗๐, ๗๑, ๗๕, ๘๗	น้ำว่าแดงนครพนม ๗๑, ๗๒, ๘๖, ๘๘	น้ำว่าสวน ๗๒, ๗๕, ๘๖, ๘๗
นางตานี ๕๘	น้ำว่าตันสูง ๗๑, ๘๖, ๘๔	
นางพรายตานี ๘	น้ำว่าตะนาวศรี ๗๑, ๘๖, ๘๕, ๘๗	
น้ำ ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๗		
น้ำกานคำ ๔๗, ๖๑, ๗๑, ๘๗		
น้ำครึ่ง ๗๑, ๘๗		
น้ำเชียงราย ๔๘, ๗๑, ๗๕, ๘๗		
น้ำโท ๔๗, ๕๗, ๖๑, ๗๑, ๗๕, ๘๗		

๕๘	ใบประดับ ๑๑	ผลกล้วย ๑๑
น้ำว่าส้ม ๑๕	ใบลาย ๑๒, ๑๓	ผลเคี้ยว ๒๘
น้ำว่าใส่แดง ๑๒, ๑๕,	ใบเลี้ยง ๒๘	ผา ๑๒
๘๖, ๘๘	ประจำพานร ๕๐	ผ้าป่า ๑๑๐
น้ำว่าใส่เหลือง ๑๒, ๘๖,	ประเพณีแต่งงาน ๑๑๐	ผ้าโยกกล้วย ๑๒
๘๘	ปกกล้วยเข้าปาก ๓๘	ผิวดองเหลือง ๑๐๒
น้ำว่าใส่เหลือง NP ๘๘	ปลาใบ ๒๘	ผีพรายตานี ๑๒
น้ำว่าเหลือง ๖๑	ปลี ๑๑	เมาศพ ๑๑๐
น้ำว่าอุบล ๑๑, ๑๒, ๘๖,	ปลีกล้วย ๑๑	พองตา ๓๑, ๗๐, ๗๒
๘๔	ปลีดอกเทศผู้ ๑๑, ๖๐	พม่าแหกคุก ๑๒
น้ำว่าไอศกรีม ๑๒, ๘๖,	ปลีตั้ง ๑๒	พระ ๔๕, ๗๒
๘๘	ปลีหลุด ๖๘, ๗๐, ๗๒, ๗๓	พระจันทร์ ๕๗
น้ำละว้า ๔๗, ๗๑, ๘๖,	ปลีหาย ๑๑, ๖๘, ๗๐, ๗๒	พระยาเสวย ๗๑, ๗๒
๑๐๐, ๑๐๕	ปลุกกล้วยซิคบ้าน ๑๐๖	พรรณ ๘๘
น้ำหมาก ๑๒, ๑๕, ๘๗	เปลือกบาง ๔๘	พรายตานี ๑๒, ๕๘
น้ำจระเข้ ๑๒, ๑๕	เปลือกหนา ๑๕	พลับกล้วย ๔๒
น้ำนาง ๑๒	เปลือกหุ้มเมล็ด ๒๘	พม่าแหกคุก ๑๕
น้ำมือนาง ๑๒	ประจำพานร ๑๒	พะโล ๖๘, ๗๐, ๗๒
น้ำมือนางนครสวรรค์ ๑๒	เปราะ ๑๒	พาลี ๖๘, ๗๐, ๗๒
, ๗๓	เปรี้ยว ๑๒	พันธุ์ ๕๗, ๘๔
บัวสีชมพู ๑๒	ป่า ๗๐, ๗๒	พันธุ์ปลูก ๒๘
บัวสีส้ม ๑๒	ป่ามนิลา ๓๕	พาลี ๖๑
บัวสีแดง ๑๒	ป่าน ๒๘	พิธีเช่นมีมอญ ๑๑๐
บายสี ๔๕, ๑๒, ๗๓	ป่าป่า ๑๒	พิธีศาสตพระภูมิ ๑๑๐
บายศรีคอง ๑๐	ปิ้ง ๑๐๗	พิธีเสกบาล ๑๑๐
บายศรีปากชาม ๑๐	เป็นกลิ่น ๒๘	พิธีเสกพาย ๑๑๐
ใบกล้วย ๑๐	เป็นเขียว ๑๐๗	พิธีแห่ขันหมาก ๑๑๐
ใบคอง ๑๐	แป้งกล้วย ๑๑	เพิ่มชุดของโคร โม โชม,
ใบคองอ่อน ๑๐	หนังผล ๒๘	การ ๕๕
ใบคองแห้ง ๑๐	ผล ๒๘	แพละ ๗๐, ๗๒

ภา ๓๒	เวียน ๒๘	สังกิโว ๖๘, ๗๐, ๗๓
ภิมเสร ๕๑, ๗๒	รุ่งอรุณ ๖๘	สา ๗๓, ๗๕
มน ๒๘	รูปขอบขนาน ๒๘	ซากกะเมือ ๗๓
เมสึด ๒๘, ๗๓	รูปไข่ ๒๘	สามเดือน ๗๓
มะพร้าวกล้วย ๔๐	เรื่องกล้วย ๆ ๖๑	สายคัน ๘๖
มะพร้าวผลดิบ ๔๐	ไร่ ๕๒, ๗๓	สายพันธุ์ ๖๑, ๘๔
มะลิอ่อง ๕๒, ๕๖, ๗๓, ๘๗	ไร่กะเหรี่ยง ๗๓	สิ้นปลี ๖๘, ๗๐
มัน ๗๓, ๗๕	ลังกา ๗๓, ๗๕, ๘๗	สีสะโต ๕๐, ๗๓
น้ำก้านกล้วย ๑๒	ลำต้นแรกเกิด ๒๘	เส้นใบ ๒๘
มีดหั่นกล้วย ๑๐๖	เก็บมือ ๗๓	เส้นใยกล้วย ๑๓
มือจระเข้ ๗๓	เก็บมีอนาง ๗๓, ๗๕	เสื่อพราน ๗๐, ๗๓
เมี่ยงกล้วย ๑๒	ลำต้นเทียม ๒๘, ๓๑	เสื่อสุมาตรา ๗๓
แม่หม้ายค็อก ๗๓	เก็บข้างฤดู ๗๕	หก ๗๓
ยกเสาเอก ๑๑๐	เก็บมีอนาง ๕๐, ๕๖	หน่อ ๒๘
ยอดแรกเกิด ๒๘	ลูกผสม ๒๘	หน่อกล้วย ๑๓
ยอดเคสรเทศเมีย ๒๘	ลูกมาก ๗๓	หน่อแก่ ๑๓
ยักษ์ ๖๘, ๗๓	ลูกได้คำกำแพงเพชร ๘๖	หน่อใบกว้าง ๑๓, ๒๘
ยางกล้วย ๑๒, ๑๐๒	ลูกใส่แฉง ๗๓	หน่อใบแคบ ๑๓, ๒๘
ข้าหยวก ๑๒	เก็บข้างฤดู ๗๓	หน่ออ่อน ๑๓
ขี้ ๕๘	เลือด ๗๓	หมอนทอง ๖๘, ๗๓
ขี้โนม ๕๘	ไล ๗๓, ๗๕	หมาห้าใบคองแห้ง ๓๘
ร้อยหวี ๔๕, ๕๖, ๗๓, ๗๕	วงกลีบดอก ๒๘	หมาก ๗๒
รังไข่ ๒๘	วงกลีบรวม ๒๘	หมูสี่ ๗๓, ๗๔, ๘๖, ๘๑, ๑๐๐
รังไข่เหนียวกลีบ ๒๘	วงกลีบเลี้ยง ๒๘	หวาน ๗๒, ๗๓, ๗๕
รังไข่ได้วงกลีบ ๒๘	วะไซ ๑๐๗	หวานทับแก้ว ๗๓
รัดกัทธิ ๓๓	ศาสนา ๗๐, ๗๓	หยวกกล้วย ๑๑๐, ๑๑๑
รากแรกเกิด ๒๘	ส้ม ๔๘, ๗๓, ๗๕	หรีน ๗๓
ราชาวี ๑๐๔	สิ้น ๔๘, ๗๓	หลอกเค็ก ๗๑, ๗๓, ๘๖
เรณู ๒๘	สกุล ๒๘, ๘๔	หอม ๕๖, ๗๓, ๗๕
เวียน ๖๘, ๗๓, ๘๖	สมุนไพรคอง ๑๒	

หอมกะเหรียง ๗๓, ๗๕, ๘๖	๑๐๒	หักมุกขาว ๖๑
หอมแกรนเนนส์ ๗๓, ๘๖, ๘๑, ๑๐๐	หอมทองसान ๗๔	หักมุกเขียว ๖๑, ๗๕, ๘๖, ๑๐๓
หอมเขียว ๔๘, ๗๔, ๗๕, ๘๖, ๑๐๐	หอมทองสั้น ๗๔, ๗๕	หักมุกแขก ๘๖, ๑๐๓
หอมเขียวก้อม ๗๔, ๘๖, ๑๐๐	หอมทองอยุธยา ๗๔, ๘๖, ๑๐๒	หักมุกดำ ๖๑
หอมเขียวต้นสูง ๗๔, ๘๖, ๑๐๐	หอมทิพย์นครสวรรค์ ๗๔, ๗๕	หักมุกทอง ๗๕, ๘๖, ๑๐๓, ๑๐๔
หอมแขก ๗๔, ๘๖, ๘๗	หอมทูน็อก ๗๔, ๘๖, ๑๐๑	หักมุกนวล ๖๑, ๗๕, ๘๖, ๘๖, ๑๐๓, ๑๐๔, ๑๐๕
หอมก้อม ๗๔, ๗๕, ๘๖, ๑๐๐	หอมน้ำผึ้ง ๗๓, ๗๔, ๘๗	หักมุกพม่า ๘๖, ๑๐๓, ๑๐๔
หอมจัน ๔๘, ๗๔	หอมเนา ๖๘, ๗๔, ๘๗	หักมุกส้ม ๗๕, ๘๖, ๑๐๓, ๑๐๕
หอมจันทน์ ๕๗, ๗๔, ๗๕	หอมผลสั้น ๗๔	หักมุกสวน ๘๖, ๑๐๓, ๑๐๖
หอมจันทร์ ๕๖, ๕๗, ๗๔, ๘๗,	หอมพิจิตร ๗๓, ๗๔, ๘๗	หักมุกเหลือง ๖๑, ๗๕
หอมจำปา ๗๔, ๗๕, ๘๗	หอมเพชร ๗๓, ๗๔, ๘๖, ๑๐๒	หากมุก ๔๘
หอมจุปเปอร์แคระ ๗๔, ๘๖, ๑๐๑	หอมมีอนาง ๖๘, ๗๔	หัวปลี ๑๔
หอมญี่ปุ่น ๗๔, ๘๖	หอมแมว ๗๓, ๗๔, ๗๕, ๘๗	หัวโค ๗๐, ๗๕
หอมคอกไม้ ๗๔	หอมละแม ๗๔, ๘๖, ๑๐๒	หิน ๗๕
หอมเตี้ย ๗๔, ๘๖, ๑๐๐	หอมเล็ก ๗๑, ๗๔	เห็นกล้วยว่ากล้วย ๓๘
หอมทอง ๔๘, ๗๔, ๗๕, ๘๖	หอมวัว ๕๑, ๗๔	ออวูล ๒๘
หอมทองกาบเขียว ๗๔	หอมหนองบัวลำพู ๗๔	อย่าใช้มีดหักกล้วย ๑๑๑
หอมทองกาบดำ ๗๔, ๘๖, ๑๐๑	หอมอยุธยา ๑๐๒	อย่าปลุกต้นกล้วยชิดบ้าน ๑๑๑
หอมทองก้อม ๗๔	หอมอิสราเอล ๗๓, ๘๖, ๘๑	อับเรณู ๒๘
หอมทองได้หัว ๗๔, ๘๖,	๘๑	อย่างาง ๓๓, ๗๓, ๗๕, ๑๒๗
	หอมอิสาน ๗๔	อีตับ ๗๐
	หยวก ๑๓	อีเต้า ๗๓
	หยวกกล้วย ๑๓, ๑๐๔, ๑๑๑	เอนโคสเปิร์ม ๒๘
	หัว ๑๔	เอ็มบริโอ ๒๘
	เหง้า ๑๔, ๒๘	
	หักมุก ๗๔, ๗๕, ๘๖	

อุบล ๕๑	banana cake ๕๕	Banema ๑๐๘
ไธ่กล้วย ๓๘	banana chip ๕๕	berry ๒๐
โสรชีวา ๑๐๗	banana dessert ๕๕	Bhanu-phala ๑๐๘
abaca ๕๕	banana fiber ๕๓	Blue Java ๕๕
<i>Aglaia silvestris</i> ๕๗	banana-fiber cloth ๑๒	boiled banana ๑๖
Akondo ๑๐๘	banana finger ๕๕	boiled banana in coconut milk ๑๖
Akondre ๑๐๘	banana flour ๕๕	boiled banana in syrup ๑๖
anther ๕๕	banana fruit salad ๕๕	Bolao ๑๐๘
anther sac ๕๕	banana inflorescence ๕๕	bract ๑๖
anthesis ๕๕	banana latex ๕๕	bunch ๑๖
apical ๕๕	banana leaf sheath ๕๕	<i>Callimusa</i> ๓๕
apical bud ๕๕	banana midrib ๑๖	calyx ๒๐
asexual ๕๕	banana paste ๑๖	Camburi ๑๐๘
Atu ๑๐๘	banana pickle ๑๖	carpel ๒๐
<i>Australimusa</i> ๓๕	banana pseudostem ๑๖	Cha ๑๐๘
axil ๕๕	banana rope ๑๖	Chaia ๑๐๘
axillary ๕๕	banana slice coated with sugar ๑๖	Chec ๑๐๘
Ayaba ๑๐๘	banana sucker ๑๖	Chek ๑๐๗
Baccoba ๑๐๘	Bananda ๑๐๘	Chiu ๑๐๘
Bacobe ๑๐๘	Banane ๑๐๘	clone ๕๖
Bacooba ๑๐๘	Banancier ๑๐๘	cooking banana ๑๖
Bale' ๑๐๘	Bananeira ๑๐๘	corm ๑๖
Bana ๑๐๘	Chek Nam'vaa ๑๐๕	corolla ๒๐
Banaan ๑๐๘	Chuoi ๑๐๗	cotyledon ๒๐
Banama ๑๐๘	Chuói Xiem ๑๐๕	crafting banana pseudo- stem ๑๖
banana ๕๕, ๑๐๘	Chuoi Xiem Hua ๑๐๗	cultivar ๒๐, ๘๕
banana boiled in coconut milk ๕๕	Chuoi Tay ๑๐๗	cultivated variety ๘๕
banana boiled in syrup ๕๕	Chuoi Gia ๑๐๗	Dekongo ๑๐๘
banana bunch ๕๕	Banano ๑๐๘	

dessert banana ๑๖	filament ๒๑	inflorescence ๑๗
Deung ๑๐๗	Figue ๑๐๗	inflorescence axis ๑๗
Digond ๑๐๗	finger ๑๗	integument ๒๒
Digonde ๑๐๗	fleck ๑๗	internode ๒๒
Dinai ๑๐๗	Foexac ๑๐๗	Itoto ๑๐๗
Dinkondo ๑๐๗	Fontsy ๑๐๗	Jaina ๑๐๗
Ditotu ๑๐๗	fried banana ๑๗	Jui ๑๐๗
Docile ๑๐๗	fruit ๒๑	Kabu ๑๐๗
Dopwi ๑๐๗	Fusi ๑๐๗	Kadali ๑๐๗
<i>Dracaena loureiri</i> ๕๗	Futi ๑๐๗	Kadla ๑๐๗
dried banana ๑๖	Futo ๑๐๗	Kadli ๑๐๗
dry banana leaf ๑๖	Gedang ๑๐๗	Kala ๑๐๗
dry banana leaf sheath ๑๖	Gene ๕๕	Kali ๑๐๗
Dupijing ๑๐๗	genome ๕๕	Katakata ๑๐๗
dwarf ๑๖	genus ๒๑	<i>Katthali</i> ๑๗
dwarf banana ๑๖	glabrous ๒๒	Kel ๑๐๗
Em ๑๐๗	glaucous ๒๒	Kela ๑๐๗
<i>Ensete</i> ๓๑, ๓๑	grilled banana ๑๗	Keli ๑๐๗
<i>E. banta</i> ๓๕	grinded smoked banana leaf	Kera ๑๐๗
<i>E. glaucum</i> ๓๑, ๓๕, ๗๐, ๗๑, ๗๒, ๗๓	Guineo ๑๐๗	<i>Khao Kriap Kluai</i> ๑๗
<i>E. superbum</i> ๓๑, ๓๒, ๓๕, ๗๑, ๗๒, ๗๓	hand ๑๗	<i>Khao Mao Tot</i> ๑๗
embryo ๒๑	hermaphrodite flower ๒๒	<i>Khao Tom Chim</i> ๑๗
endosperm ๒๑	Huki ๑๐๗	<i>Khao Tom Pat</i> ๑๗
entire ๒๑	Huti ๑๐๗	Kida ๑๐๗
Fa'i ๑๐๗	hybrid ๒๒	Kitoke ๑๐๗
female bud ๒๑	lko ๑๐๗	Kluai Khai ๖๔
female flower ๒๑	lkondo ๑๐๗	Kluai Lep Mue Nang ๖๔
fertile stamen ๒๑	lkundu ๑๐๗	Kluai Hom Thong ๖๔
	Inabaniko ๑๐๖, ๑๐๗	Kluai Hom Khiao ๖๔
		Kluai Nga Chang ๖๔

Kluai Klai ប្រាំ	Meika ១០៧	<i>M. cavendishii</i> ប្រាំ
Kluai Namwa ប្រាំ	Meita ១០៧	<i>M. chiliocarpa</i> ១០៧, ១០៨,
Kluai Hakmuk ប្រាំ	Meteun ១០៧	ប្រាំ, ប្រាំ
Kluai Theppharot ប្រាំ	Miang Kluai ១០៧	<i>M. Cliffortiana</i> ប្រាំ
Kluai Thippharot ប្រាំ	Mikonde ១០៧	<i>M. coccinea</i> ១០៧, ១០៨, ១០៩
Kokkone ១០៧	Moaz ១០៧	<i>M. gracilis</i> ១០៧, ១០៨, ១០៩,
Kol ១០៧	Moca ១០៧	១០៩
Konde ១០៧	Mondgui ១០៧	<i>M. itinerans</i> ១០០, ១០៨, ១០៩,
Kwali ១០៧	Morado ១០៦, ១០៧	១១០, ១១១
lanceolate ១១២	Mouz ១០៧	<i>M. laterita</i> ១០៧, ១០៨, ១១២
leaf apex ១១២	Moz ១០៧	<i>M. nagensium</i> ១០៩, ១១២
leaf base ១១២	Muji ១០៧	<i>M. ornata</i> ១០៧, ១០៨, ១១២,
leaf margin ១១២	<i>Musa</i> ១០០, ១០៧, ១០៨, ១០៩, ១១០,	១១១
leaf stalk ១១២	១១២, ១១៣, ១១៤	<i>M. paradisiaca</i> ប្រាំ
Liko ១០៧	<i>M. acuminata</i> ១០០, ១០៧, ១០៩	<i>Musa rosea</i> ១១២
Litoto ១០៧	, ១១២, ១១៣, ១១៤, ១១៥, ១១៦, ១១៧, ១១៨	<i>M. rubra</i> ១០៧, ១០៨, ១០៩,
loss of male bud ១១៧	<i>M.a. subsp. acuminata</i> ១១២	១១៩, ១១៧
Lung ១០៧	<i>M.a. subsp. banksii</i> ១០៩	<i>M. sapientum</i> ១០០, ១១២, ១១៣
Maccobaeccon ១០៧	<i>M.a. subsp. burmanica</i> ១០៧,	<i>M. sapientum</i> var. <i>Gros</i>
Madoge ១០៧	១០៩, ១១២	<i>Michel</i> ប្រាំ
Mai'a ១០៧	<i>M.a. subsp. malaccensis</i>	<i>M. textilis</i> ១០៨
male bud ១១៧, ១១៨	១០៧, ១០៩, ១១២	<i>M. velutina</i> ១០៨, ១០៩, ១១២
male flower ១១២	<i>M.a. subsp. microcarpa</i>	<i>M. violacea</i> ១០៧, ១០៨, ១០៩
Manila hemp ១១៧	១០៧, ១០៩, ១១២	<i>M. violascens</i> ១០៧, ១០៨,
<i>Mansonia gagei</i> ១១៧	<i>M.a. subsp. siamea</i> ១០៧,	១១២, ១១៣
Maonde ១០៧	១០៩, ១១២	<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai
Maso ១០៧	<i>M.a. subsp. zebrina</i> ១០៨,	Hom Champa' ១១៧
Matoke ១០៧	១០៩, ១១២	<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai
Mazw ១០៧	<i>M. balbisiana</i> ១០០, ១០៩, ១១០,	Hom Chan' ១១៧
Mci'a ១០៧	១១១, ១១២, ១១៣	

<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Hom Thong San' ๗๘	<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Thong Ruang' ๗๕	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Man' ๗๕
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Khai' ๖๔, ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom' ๕๕	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Nak' ๗๕
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Khai Chin' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Khiao' ๖๔	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Khai Boran' ๗๕
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Khai Phra Tabong' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Kariang' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Khom' ๗๕
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Khai Thong Ngoei' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Khiao' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Klai' ๖๔, ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Thong Ruang' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Khom' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Langka' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Lai' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Maco' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Nam' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Lep Mue Nang' ๕๕, ๖๔, ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Thip Nakhon Sawan' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Nam Fat' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Nam Chiang Rai' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Hom Thong' ๖๔, ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Nang Nuan' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Nam Mak' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Khai Phra Tabong' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Nio Charakhe' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Nam Nom' ๗๘	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Khrang' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Nga Chang' ๖๔, ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Nam Thai' ๕๕, ๗๕	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Kung' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Nom Sao' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Sa' ๗๕	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Kung Khiao' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai 'Klalui Nom Sawan' ๗๐
<i>Musa</i> (AA group) 'Kluai Thong Kap Dam' ๗๕	<i>Musa</i> (AAA group) 'Kluai Kung Thong Phaphum' ๗๕	<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Roi Wi' ๗๐
		<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Thong Det' ๗๐

<i>Musa</i> (AAB group) 'Kluai Wan' ๘๐	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Sai Daeng' ๘๑	mutant ๒๒๒
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Hakmuk' ๖๔	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Som' ๘๑	<i>Myristica fragrans</i> ๕๗
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Hakmuk Khiao' ๘๐	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Suan' ๘๑	<i>Myristica iners</i> ๕๗
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Hakmuk Nuan' ๘๐	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Nang Phaya' ๘๑	<i>Myristica mangayi</i> ๕๗
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Hakmuk Som' ๘๐	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Nom Mi' ๘๑	Napet ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Hakmuk Suan' ๘๐	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Plueak Na' ๘๑	Newi ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Hakmuk Thong' ๘๐	<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Tip' ๘๑	Ney Poovan ๑๐๗
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa' ๖๔, ๘๐	<i>Musa</i> (ABBB group) 'Kluai Theppharot' ๖๔, ๘๑	Nga ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Dam' ๘๐	<i>Musa</i> (ABBB group) 'Kluai Thippharot' ๖๔	Nget-Pyaw ๑๐๗
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Dong' ๘๐	<i>Musa</i> (AABB group) 'Kluai Ngoen' ๘๑	Nget Pyo Thee ๑๐๗
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Khao' ๘๑	<i>Musa</i> (BBB group) 'Kluai Hin' ๘๑	Nginda ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Khiao' ๘๑	<i>Musa</i> (BBB group) 'Kluai Lep Chang Kut' ๘๑	Oerc ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Khom' ๘๑	<i>Musa</i> (BBB group) 'Kluai Phama Haek Khuk' ๘๑	Okongo ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Mali Ong' ๘๑	Musaceae ๓๐, ๕๔, ๕๕	Ontsy ๑๐๘
<i>Musa</i> (ABB group) 'Kluai Namwa Nuan' ๘๑	<i>Musella</i> ๓๐, ๓๖	Opic ๑๐๘
	<i>Mu. lasiocarpa</i> ๓๐, ๓๖	ovary ๒๓
	<i>Mu. splendida</i> ๓๖	ovule ๒๓
		Pacova ๑๐๘
		parthenocarpic fruit ๒๓
		parthenocarpy ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๖๐
		peduncle ๒๓
		peeper ๑๗
		perianth ๒๓
		pericarp ๒๓
		perigynous ๒๓
		petal ๒๔
		petiole ๒๔
		Picanga ๑๐๘
		pickled banana ๑๗

Pijang ๑๐๘	pollen tube ๒๔	sugar spot ๑๘
Pikyian ๑๐๗	pollination ๒๔	sugar-coated banana slice ๑๘
Pisang ๑๐๗	Pouin ๑๐๘	
Pisang Abu ๑๐๗	pseudostem ๑๗, ๒๔	Suphala ๑๐๘
Pisang Abu Siam ๑๐๘	pubescent ๒๔	sword sucker ๑๘, ๒๖
Pisang Ambon ๑๐๗	rachis ๒๔	syncarpous ๒๖
Pisang Amritsagar ๑๐๘	radical ๒๔	syncarpy ๒๖
Pisang Awak ๑๐๗	radicle ๒๔	Taba ๑๐๘
Pisang Berangan ๑๐๗	Raja Puri ๑๐๗	<i>Tarenna fragrans</i> ๕๗
Pisang Embun ๑๐๗	Rambha ๑๐๘	<i>Tarenna hoensis</i> ๕๗
Pisang Hom Khom ๑๐๘	recurrent mutation ๒๕, ๕๘	Tautau ๑๐๘
Pisang Kapal ๑๐๐, ๑๐๘	recurved ๒๕	Taveli ๑๐๘
Pisang Kelat Siam ๑๐๘	rhizome ๑๘, ๒๕	tepal ๒๖
Pisang Lemak Manis ๑๐๗	<i>Rhodochlamys</i> ๓๑, ๓๖	terminal ๑๘
Pisang Mas ๑๐๗	roasted banana ๑๘	terminal bud ๑๘
Pisang Raja ๑๐๗	Saburong ๑๐๘	tetraploid ๖๐
Pisang Rastali ๑๐๗	saging ๑๐๗, ๑๐๘	texture ๖๑
Pisang Serendah ๑๐๘	seed ๒๕	Thai-styled banana-fruit salad ๑๘
Pisang Seribu ๑๔	seed coat ๒๕	Thai-styled banana-stem spicy salad ๑๘
Pisang Siem ๑๐๘	sepal ๒๕	
Pisang Tanduk ๑๐๗	sheath ๑๘	Tiparot ๑๐๐, ๑๐๘
Pisang Thai ๑๐๘	Shew Ni Kun Wa ๑๐๗	Toke ๑๐๘
pistil ๒๔	species ๒๕, ๕๗	Touille ๑๐๘
pistillate flower ๒๔	speck ๑๘	toy - banana midrib ๑๘
plantain ๑๗, ๑๐๘	spike ๒๕	Tsiu ๑๐๘
Plantano ๑๐๘	stamen ๒๕	Twine ๑๐๘
Planten ๑๐๘	staminate flower ๒๕	Tundan ๑๐๖, ๑๐๗
plumule ๒๔	stigma ๒๕	Uch ๑๐๘
Poigate ๑๐๘	style ๒๖	undeveloped banana hand
pollen ๒๔	sucker ๑๘, ๒๖	

๑๘	Vazha ๑๐๘	Waniga ๑๐๘
Usi ๑๐๘	Vazhai ๑๐๘	water sucker ๑๘
Ut ๑๐๘	Vazhei ๑๐๘	Wi ๑๐๘
variety ๒๖, ๕๗, ๘๔	vein ๒๖	Wis ๑๐๘
<i>Vatica diospyroides</i> ๕๗	Vudi ๑๐๘	young banana leaf ๑๘

กล้วยน้ำว้า

Awak

กล้วยนพรัตน์

กล้วยน้ำว้า

กล้วยน้ำว้าสีทอง
ของสวนเกษตร

กล้วยน้ำว้าสีน้ำตาล

กล้วยน้ำว้า
พันธุ์ใหม่ไม่ร้อนปาก

กล้วยน้ำว้าเขียว

บริเวณเกษตรหลวง

กล้วยน้ำว้าสีทอง

กล้วยน้ำว้า

กล้วยน้ำว้าเขียว

กล้วยน้ำว้า

กล้วยน้ำว้าพันธุ์ใหม่

กล้วยน้ำว้าทอง

กล้วยน้ำว้าขาว

เป็นอีกพันธุ์ใหม่ล่าสุดไม่ร้อนปาก

กล้วยน้ำว้าสุกสีน้ำตาล

(พันธุ์ใหม่ของ NIHS)
ไม่ร้อนปาก
อร่อยและดีต่อสุขภาพ

Musa (ABB group) 'Kluai Namwa'

Katali

